

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабрийн 21-һээ гарана

№9 (206)

2001
мартын
1
Четверг

№24
(20384)

Хабарай
эхин сагаан
бар нарын
6
гарагай
5

Бурятия

Россия Буддын шажантай заншалта Сангхын толгойлогшо Банцига Хамба лама Д.Аюшевты Россия Буддын шажантада

Россия буддын шажантанниие зүүн зүгэй литээр мүнэдэдэг Шэнэ мээр - Сагаалганай найндэрөөр үнэн зүрхэлхөө амаршалнаб. Энэ найндэртэй хабарай оршон ерэлгэ, байгаалимнай ами то олзо ороо, оюун сэдхэлээ ариудхалга холбоотой. Сагаалган зоной хаши нүхэсэлэй, эб нэгэдэлэй һүддэ мэтээр мүнэдэдэг, талаар хав үдэрнүүдгэ хайн хайхан, үзэгтэ хэрэг үйлэдэхэ, гомдол, улха, эрдэмтэн хангага дараха, дүтншгөө зонниие, нүхэдөө амаршалан золгохо юм.

Адахэйн шажангуудай нэгэ халбари болохо буддын шажанай халуунай таланы хадаа хүн зонниие бэе бээдэнь дүтэлүүлхэ, орондоо бэе бээе ойлоголсон харилсахадань туһалха гэдэн нэгэ байдалда энэ хадаа илангаяа онсо удхатай.

Үнэн зүрхэлхөө Танда элүүр энхые, эбтэй зөтэй, амгалан тайбан байдал хүсэнэб.

Аяа бүхэндэ жаргал, баяр, хүжюун байдал оршог лэ!
Россия Федерациин Президент В.ПУТИН.
2001 оной февралшин 23.

Россия Буддын шажанай Заншалта Сангхын Толгойлогшо Хамба лама Дамба Аюшевты

Үндэр түрэлтэ Танаа!
Россия Федерациин Правительствын нэрэхэ болон эрхлэнгөө зүгтөө нарын литээр гэжэ байгаа Шэнэ жэлээр, даалганай найндэрөөр Танаа амаршалнаб.

Харын литээр тодордог Шэнэ буддын шажанай ёһолоолыме Бурханай Номдо арадуудай олон зуун жилийн заншалуудтай зохидоор холбохой юм. Бурхан шажанай заншалуудые хэргээлэг, засагч региональна болон федеральна зургаануудай туһаар шүтээнэй байшангуудые шиллага болон хэлыбэн шэригээлэг, шажанай хуралсахай хургаануудые нээлэгэ байдал нингэм олоной нээлэгэ болон үндэхэ нууриие бэхитүүлгэдэ заншалта конфессийн түлөөлэгшэдэй эдбхитэйгээр хабаадалгын эрхэ нүхэсэлнүүдые байгуулана.

Танда, Танай түрэлхилтэ, дүтн хүнүүдтэ болон ороной бүхы Бурхан шажантада элүүр энхые, зол жаргалые, хубин амжалта дэбжэлтые хүсэнэб. Шэнэ жэлэй найндэрнүүдэй үедэ түрэхидөө, дүтншгөө зонниие эрхэхэ бээт, элбэг дэлбэг хүндэн табаттай байха бээт, харин хүзэгшэд сүмэ дасангуудта болодог хурал уншалгануудта хабаадаха бээ гэжэ найданаб.

Россия Федерациин Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо В.Матвигин
25.02.2001
Москва хот.

АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ЭЭЛЖЭЭТЭ СЕССИ

Арадай Хуралай ээлжээтэ дүрбэдэхэ сесси февралын 27-до хүдэлмэриэ эхилбэ. Сессийн зүблэхэ зүйлэдэ 40 асуудалнууд оруулагданан. Эгээл шухалануудынь үлэмбэл, «Буряад Республикын Конституцида хубилалануудые, нэмэлтэнүүдые оруулха тухай», «Буряад Республикын Хуули тухай», «Буряад Республикын Президент Хурал тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалануудые, нэмэлтэнүүдые оруулха тухай, «Буряад Республикын Хуралай депутат статус тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалануудые, нэмэлтэнүүдые оруулха тухай, Буряад Республикын Конституцино

Николай БАДМАРИНЧИНОВ.

Соёлой һонин

МАСЛЕНИЦА ХҮХЮУТЭЙ ҮНГЭРӨӨ

Февралын 25-да Этнографическа музей соо Масленицаны найндэр тон зонной хабаадалгайгаар, үндэр хэмжээндэ үнгэргэгдэн байна. Эндэ бүхы программаяа хүжюутэй дуу, хатартайгаар харуулан гэдэн мэргэжэлтэ фольклорно ансамбль хүүгэдэй «Забавушка» хүүгэдэй студитай хамга Масленицаны найр эбэ.

«Тоонто» гэдэн буряад, «Головун» гэдэн оротон арадай, «Сибирские напевы» гэдэн шэмээшгүүдэй, Дымбрыповтэнэй ансамбльнууд уран гаргалээ.

Найндэрэйхээр хубсалхан «Забавынхид» мори тэргээр ержэ, хүн эхөөгээ, олон конкурснуудые үнгэргөө. Хүүгэдтээ, үбгэдтээ эрэнэн хүн зон тоон олоор сугларжа сэнгэ. Жэлһээ жэлдэ Масленицада эрэнэн хүн зонной тоо улам олошоржо байна. Хотын соёлой управлени энэ найндэр үнгэргөө.

Бэлигма ОРБОДОЕВА

СВЕТ ВЕЧНОЙ ЗВЕЗДЫ

Фото Гомбо САМБЯЛОВА.

Помните: «Гаснут звезды... Самые крупные, самые яркие звезды долгие...» Прекрасные и величественные, они влекут нас к себе с необычайной силой. Также, как и удивительные люди, подобны звездам. Они светят. Но их свет настолько был ярким, что продолжает вечно светить нам из дальней дали...

Такой вечной звездой останется в памяти Лариса Гармаевна Ангарахаева... Как измерить глубину горя, постигнутого родных и близких, скорбящих о ее безвременном уходе из жизни? К глазам подступают слезы, а в сердце оживают воспоминания. Они проносятся чередой и волнуют печальной невозвратностью, горечью утраты. Кто из нас не мечтал о настоящей дружбе, делящейся годами? Однако, не всякий ее испытывал. Я счастлива, что мне довелось ее испытать. У меня есть настоящие друзья. Но среди них Лариса заняла особое место. Моя дружба с ней росла с каждым годом, и в течение 25 лет, крепла.

Лариса Гармаевна была редкостно юной женщиной. Природа родной Туники одарила ее красотой, прекрасными родителями, любящим мужем, добрыми детьми и верными друзьями. Ее внешняя красота гармонично сочеталась с внутренней красотой души и ума. Секрет ее обаяния был в простоте и непринужденности, в живой и неподдельной заинтересованности, участии. И узнавая ее больше, я проникалась к ней постоянно возрастающим восхищением и привязанностью. Их дом в Кырене и, позже в Улан-Уде, обладал магической силой. В нем получали уют, внимание и заботу все многочисленные родственники, друзья, знакомые. Кто бы ни пришел в этот дом: знаменитость, земляк или просто знакомый, дальний родственник или высокий сановник - их встречала с одинаково щедрым гостеприимством хозяйка. Казалось, самое вкусное было только у ней: самый вкусный салат, самый вкусный рулет, самые вкусные пельмени, самые, самые... Меня неизменно восхищала ювелирная резка овощей, оригинально украшенных блюд. Впервые увидев тончайше нарезанный картофель, не удержавшись, воскликнула: «Как ты умудрилась его нарезать!» Лариса, улыбувшись, пошутила: «Стараюсь, учусь». Но меня поражали ее терпение, ведь гостеприимство имело и другую сторону: груда посуды, которая обычно наедает любой хозяйке и... финансовые затраты.

Она обладала редким талантом дружбы. Умела необычайно тонко разбираться в человеческих отношениях и предсказывать их будущее развитие. Но никогда не навязывала своих мнений. И хотя у нас во взглядах было много общего, были, разумеется, порой и разногласия. Помню, была не согласна с ее оценкой в отношении одной знакомой, но спустя некоторое время, мне пришлось убедиться в ее правоте. Исключительная

проницательность позволила ей раньше всех открыть в любимом мужчине его талантливость и человечность. В ее лице Ардан Лопсонович обрел надежную подругу, прекрасную образованную помощницу, обеспечивавшую ему душевный покой и условия для творчества. Она правила корректуру его произведений с литературным чутьем, и сама являлась вдохновительницей новых мыслей и идей.

Работая заведующей районной библиотекой, выступила путешественницей «Саянские зори» - о членах районного литобъединения имени М.Саригада. В то время это был первый сборник, собравший воедино все сведения о наших замечательных писателях и поэтах и до сих пор не утративший своей значимости (им пользуются многие, особенно учителя). Не менее необходимым, интересным был второй сборник «И перо, и колос», выпущенный ею в 1987 году, когда она работала ответственным секретарем районного общества «Знание». Лариса Гармаевна держала тесную связь со своими лекторами, докладчиками, пропагандистами. И я, работая завучем в Торской средней школе, часто выполняла ее задания. К этой работе она привлекала самых опытных людей. Ценила авторское мастерство Егодурова Б.С., Шведовой З.М., Шелехова Н.Б. и многих других. Ее оценка возможностей лекторского состава подтвердилась республиканской аттестационной комиссией, которая одобрила положительный опыт работы, а четырех лекторов (Ангарахаева А.А., Шведову З.М., Шелехова Н.Б., Ермакову А.М.) отнесла в более высокую категорию лекторов республиканского звена.

После создания Тукинского национального парка Лариса Гармаевна возглавила отдел рекреации, что было совершенно новым направлением. Все было нужно начинать с нуля, в то время даже не было возможности пройти спецкурс. Но с присущим ей чутьем, она правильно определила свою основную линию работы. Начала кропотливо собирать материалы по краеведению, флоре и фауне. Именно она стала инициатором проведения автобусных экскурсий и до моего возвращения в Тунку открыла первый экскурсионный сезон совместно с Шаракшиной И.Б. Значимость ее новой деятельности подтвердилась множеством восторженных отзывов туристов, отдыхающих, гостей о проводимых экскурсиях, ставших, по их свидетельству, лучшей рекламой Национальному парку.

Пришлось, я не сразу захотела вернуться на родину: уход из педагогики, доселе незнакомая работа ставила под сомнение принятые решения, а перемена моего была несколько вариантов выбора. Только она сумела убедить меня в огромной нужности и полезности новой деятельности, как в целом для района, так и лично для меня. Она и раньше была против того, чтобы я уехала из Туники, когда меня пригласили в Смоленск на должность старшего инспектора РОНО.

(Продолжение на 2 стр.)

ЗҮБЛӨӨН

САЛИН ХҮЛЭЭ - САГ СООНЬ

Үнгэрэн долоон хоногтоо Буриад Республикын Президент Леонид Потанов аймаг болон хотонуудай захиргаануудай толгойлогшонортой заншалта зүблөө үнгэргэбэ.

Өөрын олзо оршо олохо, тэрэниие бюджетнэ халбарниин болон гэр байрын-коммунальна ажахын хүдэлмэри-лэгшэдэй салин түлэлгэдэ гаргашалха гухай асуудал тус зүблөөнэй гол темэнуудэй нэгэн болоһон байна. Правительствата саг үргэлжэ үнгэргэгдэдэг энэ зүблөөндэ хабаадагшад тус асуудалда горитой анхарал хандуулаа. Мүнөө дээрэ салин хүлээ түлэлгэн талаар үри оройдоол хоёр - Хэжэнгын болон Хурамхаанай аймагууд үлэхэн байна гээд мэдээсэгдээ. Хэжэнгэдэ энэ үрийн хэмжээн 745 мянган тухристэ хүрэнэ, Хурамхаанда - 220 гаран мянганда. Тус аймагуудай толгойлогшонор Президентын урда тоосоходоо, үнгэржэ байгаа үбэлэй хүйтэнхөө, тэрээнхээ уламжалан гараһан бэрхшээлнүүдхээ боложо, нимэ байдал тогтоо гээбэ. Гэбшье тэдэнэй хэлэһэниие республикын толгойлогшо бодото шалтагаан гэжэ тоолобогүй. Ушар юуб гэхэдэ, түлишын зүйлнүүд мүнөө жэл хамтадахадамал аргаар аймагуудта асарагдажа байгаа бшуу. Хурамхаанай болон Хэжэнгын аймагуудай толгойлогшонор Борис Бородин Баянжаргал Шаралдаев хоёрой тус асуудалаар ябууһан ажал муу гэгдэбэ.

Эдэ болон бусадшье аймагуудта гэр байрын-коммунальна ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй салин түлэхэ талаар горитойхон үрүнүүд суларшоо. Республикын Президентын болон Правительствын дары хэмжээнүүдые хэды абажэ бэ, үбэшье, байдал хүндэшгэ замдаа. Дунда зэргээр гурбан харын салын ЖКЖ-гай хүдэлмэрилэгшэдтэ түлэгдөөгүй. Илангаяа хүшэр байдал үнөөхи Хэжэнгын, Хурамхаанай, мүн тийхэдэ Баргажанай, Сэлэнгын болон Түнхэнэй аймагуудта тогтонхой. Эдэ нутагуудай толгойлогшонорой ажал муу дээрэ тоологдон байха юм.

Тэрээнхээ гадна, тус аймагуудта мүнгэн хангай тусхай шалтануудые үнгэргэхэ даабари республикын Президент үгэбэ.

Аймаг, хотонуудай захиргаануудай толгойлогшонорой хабаадалгатай энэ зүблөөнэй дүнгүүдые согсолхоодоо, түлишын - элшэ хүсэнэй албануудай ажалые бүхы талаһаань шүүмжэлэн хараха хэрэгтэй гээд Леонид Потанов тэмдэглээ. Тон хайнаар шэнжэлжэ, шүүмжэлжэ үзөөд, тусхай дүнгүүдые гаргажа, тэдэниие хадуужа абабал, хойшодоо мүнөө үбэлэйхидэл адли алдуунууд гаргагдахагүй гээд республикын толгойлогшо тоолоно.

Захиралтануудай

мүрнүүдээр

ГҮРЭНЭЙ ТЕХНИЧЕСКЭ ХАРАЛГА

Байгша оной апрелин нэгэнхээ июнин гүшан болотгор республика-дамнай гүрэнэй-техническэ харалга үнгэргэгдэхэнэ. Тэрэниие Буриад Республикын Гүрэнэй техническэ хиналтын управлени эмхидхэхэ юм.

Тус хэмжээ ябуулгын үедэ тракторнууд, харгы барилгын, элдэб бусадшье машинууд техническэ талаараа шалгадан харуулагдаха ёһотой.

Аймагай өөһэдэй хүдэлмэрийн захиргаануудай толгойлогшонор энэ хэмжээ ябуулгын саг, үнгэргэгдэхэ газарые тодорхойлохо.

Машинуудай эзэд - юридическэ болон физическэ ионурууд бүхы техникэе шалгалтада бэдэхэ ёһотой. Хамаг саарна дансануудын гостехнадзорой аймагуудтахи таһагуудта бүридхэдэ абтанхай байха зэргэтэй, хуушаржа, хэрэгэлдэхөө болон транспорт бүридхэлхөө болуулагдаха, ондоо эзэдтэ үгтэһэнүүдхэнь - мүн лэ тусхайта ёһор бэшгэдэнхэй байха юм. Гадна хамаг техникэ занбарилгаланхай,

бүхы талаараа тогтоогдон дүримүүдтэ таарама болгогдонхой байха ёһотой бшуу.

Үнгэргэгдөн гүрэнэй-техническэ харалгын дүнгүүд тухан мэдээсэл Буриад Республикын Правительствата Гүрэнэй техническэ хиналтын управлени ноябриин 1 болотгор үгэхөөр уялагалдаба.

ЭКОНОМИКО

ХЭР НАЙНААР ХҮТЭЛБЭРИЛНЭБИДИ?

Хүнгэн бэшэ энэ асуудалда харюу олохо гэбэл, «Индикативна хүтэлбэри нэбтэрүүлгын үедэ үнгэргэгдэхэ ажахы эрхилжэ байһан субъектүүдэй маржинальна анализ» гэнэн семинарта ошохо хэрэгтэй байгаа.

Үсэгэдэр энэ хэмжээ ябуулга Улаан-Үдэдэ боложо үнгэргэбэ. Эмхидхэгшэнь - Буриад Республикын Экономикын болон гададын харилсаануудай министерство. Энэ албан зургаанан мэргэжэлтэдэй ханамжаар, микро - болон макро-экономическа анализууде холбохын тула маржинальна гээд үнрлэгдэдэг арга хэрэглэхэдэ угаа зохисотой. Тэрэ хадаа предприти бүхэндэ тон хэрэгтэй гансал тэрэнэй ашаар ажаябуулгыгаа хулашаг болон шанга найн талагуудые элрүүлжэ боломоор юм. Мүн тийхэдэ саашанхи ажалайнгаа түсэб табихадаа, хүгжэлтын найн шатануудые уридшалан мэдэхэ арга боломжо олдоно.

Үйлэдбэрийн, мүнгэн хангай талаар хэдэн зорилгонуудые бэсэлүүлгэдэ маржинальна анализ туһалдаг: гарзагүйгөөр хүдэлмэрилгэ, үйлэдбэрийн хэмжээ тодорхойло, гаргаһан продукция үндэр сэнгээр худалдаага болон бусад.

Буриадтай Экономикын болон гададын харилсаануудай министерство тус семинар Татарстан Республикын экономическа болон социальна шэнжэлгэнүүдэй түбтэй хамта үнгэргэбэ. Энэ хэмжээ ябуулгын хүдэлмэрийдэ предприти болон эмхи зургаануудай бухгалтернууд ба экономистнууд уригдаһан байгаа.

Һая болоһон ушар

ДАЛАН НАНАНАЙ БАЯР

Буриадтай мэдээжэ боксер, СССР-эй спортын габьяата мастер Владимир Михайлович Николаев эдэ үдэрүүдтэ 70 наһанайнгаа оин баяр тэмдэглэбэ. Тэрэниие Буриад Республикын Президент Леонид Потанов амаршалаа.

Владимир Николаев арбан дүрбэн наһатайдаа түрүүншихтэ ринг дээрэ гараһан намтартай. Тэрэнэй түрүүшын тренер - Ревомир Гаврилович Гусев. 31 наһатайдаа Николаев хүүлшингээ «байлдаа» үнгэргөө.

Энэ хүн олон жэлэй туршада ехэ спорто хабаадаха үедөө 196 дахин ринг дээрэ гаража, 187 илаата туйлаһан габьяатай.

Тренер - багшынгаа Москва руу зөөһонэй удаа гансаараа бээс хоридог байгаа. Хажуугаарнь өөрөө хэдэн суглуулагдамал командануудай, ДЮСША, «Медик», «Труд», «Буревестник» гэхэ мэтын спортивна бүлгэмүүдэй хоригшоор ажалладаг байһан юм.

Боксоор эрэнцүүлэй (залуушуулай, мүн томошуулайшье) республиканска суглуулагдамал командануудые арба гаран жэлэй туршада (1950 онойоо 1962 он болотгор) хорижо гараһан байха.

Владимир Николаевтай шабинарай дунда - Токиогой Олимпиадада мүнгэн медальда хүртэгшэ, СССР-эй спортын габьяата мастер Велингтон Баранников, Мельбурнын Олимпиадада түрүү нуури эзэлһэн СССР-эй спортын габьяата мастер Владимир Сафронов мэтын үшөө олон олон спортсменууд ородог.

Сагаалганай үдэр, февралын 24-дэ Владимир Николаевтай нэрэмжлэтэ турнир Буриадтай Гүрэнэй хүдөө ажахын академидэ эмхидхэгдэбэ. Россин чемпиондадай Красноярск хотодо үнгэргэгдэхэ зональна мурьсөөндэ хабаадаха боксернуудые шэлэн абалгын шата эндэ үнгэргэгдэнхэй байна.

Буриад Республикын Президентын болон Правительствын хэлбэлэй албанай материалнуудые хэрэглэн, Г.ШОИНХОРОВА хэлбэлдэ бэдэбэ.

СВЕТ ВЕЧНОЙ ЗВЕЗДЫ

(Начало на 1 стр).

Вместе с Аржаном Лопсоновичем они приезжали в гости, радовались моим успехам, но Лариса желала моего возвращения. Но тогда я уехала, не послушавшись ее совета возглавить районный историко-краеведческий музей после ухода на заслуженный отдых Паптелеева А.Н. (который мы создали с ним). К сожалению, я очень поздно поняла свою ошибку. Лариса была опять права: музей, к моему приезду, был практически разграблен. И знакомые, встречаясь со мною, сочувственно вопрошали: «Наверное, Любовь Михайловна, вам придется восстановить музей». После моего возвращения в Кырен вся семья Ангархаевых помогла обустроить мой быт, чаще, конечно бывала Лариса. В планировке интерьеров комнат наши мнения сошлись, и однажды мы решили, не дожидаясь мужчин, вдвоем передвинуть книжные шкафы. В пылу увлечения забыли, что в углу на полу стояла посуда, и антресоли, соскользнув из рук, чуть не угодила в этот угол, если бы мы вовремя не успели ее перехватить. Переводя дух, мы одновременно облегченно вздохнули и тотчас же весело захохотали над собой.

Надо ли говорить, что работать с ней было очень легко и приятно, особенно единомышленникам. А после их отъезда в Улан-Удэ (в связи с назначением Аржана Лопсоновича главным редактором газеты «Буриад үнэн»), нам всем было одиноко. Каждый раз, проходя мимо знакомого переулка, где жили Ангархаевы, у меня непроизвольно замедлялся шаг и меня тянуло зайти в их, всегда приветливо распахнутый для меня, дом. Встретиться с Ларисой, увидеть ее чудесную улыбку и успокоиться, зная заранее, что все сомнения и неприязности бесследно исчезнут, как только начнется общение. ... Как много светлого, чистого, радостного было связано с ней. Раскрываю альбом, и вижу ее на фотографии, где она всегда рядом со мной. Всегда... Как трудно привыкнуть к слову никогда... Меня покорила ее удивительная деликатность... Она не задавала лишних вопросов, прекрасно зная, что со временем я все расскажу сама, и я была очень откровенна с ней, и она в свою очередь, доверяла мне многое. Она пользовалась полным доверием своих детей, что в наши дни крайне редко. Кто из родителей не мечтает об этом?! В ее лице Аржан Лопсонович обрел (и опять я не боюсь повторить) идеальную мать своих детей. Это она унаследовала от своей матери, к которой относилась нежно до последних дней своей жизни. Я все время вспоминаю ее слова: «Главное, чтобы выросли людьми». Лариса Гармаевна очень любила своих сыновей Бато и Доржика, но в ней не было слепой материнской любви. Она их никогда не баловала, не покупала дорогих вещей. Она была строга и требовательна к сыновьям.

По работе мне часто приходилось бывать в районцентре и посещать их дом. Узнав о моем очередном приезде, Лариса пригласила на обед. Но, как позже оказалось, мне нужно было срочно опуститься по делу, и я решила зайти и предупредить. Лариса Гармаевна еще не было дома. В это время из школы возвратились Бато и я сказала ему, чтобы меня не ждали к обеду, пообещав прийти к вечеру.

Вечером, извинившись за свою занятость, нектати обронила, что успела-таки предупредить Бато. Лариса Гармаевна в свою очередь удивилась: «Бато? В котором часу это было?» Я ответила: «В 12 часов».

Он ведь должен быть в школе, сегодня у него 6 уроков. - И по тому, как она возмутилась, я почувствовала вдруг какую-то вину и жалость к Бато, которого явно ждало наказание. Пытаясь как же смягчить свои слова, попросила не придавать большого значения случившемуся: - Пожалуйста, не будь строгой. Ты же знаешь, в детском восприятии - это ябедничество, и Бато может мне этого не простить. Однако, она проявила непреклонность. Бато стал объяснять свое отсутствие на уроках головной болью и тем, что классная руководительница разрешила ему уйти. Лариса Гармаевна не сдвинула

спискождения, указав ему, что он должен был зайти в поликлинику и взять справку. При этом подчеркнула его личную ответственность, дабы он не имел привычки использовать авторитет отца и матери.

Как-то летом Лариса Гармаевна Аржан Лопсонович уехали в Улан-Удэ, меня попросили остаться с детьми (они тогда еще учились в школе). На первый раз, в меню, я шутя предложил им традиционн жареную картошку. И попросила Доржика сходить на веранду за картошкой, чтобы ее начистить. Бато же сам, без указанного пошех за дровами, растопил печку, Доржик почему-то задержался. Вышел на веранду, я обнаружила, что он уже давно картошку чистит. И когда посмотрела на него, увидела, что он уже ужина я приготовилась мить посуду. Доржик уже рядом стоял с полотенцем, а Бато подметал пол. Они никогда не ссорились между собой, всегда были дружны, но в то же время один из них был старший, а другой - младший. И я частенько слышала, как Лариса Гармаевна говорила сыну «Бато-ахай». От матери они унаследовали ту же доброжелательность и гостеприимство. Помню, как был удивлен мой младший брат Сергей, приехавший из Болгограда и посетивший со мной их семью в Улан-Удэ. Родителей не было дома, но мальчики сразу же, с большим радушием накрыли стол. «Если бы это были девочки, я бы не удивился», - сказал брат. Вскоре приехала Лариса Гармаевна и у ней завязался оживленный разговор с Сергеем. Она интересовалась Качинским училищем лешчиков, которое окончил Сергей, его военной службой. Они успели поговорить о многом. После, обмениваясь впечатлениями, я спросила брата: «Не правда ли, Лариса Гармаевна - красивая женщина?» А он мне ответил: «Да, она красивая, но не это меня поразило. Меня поразила ее ум, вернее, мудрость. За недолгое общение с ней я почувствовал, что она замечательная жена: выкиает в дома мужа, живет его работами и проблемами, прозорлива в политической ситуации, эрудирована. Помнишь, как однажды ты меня спросила: «Чем более всего привлекает женщину?» И я ответил тебе: «Умом, женской мудростью». А ты посмеялась, сказав, что в молодом возрасте, да и в среднем, очень трудно найти такшу. Теперь ты со мной согласна?» Мне же пришлось поработиться его наблюдательности, точно определившей ее образ.

Несмотря на то, что Лариса Гармаевна перенесла тяжелейшую инсульт и после выписки из больницы чувствовала себя неважно, как и прежде, лоду шли к ним беспрерывно. Как могли, сочувствовали, морально поддерживали, и, как прежде, испытывали огромную потребность в ней самой. Аржан Лопсонович с сыновьями делали все возможное, чтобы вернуть здоровье, восстановить силы Ларисы Гармаевны. Ухаживали за ней старательно и бережно, никогда не оставляя ее одну. Их усилиями к ней возвращалась жизнь. На первых порах ей трудно давалась членораздельная речь. Родные и близкие ее уже хорошо понимали, но тот, кто впервые с ней столкнулся, не понял. Однажды она поехала с сыновьями на китайский рынок. Интересуясь ценами, она обратилась с вопросами к хозяйке вещей, но тот вдруг почему-то страшно разохотлся и не пожелал с ней разговаривать. Ее тщетные попытки не увенчались успехом по той простой причине, что хозяйку показало, что она его передрязнивает, говоря с ним ни ломаном русским языке. (А он мог убедиться, что все бурята прекрасно владеют русской речью.) Он и предположить не мог, что перед ним большая женщина! Приехав ко мне в гости, Лариса Гармаевна стала рассказывать о случившемся, как о забавном происшествии. А Доржик дополнил. Он, как всегда, любил рассказывать, умело предстала все смеялись. Сквозь смех я невольно подумала: «Боже, как добродушна Лариса!» Ей бы в пору рассердиться на непонимание, грубость, а она смеется над собой...»

(Продолжение на 20 стр.)

ГАЗАР АЙ ЭЗЭГ

сабиалан газарыг хуульчилж, шулуунуудаг...

Нийгмийн Эрхмэй Академид гурван намтартай. 1990 ондоо Буряад Республикын Министрүүдэй Советэй Түрүүлэгшын нэгдэхийг орлогшоор томилогдоо, 1996 онгоо хүдөө ажаахын министрээр, угаань Президентын зүбшээгшоор хүдэлжэ байтараа, Газарай талаар Комитедэй түрүүлэгшэ болоо.

кадастр табиха шотойдог. Энэ ажал түлэ дунгаа. Аймар бүхэндэ 1-2 мэргэжэлтэд хүдэлнэ, Россия Федерацийн Газарай талаар Комитедэй дэргэдэ 48 хүнше гургажа байнабди. 60 компютераар ажалшадаа эбсэгжүүлээбди, гэжэ Анатолий Михайлович ажал тухайгаа һонирхолтойгоор хоорэхэ юм.

Эрхим мэргэжэлтэн, эрхим нүхэр

байгаа. Дээдэ мэргэжэлтэй мелиораторнууд республикада хэрэгтэй боложо, партиин обкомой нэгдэхий секретарь А.У.Модогоевой зууршалгаар Анатолий Шевченко 15 хүнүүдэй тоого Омскийн хүдөө ажаахын институтта эльгэгдэ бэлэй.

Инженер-гидротехник мэргэжэлтэй болоод, Хүрбынгөө совхоздо ахамаг мелиоратороор ажаллаж эхилээ хэн. Табан жэлэй туршада энэ тушаалда х ү г э л х э г ө ө , оньһо жоруулагдамал лугомелиоративна отряд эмхидхэ, газар һайжаруулгын ажал абьастайгаар ябуулха гэжэ оролдоо. Бүлүүрэй 17 станица тодохон, ухалууриин хубагууды олоор татаһан, бодомжтойгоор элнэсг усаатанай хуушан хубагууды хамтын системтэй холбоһон,

урагшаа ханагтай залуу хүтэлбэрлэгшые Хасууртын совхозой директорээр томилоо хэн. Тус ажаахы табан жэлдэ толгойлодоо, Анатолий Михайлович байдальеһе яһала һ а й ж а р у у л а а . Тимэ ушарһаань тэрэниие Хориин аймагай хүдөө ажаахын управлениин начальнигаар дэбжүүлэ хэн. Угаань партиин обкомой хүдөө ажаахын таһарта ойро зуура хүдэлөөд, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхий

абанан байна, гэжэ Анатолий Михайлович хөөрэнэ. - Россия регион бүхэн, манайшые республикын аймар бүхэн газарай шанарай талаар, сагай узарилай талаар ондо ондоо эрхэ байдлтай ха юм. Тимэ эрхэ талмай бүхэниие сэргэхэ кадастр гэхэн тодорхой шэжээлэгшын, сэргэлтын ажал ябуулнабди. Жэл бүри 15 мянган гектар газарай сэргэлтын ажал ябуулжа, республикын газарай

Шевченкоһын бүлэ эбтэй эстэй. Ехэ хүбүүниинь Можанскийн нэрэмжэтэ Сэргэй-Космическа Академи дүүргэд, энэ шэжээлэй сэргэтэ Замбуулиной онгосонуудые жолооолсодог ажалтай юм байна. Бага хүбүүниинь мүнөө жэл Улаан-Удын хүдөө ажаахын Академи дүүргэжэ байна. Басаганиинь тамуужанда хүдэлдэг, юрист мэргэжэлтэй. Анатолий Михайлович гурбан ашанар тухайгаа ехэ дуратайгаар хөөрэхэ юм.

Харин өөр тухайн хүнүүд ишгээ хэлэнэ. Хүдөө ажаахын министр Петр Болонев: «Шевченко - эрхим мэргэжэлтэн, эрхим нүхэр. Газар дээрэ өөрингөө һуури эзэлһэн азатай». П р а в и т е л ь с т в ы н Түрүүлэгшын орлогшо Леонид Турбянов: «Анатолий Михайлович найдамтай хүтэлбэрлэгшэ, өөрингөө асуудалнууды бодото дээрнэ ишигхэдэг».

Николай ИАМСАРАЕВ.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан мэдээсэнэ:

ХҮН ЗОНОЙ АЖААУДАЛАЙ ХЭМЖЭЭН

ДЭЭШЭЛҮҮЛЭГДЭХЭ

Правительствата зохион байгуулга байһан Буряадай социальнэ экономическа хөгжөлтын 2001 оной программын гол зорилгон, талгаа республикын хүн зоний ажалуудалай хэмжээ бодотоор дэсхэлүүлэгдэхэ мүн.

Энэ программын бэрэлүүлэгдэ 13 талмайр шахуу түхэриг мүншэ зөөри гаргашаалагдахаар түсбэлэгдэнэ. Тэрэниинь 6 миллиард түхэригынь федеральна, республиканска болон хотогой боджолдунь һомоологдохо юм. Улоһонь 7 миллиард түхэригынь боджолдунь гадуур жасануудан, хүн зоний болон предриятинуудай мүншэ зөөриһөө, банкнуудай уриһаламжаһаа бүрэлүүлэгдэхэ байна.

БАЙГША ОНДО БАЙДАЛНАЙ ЯМАР БАЙХАБ?

Буряадай социальнэ-экономическа хүгжэлтын программын уришалан тоолон тодорхойлогдохон мэдээлүүдхээ 2000 ондо республикада туйлагдаһан һайн дүнүүд байгша ондо сахигдаха еһотой.

2001 ондо үнэрһон жэлэйхидэ орходоо хүн зоний бодото олзо оршын хэмжээн 3 процентээр дэсхэлэхэ хараатан. Тэрэниинь гадуур пенсия болон бусад түбэриинүүдые түлээгэ дэсхэлэхээр түсбэлэгдэнэ.

АШАГТА МАЛТАМАЛ ОЛЗОБОРИЛГО ТУХАЙ

1990 онгоо 1992 он болоһор, «Газарай гүн байлигууд тухай» Федеральна Хуулин хүсэлдөө ороһор Буряадаһа нефрит шулуу олзоборилго лицензитэй табан предриятинууд байгуулагдан байнага. 1997 онгоо эхилжэ нефрит шулуунин хэбтэнүүдые элрүүлэхэ, байха газарын

геологическа талаар шудалха лицензинуудтэй 6 хубин предриятинууд мүншэ бэлэн. Нефрит шулуу олзоборилго хэдэн зуун жэлэй түүхэтэй юм. Туркестанай, Хитадай, Бирмын, Ново Зеландийн газарта энэ шулуу хэр угааа хойно олзоборилдог хэн. Россия гүрэндэ түрүүлшынхидэ 1826 ондо энэ шулуун олдоһон түүхэтэй.

Буряада олоһон нефрит шулуунин онсо илгаһан хадан мүншэдэхэ бүрээ бүхэ ба ялангаар болодог байна. Имагтал энэ ялангаараа бусад оронуудта мэдээжэ болонһон нимэрхүү шулуунуудһаа манай элдэхи булюу юм. «Байкалкварцсамоцветы» ГППП-эйн бүтээн гаргадаг нефритэй зүйлүүд дэлхийн олон оронуудта эрилтэ эхтэй, харин баяжуулагданан нефрит уласхоорондун аукционуудта үнэтэй элдэ хүрэлжэ байгаа.

1963 ондо Зүүн Саяанай партиин геологууд (мүнөө ГППП «Байкалкварцсамоцветы») Буряадаһа нефрит шуудалжа эхилээ. Мүнөө энэ шулуу олзоборилго ямар байдалтай гэснэб? Манай республикада 17 газарта олоһон энэ шулуунин шанарын сэргэгдээ. Тэрэниинь Ахын, Захааминийн, Түхэнэй, Муныин болон Баунтын аймагуудта энэ шулуунин олохоор 20 газарта бэдэрэлэ хэдэһон байна.

«Самоцветы» гэхэн предриятинууд геологическа бэдэрэлгын хүдэлмэринүүдые үнэрһонэ. Гэдэ нефритэй шэнэ хэбтэнүүдые элрүүлэхэ зорилготойгоор ажалладаг. Бэшэ предриятинууд, Буряадаһа Байгааалиин хоосонуудын талаар комитедэй мэргэжэлтэйн һанамжаар, үншэ дээрэ туршалгада шэлэн абанан янза үзүүлэн шулуу суглууна.

Мүнөө бүхэ предриятинууд нефрит баяжуулаха цехүүдые байгуулха, энэ шулуу болбосоруулаха талаар хүсэл оролдоһог гарганагүй. Муу шанартай эд худалдана. Бүхэ шахуу уурхайнуудһаа шанарта хүргэдөөгүй нефрит гадалдага гаргада, коммерческэ бүридэлгүүдэр дам оло дахин худалдадаа. Энэнь Буряадаһа сууга нефрит худалдагада гарза хохидол ушаруудһаа, тэрэниинь сүнгын эрид дооһолһон байна. Ганса Захааминһаа нефритэдэ адирхуу 100 тонно ашагта малтамалууд гадалдага гаргадаһан байна. Батааладан хэдэ онүүдэр иингэ «шулуунууд» Европаны ба Азийн оронуудта эльгэгдээ. Гэбшые тэрэниинь түлөө бага предриятинууд түбэри ехэнхи ушарта абжа шадаагүй, һанхаруулаһан байна.

Ушаруулагданан байдалһаа мүнөө дээрэе гараха гэгшын өрөө хүнээр. Эдэ дууу лудануудые усдахаһын тула байгааалиин хоосонуудын талаар комитет нефрит олзоборилго ба тэрэниие геологическа талаар шудалха лицензинуудые шалгаха худалмэри үнэрһэхэ түсэбтэй. Тэрэниинь дүнүүдээр лицензин эрилтэнүүдые эбдһон эрд тушаань шангах хэмжээнүүд абтаха еһотой. Байгша ондо Буряадаһа нефрит олзоборилдог предриятинуудын нэгдэл байгуулха тухай асуудал табигдаха юм. Тийн жэлэй туршада энэ шулуу олзоборилгын хэмжээн тодорхойлодохо. Мүн тэрэниие худалдалгын ништэ шэлэн сэнгүүдые байгуулха ажал үнэрһэгдэхөөр түсбэлэгдэнэ. Наяан сагта энэ талаар байдал үндэһөөрнө һайжаруулагдажа, Буряадаһа нефрит республикын һан жасада бодото ашаг олзо асарха гэхэн һандал бий.

ЭДЕЭН ТАБАГЫНЬ ДЭЛБЭРЭГ ЛЭ, ЭР

Официант Владимир Балдаев

Нийслэлэймнай түб Ленинэй үйлсөөр оршодог томохон «Встреча» кафе мэдэхэгүй хүн олдохогүйл ха даа. Урдангаа Буркоопсоюзай столово байханаа «Аппетит» кафе, удаань «Встреча» гэж нэрэтэй болоо бэлэй. Тээг гансал нэрээ хэлгэжэ байгаа бэшэ. Эндэ хүдэлдэг коллектив бүхы ажлаа шэнэлэн хубилгажа, сагай эрилтэдэ таараман ёно гурим баримталан, хүүлэй үедэ амжалта туйлана. Эдэ бүхы хубилалтануудта «Встреча» бүлгэмэй түрүүлэгшэ Софья Нимаевна БАТОЖАПОВАГАЙ хубита тон ехэ.

«Встреча» бүлгэмэй түрүүлэгшэ С.Н.Батожапова, ахамаг бухгалтер Е.Д.Базарова

Тогоошон Глотова Люба

АМЖАЛТЫН ЭХИН - ХҮГЭЛБЭРИЛЭГШЭНӨӨ

Совет потребкооперациин отличник, Буряад Республикын худалдаа наймаанай габьяата хүдэлмэрилэгшэ, эмхидхэгшын бэлгтэй Софья Нимаевна ажалша коллективэйнгээ зохиохы онол абьяас хэргэжэ, хүгжэлтын замаар шэглүүлэн байна.

Тон түрүүн байрынгаа досоо талыг дууһан шэнэлээ, хана, шала, сонхонууд болон столнуудаа аятайгаар шэмгэлэжэ, зохид бар нээбэ. Анхан столово байхадаа, эндэ ямар нэм, мүнөө сасуулмаар бэшэ болонхой. Бармен, официантнуудынь харахада, ямар урматой гээшэб! Зохисотой сагаан униформотой залуу эсбэр хүбүүд, басагад кафеда өргөшдэе хүндэмүүшэ буряад ёноор угтан абадаг.

Эндэ олон зүйлэй эдэс хоол дурадхана. Сэнгүүдынь тааруу, шанарыншье найн, шэмэ шүүхэтэй, эдэшгэ. Элдэб янзын нарип халааша, бүүлхэ, пирожки, пирожно нюдэ хужарлуулна. Кафе өөрын пекарнитай хадаа халуухан, һаял пезшэһнээ гараһан амтан продукция табяад байдаг шуу.

Меню абажа харахада, хэдэн янзын салат, шүүлэн, мяхан табяг, һэрюун удан гэхэ мэтэ дурадхагдана.

С.Н.Батожаповагай хүсэл оролдолгоор эд хэрэглэгшэдэй «Встреча» бүлгэмэй бүридэлдэ гансал энэ кафе бэшэ, мүн Улаан-Үдын худалдаа наймаанай-экономическа колледжын, хүгжэмэй колледжын буфедүүд, столово, Ветерануудай гэрэй дэргэдэхи магазин ородог, гадна хотын 5 магазинда тус предприятида буйлуулагдаһан эдэс хоолой зүйлнүүд наймаанда гарадаг юм. Ветерануудай гэртэ хүдэлдэг «Кулинария» магазиндаа хүнгэлэгдэһэн сэнгээр продукция худалдана. Энэ ушар тус бүлгэмэхидиһэн наһатайшуулда яһала туһа хүргэдэг байһы гэршэлнэ.

Мүнөө Софья Нимаевна Октябрийн 50 жэлэй ойн проспектад оршодог «Дружба» кафегай байра арендээр абаад,

тэндээ заһабарилгын хүдэлмэри ябуулжа байна.

Энэ кафеда гансал буряад заншалта эдэн табягууды бэлдэхэбди. Харин ажал ехэтэй, хоол бэлдэхэ сүлөөгүй гэрэй эзэн эхэнэрнүүдэндэмнан захил хэжэ, дуратай эдэс хоол абаха аргатай болохо. Бүри саашадаа өөһэдын хамһабарин ажахытай болохо хүсэлтэйбди, гээд С.Н.Батожапова ерээдүйнгөө түсэбүүд тухай хөөрбэ.

Софья Нимаевнагай хэлэхээр, энэ «Дружба» кафеда кулинарна болон хилээмэнэй магазинууд, иимэ эдэс хоол буйлуулха хоёр цех нээгдэхээр хараалагдана. Нийслэлдэмнай иимэ үргэн дэлгисэтэйгээр наймаа хэдэг, олон янзын ажал эрхилдэг эдэс хоолой предприятинууд үгы юм.

«Встреча» бүлгэмэй таһагууд гансал Улаан-Үдэдэ бэшэ, мүн хүдөө аймагуудта бин боложо эхилэнхэй. Жэшэнь, Хори тосхондо закуочна, Татаурово станцида - столовотойбди. Саашадаа бусадшье аймагуудай тосхон, нууринуудта өөһэдын наймаанай газарнууды эмхидхэхэ хүсэлтэйбди, - гэжэ Софья Нимаевна хөөрэлдөөгөө үргэлжэлүүлнэ, - Тэндэ хүдэлдэг эрхим мэргэжэлтэдэ нэрлэе: тогоошод Вера Алексеевна Степанова, Ольга Геннадьевна Коренева, Валентина Георгиевна Корнейчук. Суг хүдэлдэг нүхэдөө хабарай маша найхан һайндэрөөр - Э х э н э р н ү ү д э й уласхоорондын үдэрөөр халуунаар амаршалнаб!

Нёдонго жэлдэ Буркоопсоюзай байшанай дэргэдэ тодогдоһон һэсн гэр соотнай орожо, амтатай халуун бууза эдижэ гарахада, зохид байгша бэлэй. Юундэ тэрэ гэрэ хуряажархёобта? - гэжэ асуубабди.

Хотын захиргаанай захиралтаар хуряаха ушартай болоо һэмди. Хожомынь ондоо газарта, бүри томо, һайхан, олон

хүнине зохидоор угтажа абахаар ресторантай болохо түсэбтэйбди. Ресторандаа «Зеркальная юрта» гэхэн нэрэ һананхайбди. Гое нэрэ бшуу? - Гоёл даа. Тээг хаана табигдаха юм?

Буркоопсоюзай байшанай хойто тээхи талмай дээрэ. Минни бодомжоор, ресторанай досоо талын шэмгэлэ урданайшье, мүнөөнэйшье шэнжнүүды бээдэ шэнгээһэн түхэл маягтай байха, нийслэл хотыемнай үзэсхэлэн болгохо ёһотой. Энэ ресторан түхэрэн сүүдэх соо хүдэлхэ юм, - гэжэ С.Н.Батожапова һаналаараа хубаалдана.

ОАО «Горкоопторгын» 7-дохи магазин соо тус бүлгэмэй продукция - ондо ондоо зүйлэй мяханай полуфабрикат: бефстроганов, эскалоп, антрекот, лаплет, азу гэхэ мэтэ нюдэ хужарлуулма элбэгээр табяатай байгша. Янза бүрнин салат, фарш, котлетэ худалдагдана. Тэрэл магазин соо түхээрэгдэһэн багахан буфет

Хилээмэ баригша Любовь Матвеевна Попова

«А ну-ка, девушки» гэхэн конкурсдо хабаадагшад

Наага зугаатай найрай үедэ

Тогоошон Цырен-Долгор Дашибалданова

Э, ЭРШЭТЭЙ АЖАЛЫНЬ БУРЬЯЛАГ ЛЭ!

соо халуун бууза, пельмен, чебурек ябууд зуураа эгдээ гарахада болохо.

Мүнөө дээрээ хотын 5 магазин манай полуфабрикат баашажа наймаалдаг. Харин машлык, бууза худалдадаг газарнуудаа бабал манай продукция байха, - гэжэ Софья Нимаевна тобишолно.

Дээрэ нэрлэгдэһэн буралсалан гуламтануудай башанарай, оюугадай хэлэхээр, столовын, буфедүүдэй эдэһи яһала шаархайтай, амгатай, сэнгыншье шааруу. Бүгэмэй кондитерска, мяханай, огородон эдэз буулуудаг цехүүдэй продукцияне нийслэлэй театруудай буфедүүд дуратайгаар абадаг.

«УУЛЗАЛГА» СОО УУЛЗАХАДА УРМАТАЙ

Энэ кафе дэргэ орожо, үдын хоол бариха дуратаншуул олон ойро дүтэ ажалтаншуул, оюутаа, хотын аншад. Харин үдэшэ бүхэндэ тэндэ бабал хүлгөөтэй, илоон байдаг. Ушарынш гэхэдэ, прэзхуримын байр, бусадшье үйлэ хэрэгтэ «Ве греча» кафе дэ тэмдэглэгдэнэ. Предриятини хүлгөөрүн байн хэлэхээр, ехэ байр насху омхидхэхэ гээбэл, эртэһинээ ахи хэхэ хэрэгтэй. Шэнэ жэлдэ, Сагаалганай үдэрнүүдэй эндэхэ хүдэлмэри үнэгдэн ажалынь хараа байр нэмдэг. Томо зал соонь 120 гаран хүн нэгэ доро буужа шаархаар агатай.

буушын үдэрнүүдтэ кафе соо бүри тос болонхой: столуудын эхэмд, саб сагаан скатертинуудыг хушаатай, сонхонуудын хүшэгэ шэнэлэгдэнхэн, ханада - үнгын

сэсэгүүд, зурагууд... Бааран дэргэдэ томо гэгшын үнгэтэ телевизор хүдэлжэ байха юм. Саб гэмэ брэтэй, урихан шарайтай официант Владимир Балдаев хажуудатнай энэрбхилэн дүтэлөөд, «юу захиабта?» гэжэ асуухал даа. Сэсэг, Эржена залуу бармен басагадшураншадамартэһинь!

Үсөөнөөр, аали намдууханаар буужа, хөөрэлдэхэ, сэнгэхэ дуратай хаа, тус кафегэй бага зал соо уулзахада зохид. Хүнэй нюдэ хужарлуулхаар занабарилга хэгдэһэн байна. Эндэһинь бабал зохид баартай.

хараалагдаһан түсөөүүднэй эмхитэйгээр бэсүүрэгдэхэ гээд найданаб.

Коллективэйнгээ ажалша шударгы хүдэлмэригээдөө дурдангүй гараха аргамгүй. Эдэмнэй хэд бэ гээбэл, Цырен-Долгор Дашибалданова, Елена Филиппова, Рита Гонгорова, Люба Глотова тогоошоднай арба гаран жэл хүдэлжэ байһан хүнүүд.

Хилээмэ баригша Любовь Матвеевна Попова 20 жэлэй хугасаа соо амжалтатгайгаар ажаллана. Технолог Вера

Кафе соо хатархага хабатай

Баян дэлгэр, найхан-стол бултанай оролдолгоһоо

«ХАМТАДАА ХАБАТАЙГААР ХҮДЭЛНЭБДИ»

- Сагаалган Могой жэлэй Сагаалганай баруул найхан найндэрөөр хамта хүдэлдэг нүхэдөө үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб! Хүн бүхэнгэй гэр бүлэдэ энхэ тайбанине, эдүүр энхье, зол жаргалые хүснэгб!

Үнэгэрнцэ Ауу жэл манай коллективтэ яһала ураштанай байгаа. Ажал ябуулгамнан хүнэгэнөөр бүтэдэг бэн.

Мүнөөшье Шэнэ жэлдэ

Васильевна Жилина шаһанангаа олон жэлүүдые энэл предриятнда үгөөһэн байха.

Ахамад бухгалтер Елена Дашицыреновна Базарова мүнэгэнэй оршо гаршье жөншөгдгүй паринаар тоолодог, эгээл урдаа хараха хүмнэй юм.

Экономическа колледжин столовые даһина Екатерина Кочнева, мэргэж эгээд Екатерина Новикова, Шушано Бабаян, барменүүд Эржена Мункуева, Сэсэг Жапова, официант Владимир Балдаев, 4-дхи разрядтай хилэмэ баригша Надежда Владимировна Тюцина, Татьяна Васильевна Ванхенова - эрхим ажалнадагтай.

Хори бууринда хүдэлдэг тогоошод Вера Алексеевна Степанова, Ольга Геннадьевна Коренева, станци Татауроводо оршодог столовымнай тогоошон Валентина Георгиевна Корнейчук гэгнэгдэ ажалынь габьяе онсо тэмдэглэхэр.

Хамтадаа хабатайгаар ажаллабал, урдаа таһинан үндэр зорилгонуудаа заатагүй бэсүүрхэбди гээд найданабди даа. Бүгэдэ арадан «Буряад үнгэн» сонинон олон мянган уншагшадые «Уулзалга» кафе дэмнэй орожо, халуун эдэемнэй баригша хайрлахые уряалнаб! гэгэн үгэнүүдээр Софья Нимаевна хоорэддоогоо дүүргэб. Амжалтын түлхюур олоһон энэ коллектив буланда жэнгэ боломоор аэ даа.

Галина ЗАПЛЕВА,
Туяна САМБЯЛОВА,
А.БАТОМУНКУЕВАЙ
фото.

Тогоошон Филиппова Елена

Наада зугаатай найрай үсгэ

Талхаар хэлэн таатай зохид амтан зүйлүүд

Хоол барихада амтатай
Ходо арюухан байдалтай

Түүхын үзэгдэлнүүд мүнөөдэрэй нүдөөр

ТЭБХЭР ШУПУУНУУД

Хабар шотагтамнай түймэрүүд олошороо. Бүдэг шотагтархшаараа Мүнгэт гэжэ газар руу түймэр уйгаралсахаа ошолсоо нэмди. Ородой Адаг шотаг мушхан тойроходоо, баруун хойшоо хара угаанай барлажа байһан зүг барин гүйлгөөдди. Нуужа ябһан ахагануудни энэ тэрэ юумэ зугаалсажа нуугаа һэн. Шэхэн үзүүр «хуннуудай» үлөөһэн, хүдөө табигһан хүшөө шулуунууд гэлсэхэн дуулдаа. Эдэ бүгэдэ тухай дуулаһан байгаа, харин мүнөө хоёр шодоороо түрүүшэнхөө харааб. Яһаншыһе һонин гэшэб даа, хэды мянган жэли саана хазар моритой хуннууд һэлмэ жэды барихан тусгаар оон дин гуримаар нэгэ баатаргаа хүдөөдөөд, нэрэ бурагуй дэхэн түбээр гаража үгэ болошоо.

Он жэлүүдэн сахариг соогуур үлөөһэн шулуун хүшөөнүүдэн зүүнтэр сагай дурасхаал бэжэжэ байһаар. Тогтоом оороор Бир Дугаровай «Монголоо нюуса тобиһан», Исай Калашниковай зохолоой зурагууд бин боложо эхилээ.

Залуу нара ургаж ябана Юртэмсын тогтооһор
Хэдыг хэб?

Олон нохойн хусалдаха дуулдана. Огторгойн тогтооһор танай хусалдаан хэдыг хэб? Ямар хорьбоһосо хаража хусанабта?

Яахадаа ямар ушарһа Хүнэй шодонь өбөөроогүй үйлэ Хараха таанад шэдшэй гүм?

Энэ тэрэ газараар олдоог зүйлүүд баһанше жэгтхэнгэр үзэгдэдэг. Урагшаа харахадан, гурбадахи үеын «центрум», хойшооһе эрьелдэнгүй хүд дороо һонороо харахадан, шуһата түүхын халуун амсхал. Ононой уһаар, Дэлгуйн-Бодогой, Бурхан Халданунай ургамалаар, мүнөө уужан Монголоой талаар бэлшэдэг үхэр маанай урдахи үеын мяха шулоор хоолоһоор ургаһан Сүбэдэй, Зэбһэн хүйхэрнүүдэй һэлмэн, һуршын жэбэрхэнүүд «адидас» гуталаймнай улаа доогуур бутарһаар гү?

Ай, мүнхэн нара, бууралбаабай ямархан үйлэ хэрэгүүд танай буурал хараса доройн хэб? Үнэгэ телевизор хараһандал эрьюулжэ хараһан һэн!

Богдо Чингисэй һүрөөтэй сэргүүд баруулжаа түргөөр тэргүүлэхэдэ, Хэтын хэтэрэ сэргүүшүүлэй Хүрһөөтэ газар болохоо тухайлаа ха гүм?

Мүнгэдэ хара үлөөһүүр байһан гөрхөһөө шөөр гараа угааһад гүх эр нүулан таранай хатгагһаан гараһад, шүлгэн саана гурбадаг, морин эрдэн унаһагай уһанан модоной узуурһаа боодолтон өмшгэжэ яваа. Нэрмэрхэн хурсаһа гүгэн унаһаган ехэл дурегүхэн оор мшин бин болоһые өбөөроо.

Үргэн тала дүрөөн тэһе халаһаатай, харин тэг дундаш зүүдлэе баруулжаа һубарижа, шулуун хүшөө хэбтэн. Урагша хойшоо гарашад «хунну» зоний хүдөө табигһан дурасхаалта шулуун гэлсэхэн.

Д.Р.БАТОЖАБАЙН БОПОН Ч.АЙТМАТОВАЙ ЗОХЁОЛНУУДЫЕ ЗЭРГЭСҮҮПЭН ХАРАХАДА...

«Тооригдэһэн хуби заяан» ба «Плаха». Эдэ зохёолнуудай гол геройнууд хэдаа Аламжа Авгийн хоёр болоно. Нэрнүүдэнь арадан аман зоһоол болон шажанай домогһоо абһанан баниа (иудейск). Зохёолон Аламжаа ажабайдалай хамаг эрьелнууд соогуур гаргана. Эгээл нангин зүйлүүдэй нэгэн болохо эсэгдэе гар хүрэхэйһөө эхилээд, талада зангууа зольбо нохойдол үхэн хүрэгэри. Эдэ хоерой хоорондоо ажабайдалай аялга амаарнь халигар амсуулаад, юрын хүнүүдэй арбин наһанда хүрэхөөр туршалануудые үзүүлгэ.

Аламжа мухар хүрэгтэн болоно, хоёр хүүбүүдэ, һамгаа гажээхэ һанаатай, тээ... Авгийн Аламжада орходоо ехэ хүрэгтэй, шажанай һургуулида һуржа байһан, харин ажабайдал һайгай, муутай гэжэ орол мэдэхэгүй болоно. Алининшыһе зохёолой үрлэгэдэ эхин шүтэжэ ябһан юумэндэе дурга гутана. Нэгэн ламыһе бахалуурдажа алаад ябана, нүгэдэнэ 2000 жэл дэлхэйи хахад шахуу зоний хүрэгдэжэ байһан шажанде, эгнээдэ хэжэ түрэнэ.

Аламжаны нэгэ шажан гээгээд шэһые олоно, харин эгнээдэ гээһэндэнь өһөдөө санаарган зэмтэй.

Авгийн шажанда шэһе хараһа нэгээд, тэрэн дээрлээ үхлөө олоно. Харгы замаараа үгэн шажанайнгаа гол бурхан И.Христосой зам даһана.

Зохёолон захатыһе бүтээхэдэ, хүгжэмшэн дуу, хүгжэм бэшхэдэ, режиссер кинофильм буулгахадаа, зурашан зураг зурахадаа өөр өорын удха шанар, онсо хараһа оруулдаг, харин зохёолонин оруулһан удхаһаа гадна зохёолонон хараа бодолыһе хүсэд ойлгожо мэдээгүйн харагыһан, уншатгыһан, шагнагһын ухаанда торсолдон удха байна. 10 хун «Плаха», «Тооригдэһэн хуби заяанай» гол удхыһе 10 ондоогоор ойлгохо. Хэндэб даа Аламжа Авгийн хоёр һаншаагдаха, нүгөө зарманда үгэ гэм.

Зохёолон бүхэн геройнуудтаа ехэнүүд нэрнүүдые найруулжа, гол түлээ ехэнүүд үүргэнүүдые үгһэн байна гэжэ тухайлагдана. Герой бүхэн нэрээ даажэ гарана гэхэдэ болохо. Батожобайн Аламжа арадай аман зоһолой Аламжа Мэргэндэл сухаршиггүй зан гаргаһаа гадна, романай байгуулагын бүлэгүүд соо юрын лэ (реалистическ) хун хэдаа бархирхачынше, баярлахынше үзгэ.

Авгий Калестратов баһал библиекэ домогуудай, еврей зоний нэгэ прототип боложо, дэлхэйи түүхэдэ хамаг даажэ гараһан хүндэ хүрээ ажабайдал хуу дабажа, һүүлэй һүүлдэ Талын нэгэ модондо хүлүүдэжэ, 2000-аад жэлэй саанахи Халзан хэдэн оройдо хадгаһан Христостол үлдэгэй байһана.

Жэһээлхэдэ: Аламжын эсэгэ сохёоһынше зүб гэжэ бодохоор, дуратан нэгэе хамгаалха, аршалхын тула юушыһе хэхэдэ болохо, харин нүгэ ябадал гаргаһадаа, үйлен үрнин аһаар, эсэгэдэ гар хүрэхэһэн түлөө һүүлэй һүүлдэ юушыһе тулажа шадангүйгөөр хогоосон хосорно.

Авгийнше ажабайдал үгэн шажандаа эсэргүүсэһэншэ түүдөө тингэжэ зобоо гэхэдэ болохо.

Баир ШИРАНОВ.

Версия читателя ЧЭНЭ ГЭСЭР ХАН – ЧИНГИСХАН?..

Пишет Вам ваш постоянный читатель. С особым интересом я читаю статьи, посвященные исследованиям прошлого монголоязычных народов. В работах А.Ангархаева, У.Ж.Дондукова затрагивается проблема, связанная с происхождением имени Чингисхан. С монголоведной литературе до сих пор считается признанной гипотеза Д.Банзарова о происхождении имени Чингис. Я позволил себе сделать свое предположение по поводу этой проблемы.

Я склонен считать, что эпос «Гэсэр» имеет прямое отношение к Чингисхану. Начну с того, что 1000-летие героического эпоса «Гэсэр» мы отмечали в конце XX века. Значит, в конце XII века эпосу было всего 200 лет. В конце XX века современный читатель героический эпос воспринимает как сказку, а в конце XII века слушатель рассказа Гэсэршина воспринимал названного серьезнее. Люди верили, что действительно жил когда-то богатырь Гэсэр. Богатырь сказителям, монголы тогда помнили Абай Гэсэр хана так, как сейчас помнят в России Петра I, подвиги Гэсэра помнили так, как сейчас помнят подвиги полководца Суворова. Тогда шли непрерывные войны между монгольскими племенами и отдельных племен с цинской империей. В такое сложное время монгольский народ, восставший на богатырском эпосе, надеялся, верил и ждал, что родится такой человек как Гэсэр, который восстановит мир и порядок на земле кочевников. Умный, решительный и энергичный богатырь Темуджин с великим трудом за сравнительно короткое время объединил эти враждующие монгольские племена. Затем в течение нескольких лет покорил крупные и сильные народы на западе, а монгольский народ в нем уже видел посланника неба Гэсэра. В народе Темуджина начинали называть Чэнэ Гэсэр.

В 1206 г. собралась большая хурал для провозглашения Темуджина ханом. Смею предположить, что после шаманского ритуала шаман Хухэчу Тэб-Тэнгэри, сказав следующие слова: «Великий Бог Хурмуста Тэнгэри снова отправил на землю своего сына Гэсэра, чтобы восстановить мир и порядок на земле. Посланником в наш мир от великого Бога Хурмуста Тэнгэри является наш великий вождь Темуджин. По воле великого бога Темуджин будет царем над царями, царем над всеми разноязычными народами. Отныне имя ему будет - Чэнэ Гэсэр хан. Так как Чэнэ Гэсэр хан является царем над царями, то все народы должны подчиниться Чэнэ Гэсэр хану!»

О том, что в то время были распространены монгольские и бурятские имена с добавлением слова Шэнэ (Чэнэ) приведу пример:

В предании «Странствия хори-бурят» — из сборника, составленного И.Е. Тугутовым — говорится, что мать Бальжин хатана звали Шэнэ Гэрэл.

О том, что в то время великому человеку давали имя второго исторического великого человека с добавлением слова Шэнэ (Новый), при котором тот народ приобрел независимость или получил военное могущество, приведу пример.

Осеню 1380 года перед сражением на Куликовом поле русские провели молитву и отслужили молебн перед иконой Богоматери. В молитве упоминался великий Александр Невский, причисленный к русским святым. После победы в Куликовской битве, согласно «Сказанию о Мамасвом побоище», великого князя Дмитрия сподвижники называли «Александром Новым». Но постепенно в народе прозвали Дмитрием Донским.

Таким образом, Чэнэ Гэсэр — новый Гэсэр. Чэнэ Гэсэр хан сокращенно звучит Чэнгэсхан. Среди бурят человека с именем Чингис обычно в разговорной речи называют Шэнгэс, т.е. Шэнэ Гэсэр. В слове «Шэнэ» звук ш вместо ч стал употребляться намного позднее.

Доржо МИШИКОВ.

Не увлекайся! ТАМХИН БОЛОН АРХИДАЛГАТАЙ ТЭМСЭЛГЭ ТУХАЙ

Архи, тамхин бэһэн энхэ элүүртэ хоротой гэжэ булшанда мэдээжэ. Гүрэн түрэн хэмжээндэ эдэ бүтэгдэнтэй шотаг уудагта энэ талаар ямар байдалтай, ямар хэмжээндэ абтааг юм гэжэ һонирхобди.

Монголдо 1990 онһоо архи уудаг зонной тоо гурба дахин олошорһон байна. Жэл урда тээ эндэ архин зүйлүүдые үйлдэбэрилдэг бага ба ехэ предпрятинууд тоологдодог байгаа. Эгнээһээ гадуур хуули бусаар архин зүйлүүдые үйлдэбэрилдэг гэдэ 300-да хүрэнэ. Тоо баримтануудай ёһоор, монголнуудай гурбанайһе нэгэ хубинь гэхэ гү, али 35 наһа хүрөөдүй залуушуул саг үргэлжэ архи ууна. Наһа болотор бэһе хүсэжэ томожон, 40 наһа хүрэхэн эршүүд хатуу удануудые хэрэглэдэг урдаһай заншалтай байһан. Харин мүнөө һургуулин һурагшадта нивэ болон архи ууха томошуудай хэрэглэе бэһе болонхой.

Хэрбээ урда жэлүүдэ хоёр комбинадуудай жэлдэ 3,3 мянган тоно спирт үйлдэбэрилжэ, хүн зонной эрилтэ хэрэглэмжэ хангалда хүргэдэг һанһе, мүнөө 5 мянган тонодо хүрэдэг үйлдэбэринь зонной эрилтэ хангажа шадангай. Энэһиһээ гадна хүршэ Хитад ороһоно муу шанартай спирт асаржа хэрэглэнэ. Архидалгаатай тэмсээ хэмжээндэ Монгол ороңдо абтажал байдаг. Жэһээлхэдэ, 1985 ондо Агуухэ Ардаһай Хуралай тэрэ үеын президумэй шиндэхээр архиншадыһе эмшэлүүдхэ ба баалаалтаар ажал хүүлэхэ тусхай газарта эльгэдэг байһан. Эрээ онуудай эхээр демократическа хубилдтануудай эхилэхэдэ, энэ ёһонинь отго мартагдаһан байна. Гэбшые архидалга ехээр дэлгэржэ, хуушан заншалаараа хэмжээ абыхыһе ажабайдал баахалһан юм. Тийн буланда жэһээ харуулын тула ороной хүтэлбэрилгээд тусхайтаар хүндтэй айлшадыһе хүлээн абалгын ёһолонуудта архин зүйлүүдхэ асаржа шиндэхээр абһан байдаг.

2000 оной июлин 2-то Монголой Ардаһай - Революционно парти засаг гартаа абажа, баһал архидалгаатай тэмсэл шангадхажа эхилээ. Гадаадаһаа оруулагдаг архин зүйлүүд хэм хэмжүүртэй болгодохо, тэдэһе үйлдэбэрилгэ ба худалдаалгын гурим шонээр хаража үзэгдэхэ байна. Ажалай үедэ архи ууһан зоһине хүдэлмэриншөөн гаргаха хүрэтэр хэмжээн абтаха байна.

Гадна Улаан-Баатар хотодо орон шотаг дээрээ үйлдэбэрилдэгдэг мүн гадаадаһаа асаргадгад нивэ уухыһе идһаһан уряануудые абажа хаяха хүрэтэр тэмсэл ябуулагдаха, тэрэһиһээ гадуур нинсэлэ хотодо архин зүйлүүдые хэрэглэдэггүй зононуудые байгуулаа шиндэхээр абһанхай. Мүнөө дээрээ Эб найрамдалай гудамжа болон оюутайдай байдаг аймаг элүүр энхэн буланууд болгодохо байна.

1999 ононхидо орходоо 2000 ондо 35 процентээр ехэ гэхэ гү, али 96,5 мянган хүн ногтуушуулыһе элүүржүүлдэг газарта оронһон байна.

Тийхэдэнь Австриин арад архин зүйлүүдые ехэ хэрэглэдэггүй гүрэнүүдэй тоодо ородог байна. Гол түлээ эндэ нивэ гү, али улаан архи уудаг заншалтай. Халамгай зонной үйлсөөр ябахын үеһөн харагдадаг. Гэбшые баримтануудай ёһоор, 8 миллион ажаһууншададэй энэ ороңдо 330 мянган хүн архи уудаг гэдэһэн тоотой. Эршүүдэй эгээл архи ууха наһанинь 40.

Архи уулгатай тэмсэлгээһээ гадуур тамхи татаалгаатай тэмсэхэ унар хаа хаанагүй үзэгдэнэ. Жэһээлхэдэ, Эстонигдо тамхитай зүйлүүдые ганса худалдаһанай түлөө бэһэ, харин хуулин наһа хусөөдүй хүүгэдэ тамхи залһан ушарта хэһээхэ хэмжээндэ абтаха хараатай. Энэһэн тухай парламентайн зүбшэн эльсэгэдэ захиргаанай талаар хөөрөгтүүд тухай хуулида нэмэлтнүүдые оруулжа проект оруулагдаһанхай. Тэрэһэй ёһоор биһыхан хүүгээдэ тамхи татаалгада һургадэг түрэлхидые хуули эбдэгшэдэй тоодо оруулахаар хараалдаһана.

Тийхэдэнь Беларусь республикада медицинайн бүхэ эмхи зургаануудта тамхи татаалгыһе хорико эхилэхэй. Эгнэһе ганса эмшэгдэ бэһэ, мүн үбшэгдэдэ хабалтай. Мүнөө энэ гүрэндэ тамхи татаалга ехэ дэлгэржэ байһанхай. Хүн зоноһиһе хахадһиһе шахуу тамхи татадаг байна. Эндэ тамхи татаалгаатай тэмсэл гол шухалада тоолоно. Юуба гэхэдэ, эндэхэ зон Черобылын аюулһаа хохидонһон ха юм. Гадна шигтын бүхы газартуудта тамхин тухай рекламнуудые хорико тухай Беларуссин Президентын Зарлиг бэлдэгдэжэ байһанхай.

«Эхэ планеты», «Вокруг света» сэһүүнүүдхэ Эльвира ДАМБАЕВА хэблэгдэ бэлдэбэ.

ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО

Мэру города Улан-Удэ Г.А.ИЙДАЕВУ

УВАЖАЕМЫЙ Геннадий Архипович!

Понимаем, что у вас много дел и потому...

Мы - это жители пригорода, села Нурселение...

От имени жителей села Нурселение НОРЬОБ Б.Б., ПУРБУЕВА А.Н., ОЧИРОВ Ж.А. и другие.

Уянгагша асуудал табина

ШАРИЛ ТУХАЙ МЭДЭЭСЭЛ БҮРИ ТОДОРХОЙ БОЛОГ

Түүхэнэй аймагта хорин долоон мянган хүн зон ажаһуудаг...

Хүйтэнэй үедэ шимэ мэдээсэлэй үгэсэгүүг ушарһаа тон шүүрүүн хургуулинууд, хурагшад бэрхэтэй байдаг ороног...

1991 ондо мүнөө жэлэйхицэл шимэ мэдээсэлэй үгэсэг гол гэрххөд осор хуртээр хургаж, зундаа хайртай олонхи шохон хурунууд...

Василий БИЛЬТАГУРОВ, хүдоо бэлэгшэ.

Зураглал

ФЕВРАЛИНА СЕРГЕЕВНА,

ТАНАА АМАРШАЛҺУУ

байдал хангажа, хуралсалай шанар найжаруулаха гэжэ оролдодог байгаа.

Февралина Сергеевнагай үүсхэл ябуулаар Боохоной районий захиргаан Бүрэд хууринда дүрбэн класстай хургуулин байшанай барилгада мүнгэ номолһон, харин П.С.Балтахиновой нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Петр Францевич Стемблевский барилга шууд эхилһэн байна.

Тарасын дунда хургуулида мэдэлтэй болохоор, Бүрэдэй дүрбэн класстай эхин хургуули амяараа багшатай предмет предметээр заадаг туршалгын туримда оронхой.

Февралина Сергеевна гурбан хубуудтэй, гурбан басагадтай юм. Нүхэрнь, Владимир Ильич Коняев, колхоздоо механизатораар хүдэлдэг хэн. 1997 ондо наһа бараа. Ехэ хубүүн Валерий мүнөө

колхоздоо механизатораар хүдэлдэг, гурбан басагадтай, нэгэ хубүүтэй. Дунда басаган Евгения Бурядайн багшанарай институт дүүргэд, дунда хургуулида математика заадаг. Руслан хубүүшинь сержантээр алба хэжэ дүүргэд, мүнөө Бурядайн гүрэнэй университетэй юридическэ факультетдэ орохо хүсэлтэй.

Эхин хургуулидаа хуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри найнаар эмхидхэнэй, нийтын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадаһанай түлөө Ф.С.Убугунова-Коняева засаган зургаануудай, хургуулин захиргаанай зүгһөө оло дахин шагнагдаһан габьяатай.

Байгша оной февралин 18-да Ф.С.Убугунова-Коняева түрһөөр 60 наһанайнгаа, багшын ажалан 40 жэлэй ойнуудыг тэмдэглэ. Нютагайхидайнь, түрэл түтимиүүдийнь, нүхэдэнь зүгһөө Февралина Сергеевна оннуудаарнь амаршалаад, гэр бүлэдоо золтой, жаргалтай, һайн һайхан, элүүрэнхэ, ута наһа наһалжа хуухыг хүснэб.

Иван БАЛУРОВ, дайнай ба ажалан ветеран, Бүрэд хууриндаа уг гарбалтай.

УРАН ШАДАБАРЯА – НУРАГШАДТАА

Аглаг һайхан Агын округой Алхана нютаг тоонтотой Улаан-Удын 19-дэхи хургуулин эрхим багшанарай нэгэн Сэсэгма Раднаевна ДАШИЕВА тус хургуулида 15 жэлэй туршада хүдэлжэ зуураа, 10-ааджэлэй үедэ хибэс нэхэлгын кружок эмхидхэжэ, хурагшадтаяа нилээд амжалта туйлаа юм.

«Гобелен нэхэлгын мэргэжэлдэ хураһамни, ашата мини багшанар, гобелен нэхэгшэд Баирма Дамбиева болон уран зурааша Алла Цыбикова гэгшэд болоно. 1992 ондо мориной ноһоор (дэлһээр) гобелен нэхэнэй түлөө «Арадай мастер» гэһэн нэрэ зэргэтэй болоо бэлэйб, - гэжэ Светлана Раднаевна хөөрэнэ. - Нүүлшын хэдэн жэлэй туршада элдэб харалгын выставкэнүүдтэ (Бурядайн эхэнэрүүд Эрхүү, Санта-Клара выставкэдэ, Калифорнин нэхэгшэдэй галерейдэ) хабаадаабди.

2002 ондо Сан-Хосе хотодо нэхэгшэдэй музейдэ «Бурядайн гобелен» гэжэ выставкэдэ урилга бии.

Багшын уран гараар бүтээгдэһэн бурхадай дүрэнүүд, Гэсэрэй баатарнуудтаяа, элдэб хүсэтэ эрэн гүрөөһэдэй дүрэнүүд, мүн амгалан тэнюун ажабайдал харуулан бүтээлнүүд кабинетынь шэмэглэнхэй байдаг.

Манай хургуулида саг үргэлжэ багшанарай нээмэл хэшээлнүүд үнгэр-

гэгдэжэл байдаг. Холын Ага нютагһаа, Усть-Ордаһаа, мүн республикнай нютагуудһаа багшанарай ерэхэдэ, хурагшадтаяа бүтээһэн бүтээлнүүдынь харуулжа, дүй дүршэлтээ хубаалдажал байдаг дэлгэр тэнюун сэдхэлтэй багшаараа омогорходогбди.

Гэхэтэй хамта ажабайдалай шэрүүн долгин бултыемнай нэрбэнэ гэшэ ааб даа. Хибэснэхэтын тула түүхэй эдэй нөөсэ (сырьё) - адуунай дэлһэн, харлагай ноһон олдохон бэрхэтэй болонхой. Холо ойрын танилаараа нэтрүүгээр бэдэрэлгын хүсөөр олдоходоо, бага бэлэ мүнгэнэй сэнтэй болонхой. Ноһотой болоходоо, тэрэнэ сэбэрлэжэ, ээрэжэ утаһан болгохо гэшэмнай гарай шанга шадал, тэсгэбэри, дүршэл, мэргэжэл хэрэгтэй ха юм даа. Иимэл хүнгэн бэлэ ажалда бэлигтэй багша Сэсэгма

Раднаевна нэтрүүгээр оролдожо, эдир хурагшадайнгаа дура сэдхэлыг татажа шаданан.

Угтай хүнэй үри гэжэ арадай сэсэн үгын ёһоор Сэсэгма Раднаевна багшанар мэргэжэлтэй ябаһан аба, эжы тухайгаа дулахан үгэнүүдээр һанан дурсана: «Модошо, түмэршэ дархан, хурагшадтаяа элдэб кружогуудынь эмхидхэжэ һиилэхэ, төөнөжэ, хээлэжэ (выжигание), г.м. элдэб мэргэжэлдэ хурагшадтаа хургажа, олон выставкэнүүдтэ хабаадагша бэлэй. Эжымнай нарин оёдолшон ябаһан, гадар дотор хубсаһа бултыень оёдог байһан. 3 басагад, 3 хубүүд, аша зээнэртэй бултандань дэгл, малгай, гутал бултыень оёдог байгаал даа. Гансахан намдаа 3 торгон тэрлиг, 2 сээжэбшэдэгл, арһан дэгл, малгай, ноһон хүнжэл г.м. бултал хүүгэдтэ оёдог байһан юм даа».

Бэлигтэй багшын ажал анхарагдажа, үндэрөөр сэгнэгдэхэ, тэмдэглэгдэхэ аабза гээд, найдаха дуран хүрэнэ.

Суг хамта хүдэлдэг багшанарай зүгһөө Сэсэгма Раднаевнада шэнэ зуун жэлэй эхиндэ элүүр бээ, эрхим амжалтануудыг хүсөөд, гарахаяа байһан түмэр могой жэлдэ мүхэшгүй зоригтой, гэр бүлэдөө ажана амгалан, жаргал дүүрэн ябахыетнай хүсэнэб.

Р.ДАШНЕВА, Улаан-Удын 19-дэхи хургуулин багша.

ГАЛДА ШҮТЭХЭ УШАР

Эртэ урдн сагта гэхэ. Нэгэ айлай эхэнэртэй эртэ бодожо, галаа носоогоод, сай уһана бусалгаад, галаа шлээхэдэнь, ошонинь пяс-мас хүрэн, гарыень халаажархиба ха. Энэ эхэнэр үбдэхэдөө, сүхалаа хүрөөд, хараал зүдөөл табижа, үлгөөтэй байһан ангай хутага гал руугаа шэдэжэ орхибо. Галын носоохо боложи, ондоо газар нүүхэ баатай боложо, буусаа хэлгэбэ. Шэнгээгартна галаа түлэхэдэнь, харлаад, баһал носоохо үбдэгүй. Энэ эхэнэртэй айһаа гал зээлэхээр ошожо ядатарын харгын хажууда, ганса модной дор нэгэ хугшэн уйлажа байба. Хажуудань ошоод, тэрэ эхэнэртэй: «Та юундэ уйлаабта?» гэжэ хурахагань,

хүгшэнэй зүүн нюганһөө нөлбонон, баруун нюганһөөнн шуһан гаржа байбалгаа. Нюгөө аршажа байгаа, энэ хүгшэн ехэ гомдолтойгоор: - Нэгэ эхэнэр нюдмни хутагаар хадхаад, үбдэжэ байнаб, гэжэ хэлэбэ ха. Энэнише дуулаад, энэ наһатай хүн галай бурхан байна гэжэ эхэнэр ойлгожо, хүгдэжэ мүргөөд, олон удаа буруугаа мэдэжэ, аргадаба, гуйба гэхэ. Тийгэхэдэнь, галай бурхан: - Мүргэжэ болц, бодо, шинн үдэр бүри эртэ бодожо, гэрэйнгэ бүхэ ажал хэжэ байгаа хадаһи, үршөөл хайрлааб. Дахин иигээ

һааһи, би уймар тэнгэ таанары Хурмаста тэнгэригэ хэлэжэ, хара зоболон

амсуулах, - гэжэ хэлээ һэн гэхэ. Тэрэ гэрэйнгэ хойшо хүн түрэлтэн, тэрэ тоого монгол угсаатан хамагай ехээр галдаа шүтэжэ, галай бурханы шихидар болоо бэлэй. Чингис хаан ерэн айлшанише угтахадга, газар ая гангаар ариугаха, гэртэ оруулжа уулзадар байһан түүхэтэй. Буряг зоной ёһо заншалда галда мүргэл эхэхэн хуури эзэлдэг. Анхандаа галаа бөөгөөр шахуулдар байгаа, хожомоо ламанар шахидар болоһон юм. Эхэнэр хүн өөрынгөө гараар сагалса, шара тоһо галдаа үргэдэг. Юрэ ямарыше хүн аилдагыше,

гэртээше архи, сайгаа, мяха, тоһоной гэжые галдаа үргэжэ байха ёһотой. Жэишээхэдэ, хони шүүхэлхэдэ, хотын хоолойн үзүүрые үргэдэг юм. Галда бузар буртаг оруулхагүй. Хурса үзүүртэй юумээр гал гуламтаа хадхахагүй. Бүхэ юумэ гал гээгүүр эрйоудхагар. Үхэнэн хүнише хүдөөлөөд ерэнэн зон лама багшын аршаанаар ноур гараа угсажа, гал гээгүүр хормойгоо нэгсэржэ бээ эрйоудхагар, гэртэ ороно ха юм. Хүн амшанда элшэ дулаа үрэнэ эхэ тэнгэри галай эзэн гэжэ хүндэлэн шахидар ябала. Гэр буз болоходо, галгуамта нэмэб гэһэ бэлэй гэхэ? Батажаргалан Сэрсэгмагай «Заяанаймнай заншал» гэхэн номһоо.

- 2. Бурхан буянтай зүг тээшэ шэлэи зорижо ябабал - буян. 3. Дайнда гэмэлтэйи гү, али үбшэн үлбэр хүнүүдтэ тухалбал - буян. 4. Уһанан модо, шулуу абан хаяжа, харгы сэбэрлэбэл - буян. 5. Аби, эжин аша туһые хүсэд харюулжа шадабал - ехэ буян. 6. Арад зоноо амаршалжа, хүндэлжэ ябабал - буян. 7. Дэлхэйн зондо амгаланнише хүсэжэ ябабал - буян. 8. Арьяа-Баала бурханы зүрхэн тарни уншажа ябабал - ехэ буян. Гариинь: Ум маани бад мээ хум. Энэ тарниин тайлбар: УМ - тэнгэри бурхадэй зоболонһоо тошлын тула. МАА - хүнэй үхэхэ, түрэхын зоболонһоо тошилхын тула. НИ - асаринн хэрүү тэмсэлэй зоболонһоо арилхын тула. БАД - адагуусанай зоболон гатахын тула. МЭЭ - бэридэй зоболон гатахын тула. ХУМ - тамын амитанай зоболон гатахын тула. Дониуур - 100 миллион маани уншажа, Бурханы боди хутаг олохын түлөө хүн буян хэжэ ёһотой. Үдэртөө хэһэн нүгэлөө тэрэ үдэр соогоол арилгажа байха хэрэгтэй. Мааниһаа ехэ буян үгы. Манжаһаа ехэ хоол үгы. «Эшигэлхэ» ехэ ном үгы. Эдэһингэ ехэ хоол үгы. Мааниин зургаан үзэгые Марта үгы унша. Маша халуун тамые Мааниин ашаар гаталай! Эртэ урда саһаа хойшо манай буряад зоной домог болгон хэлсэдэг сэсэн үгэнүүд хаанашье, хэзэһише орхидоогүй, зүбөөр тудалһан лэ байдаг ха юм. Хүн түрэлтэн арбан сагаан булшаа арьбадхаха гэрэл, һайн һанаатай, һайхан гүн сагаан сэдхэлтэй ябаха зэргэтэй.

- 9. Хомхой хобдог сэдхэлээ орхижо, хуртэйи хубиял хараад ябабал - буян. 10. Буруу буса үзэлтэй болонгүй, буддын шажанай зарлиг хургаалаар ябабал - буян. Бурханы урда буян хэжэ, Бурхан багшын хургаалые эгнэн дүүргэжэ, арбан сагаан буян хэшээжэ, һайн һанаатай, һайхан сэдхэлтэй ябаһан хүн наһан соогоо жаргалтай, урагшатай, хойтын түрэлдэ түрбэн муу заяанда уһангүй.

- 1. Хүн амтагай амидарлай зоболон. 2. Энэ зоболонгынь хуу шатаганамай. 3. Тэрэ зоболоннише зайлуулжа болохо. 4. Зоболонгы гүйсэд гатаджа болохо зам бии. Будда бурхан бээ элэмжэ ехээр харшалхые һаншаахагүй байһан тула абаралгын найман замые заажа үгэһэн гэхэ. 1. Үнэн зүб шүтэлгэ. 2. Үнэн зүб шиндхэбэри. 3. Үнэн зүб үгэ. 4. Үнэн зүб хэрэг ябадал. 5. Үнэн зүб ажамидарал. 6. Үнэн зүб эрмэлзэл. 7. Үнэн зүб дурдалга. 8. Үнэн зүб гүнзэги бодолдо абтамга.

манай буряад зоной хэлсэдэг сэсэн мэргэн үгэ бии юм. Мүнөөнэй үе сагта нүгэл хэһишэ шодөөрөө үзэхэ, гай хэһишэ гараараа бариха болоһон юм гэлсэдэг. Будда бурханы гол суртаалынь дүрбэн үнэн болоно: 1. Хүн амтагай амидарлай зоболон. 2. Энэ зоболонгынь хуу шатаганамай. 3. Тэрэ зоболоннише зайлуулжа болохо. 4. Зоболонгы гүйсэд гатаджа болохо зам бии. Будда бурхан бээ элэмжэ ехээр харшалхые һаншаахагүй байһан тула абаралгын найман замые заажа үгэһэн гэхэ. 1. Үнэн зүб шүтэлгэ. 2. Үнэн зүб шиндхэбэри. 3. Үнэн зүб үгэ. 4. Үнэн зүб хэрэг ябадал. 5. Үнэн зүб ажамидарал. 6. Үнэн зүб эрмэлзэл. 7. Үнэн зүб дурдалга. 8. Үнэн зүб гүнзэги бодолдо абтамга.

БУЯН НҮГЭЛ ХОЁРОЙ ИЛГАА

БҮМБЭРСЭГ дэлхэй дээрэ элдэб яһанан бүхэнэй шүтэн мүргэдэг бурхан шажангууд ондоо бээ даа. Тийбешье нүгэл ба буян бии юм гэжэ бүхэ шажангуудай номнолдо тоолодог, буян нүгэл хоерые онсолон илгадаг юм.

Манай шүтэдэг Буддын шажан мүнөө үеһин шажангууд сооһоо эгээ үинэй гэжэ тоолодог. Буддын шажанай ёһоор, хургаалаар бүхэ амиды амитад зургаан зүйл боложо хубаардаг. Ямар амитад юм гэбэл: 1. Бурхад - хүнөө һайн ажабайдалтай дээдэ шатын үндэр түрэлтэ. 2. Асаринар (тэнгэринн асууриууд) - бурхад ба хүнүүдн хоорондохой түрэлтэ. 3. Дэлхэйн дээрэ түрэнэн хүн түрэлтэн. 4. Адагуусан түрэлтэ. 5. Урда түрэлдөө хомхой хобдог, худалша, хулгайша, хобууша, буруу буса муу зангай байһандаа дааша дабаһагүй нүгэл хэжэ, бэрид боложо түрэлтэ. 6. Нүгэл хэһэнэйгэ түлөө тамда унашад.

Буддын шажанда һүзгэлэн шүтэдэг хүн түрэлтэн буян хэжэ гээ һаа, эхэ болоһон зургаан зүйл амитад үбшэ зоболонһоо гонилажо, нүгэл хилэһилэе танлажа, дээшэ түрэжэ байха болгогон гэжэ залбарха ёһотой. Мииһин үри үхибүүд, оил оороо һайн ябахууб гэжэ һайжа болохогүй. Бүхэ дэлхэйн амитад буладаа һайн ябаха болгогон гэжэ мүргэхэ. Буддын шажанда һүзгэлэн шүтэдэг хүн түрэлтэн буладаа Бурхан багшын шаһинар байха ёһотой. Бурхан багша бүхэ амитад буладаа һайн һайхан байн гэжэ бусадан түлөө оролдодог байгаа. Тийгэхээр Бурхан багшын хургаалые хүсэдөөр дүүргэжэ, алдангүй наһи сахижа ябаха хэрэгтэй.

БУРХАН БАГШЫН НУРГААЛ

1. Сүмэ субарга бүтээхэдэ тухалбал гү, али бүтээлэсбэл - ехэ буян.

АРБАН САГААН БУЯН

- 1. Алтан дэлхэйн амитанай ами аваржа ябаа һаа - буян. 2. Яданаһ, туһнаһ, үбшэн үлбэр хүнүүдтэ тухалжа, үгэлгэ (юумэ) үгэжэ ябаа һаа - буян. 3. Буруу хурисал юмэ хэнгүй, халихайрангүй, ариуи сэбэрээр ябабал - буян. 4. Зоной дунда худал хуурмаг үгэ хэлэнгүй явабал - буян. 5. Хоёр хүнэй хоорондо хоб хэлэнгүй явабал - буян. 6. Хулгай хэнгүй явабал - буян. 7. Зальхай үгыэ тэбишээд, номой үгөөр үгүүлэжэ явабал - буян. 8. Хорото сэдхэлээ орхижо, хүндэ тухалаа сэдхэлтэй явабал - буян.

АРБАН ХАРА НҮГЭЛ

- 1. Амитанай амин гол татаалхада - нүгэл. 2. Хүнэй үгөөгүй юумэ хулгай хэжэ абабал - нүгэл. 3. Буруу хурисал эдлэжэ, халихай ябадалаар явабал - нүгэл. ХЭЛЭНЭН ДҮРБЭН НҮГЭЛ 1. Худал үгэ. Зоной дунда худал хуурмаг үгэ хэлээд явабал - нүгэл. 2. Хоб үгэ. Хоёр хүнэй хоорондо хоб хэлэжэ, муудалдуулаа һаа - ехэ нүгэл. 3. Шэргүүн үгэ. Хүннише хорон үгөөр хараабал - ехэ нүгэл. 4. Зальхай үгэ. Хүннише ховһон зальхай үгөөр зулгалан мэхэлэбэл - нүгэл. СЭДХЭЛЭНН ГҮРБАН НҮГЭЛ 1. Хорото сэдхэлээр, муу һанаагаар хүндэ муу юумэ хэбэл - нүгэл. 2. Хомхой сэдхэлээр, хобдог һанаагаар юмэ булимтараһ, хаман авахада - ехэ нүгэл. 3. Буруу үзэлтэй боложо, ондоо шажанда орохо гү, али элбэ гэхэ мэттын муу юумэ хэбэл - ехэ нүгэл. 4. Буян хэһэнэй аша - жаргалан, нүгэл хэһэнэй үрэ - зоболон гэжэ

Буддын шажанай ёһоор Диваажанай орон ба тамын орон гэжэ бии юм. Буян ехэ хэһэн буянган хүн Диваажанай орондо, дээдэн түрэлдэ түрэжэ болонго. Нүгэл ехэ хэһэн хүн гурбан муу заяанда унаха юм гэдэг. Гурбан муу заяан юун гэшэб гэбэл адагуусан боложо түрэлгэ, тамда уналга, бэрид боложо түрэлгэ. Арбан найман тема бии юм гэдэг. Найман халуун, найман хүйтэн. Ошорго тема ба бэрид боложо түрэлгэ. Ошорго тема ба бэрид боложо түрэлгэ мүнхэ тема гэдэг. Энэ тамда уһанан хүндэ талаб эрбетэр ондоо ямарыше түрэл гэжэ байхагүй. Халуун ба хүйтэн тамда унашад халажа, худлажэ зобожо, хэһэн нүгэлөө арилгаад, ондоо түрэл һэлгэн түрэжэ болонго. Хүнэй хүнэһэн мүнхэ юм гэдэг. Хүнэй наһа барахада,

мяхата бэнь үхөөд, хүнэһинн үхэдгүй, алуудлагыегүй юм. Хүнэй хүнэһэн мүнхэ хадаа мүнхэ тамда унаһагүй һаа, түрэл һэлгэд лэ түрэлд байха номнол түүхэтэй. Тамын орондо ямарыше бурхан, гэрэл, дуран гэжэ байхагүй. Энэ газарые Иисус Христос бурхан харанхын уйлаан болоһон орон гэжэ нэрлэһэн юм. Хүнэй наһа барахада, хойтын шэһэжэ гэжэ татуулдаг ха юм. Энэ шэһэжэ соо юунһээ гайтажа, наһа барааб, ямар түрэлдэ түрэлдэ гэжэ бурханы сударта сэхэ заагдаһан байдаг. Шэһэжэ татуулахдаа ямар хэлтэйб, ямар сагта наһа барааб, тэрэһиень алдангүй хэлэхэ хэрэгтэй. Сагынь алдабал, шэһэжээд хуу буруу гараха ха юм. Хүнэй наһа бараһан хойно хойшо ямар заһалтайб, тэрэһиень ламанарта бүтээлгэхэ хэрэгтэй. Хүнэй наһа бараһан хойно һамша уншуулаха гэжэ байдаг. Тэрэ ямар удахатайб гэбэл, ши үхөөш, түрэлдэ бэдэржэ, ондоо түрэлдэ түрэ гэжэ хүнэһэндэнь хэлэжэ, ойлгуулжа, хүнэһиень зөриюула удахатай ха юм. Урданы эрдэмтэй ламанар хүнэй наһа бараһан хойно, намшынь уншахадаа, би үхөөгүйб гэжэ хүнэһэнэйи ябажа үгэнгүй байхада, туласалдажа байдаг һэн гэжэ хэлсэдэг бэлэй. Буддын шажанай ёһоор наһа бараһан хүнише хадагалхадаа, хубсала үмэдхэжэ, хубсалуулжа болохогүй юм гэдэг. Хургаалада шосгэл бээрнн баруун гарын баруун шэһэн дорын табижа, зүүн гарын зүүн ташаан дээрнн табияд, хоёр үбдэһиень бохилгожо цуглаад, бүүвөр бүхы бэшынь ородог заншалтай юм. Энэһише жашалха гэжэ нэрлэдэг. Тангад ном (судар) хайһан гээд жашаланаб, тэрэндэ адлар хүнэй бэе жашалха ёһотон юм. Номой жашаа абажа, номой жашаар толгоһиень жашалдаг байһан юм гэдэг. Хүнэй наһа бараһан хойно 49 хоног соо зула татадуулантэй барижа байха ёһотой. Юундэ 49 хоног соо зула баридар юм гэхэдэ, хүнэй хүнэһэн харанхы һуни зулын гэрэлээр ябадаг юм гэжэ хэлсэдэг. Хүнэй хүнэһэн 49 хоног соо түрэлөө олохо ёһотой юм. 49 хоногойнь хүсэхэдэ, юрөөһиень уншуулжа, даалга абхуулжа, аршаанаар угажа, адисаар угажа, үхэрин бузарһаа һалажа, сэбэр болоһондо гэжэ тараал хэдэг заншалтай. Буян нүгэл хоерой илгае һайнаар ойлгожо ябаха гэшэ Буддын шажанда һүзэгтэй Бурхан багшын шаһинарэй энэ наһанай хэрэг болоно. Мүнөө үе сагай Бурхан багшын шаһинарэй арбан сагаан буян алдангүй арьбадхажа, арбан хара нүгэлэй харгыда оронгүй, бээ эрйоудан сэбэрлэжэ ябахыё болгогой! Бэлигма ОРБОДОЕВА хэблээдэ бэлдэжэ.

9 пятница

ОРТ

09.00 Новости
09.15 Программа «100%»
09.45 Мульти-сеанс
10.10 Семейная комедия «Альф»
10.40 Играй, гармонь любимая!

10.00 «Замок лгунов», «Глупая лошадь». Мультфильмы.
10.20 Марина Неелова, Станислав Любшин и Александр Михайлов в комедийной мелодраме «Мы веселы, счастливы, талантливы!»

12.00 ДОБРОЕ УТРО, СТРАНА!
12.45 «Сто к одному». Телеигра.
13.35 САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР.

НАС СМОТРИТ ВСЯ БУРЯТИЯ 33-33-13

14.05 Детское время. Мультфильм
14.35 Рек-тайм - время вашей рекламы!
14.50 Фильм «КПРФ - партия народа». Часть 2

программа.
23.30 «ВАЛЕНТИН ЮДАШКИН ПРЕДСТАВЛЯЕТ. праздничные концерты звезд эстрады, кино и телевидения». Передача из ЦКЗ «Россия».

ТИВИКОМ

09.00 Прогноз погоды
09.05 Т/с «Марисоль»
09.20 Недвижимость
09.30 «Из жизни женщины»
10.00 М/с «Птички»
10.30 М/с «Сейлормун: луна в матроске»

АРИГУС

09.00 НОВОСТИ ДНЯ
09.25 Погода
09.30 ТЦ «ТҮМЭР МОРИН» предлагает
09.35 Наше кино: «Обыкновенное чудо»

18.20 Музыкальный подарок
19.00 Мир товаров в «Восточных воротах»
19.05 Формула успеха
19.25 Лорен Холли в комедии «Улыбка, как у тебя»

ОТБ

09.00 М/ф «ХРАНИТЕЛИ ИСТОРИЙ»
09.30 «ОТРАЖЕНИЕ»
10.00 М/с «БЕТХОВЕН»
10.20 ТОВАРНЫЙ РЯД
10.30 «УЛИЦА СЕЗАМ»

НТВ

09.00 Вера Глаголева, Максим Су-хатов, Александр Пороховщиков и Галина Польских в фильме «Женщин обижать не рекомендуется»

10.45 Людмила Касаткина, Павел Кадочников, Татьяна Пельцер, Зоя Федорова и Сергей Филиппов в комедии «Медовый месяц»

РАДИО

7.12 - Информация, объявления
7.20 - Программа «Встречи»
7.40 - 8.00 - «Гуламта». Передача посвящена истории Тибета

ЖАЛЮЗИ-КАРНИЗЫ
КАРНИЗЫ (Германия) стеновые и потолочные, более 80 видов, готовые и на заказ: круглые, ползковые, багет, деревянные, пластиковые, металлические. Аксессуары.
ЖАЛЮЗИ солнцезащитные более 50 видов, готовые и по вашим размерам. Горизонтальные - алюминий, винил, металлопластик. Вертикальные - ткань, пластик.

ВНИМАНИЕ!
Уроженцы с Ушарбай Агинского автономного округа проводят вечер встречи земляков по случаю праздника Сагаалган.
Обр.: ул. Каландаришвилц, 23, «Буряад үнэн», каб. 44, 50.
Тел.: 21-68-08, 21-54-54.

КАНЦЕЛЯРСКИЕ ТОВАРЫ
КАНЦЕЛЯРСКИЕ ТОВАРЫ ВЕДУЩИХ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ И ЗАРУБЕЖНЫХ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ.
ПАПКИ: пластиковые, папки-файлы, карманы с перфорацией, скоросшиватели и т.д.
КАЛЕНДАРИ перекидные, настольные, настенные.
ПОДАРОЧНЫЕ УПАКОВКИ, забавные открытки, сувениры.
СВЕТИЛЬНИКИ (прищепка, струци-на, подставка).
ТЕЛЕФОНЫ.
МАГАЗИН «ЭЛЕКТРОН»
ул. БОРСОЕВА, 19, ТЕЛ: 21-19-81, 21-36-22.

МАГАЗИН «ЭЛЕКТРОН»
ул. БОРСОЕВА, 19, ТЕЛ: 21-19-81, 21-36-22.

10 суббота

ОРТ

08.45 Слово пастыря. Митрополит Кирилл
09.00 Новости
09.10 Армейский магазин
09.55 «Дисней-клуб»: «Аладдин»
10.20 Утренняя звезда
11.10 «Непутевые заметки» с Дм. Крыловым

12.40 ДОБРОЕ УТРО, СТРАНА!
13.30 «АНШЛАГ» и К°
14.35 «Городок. Из раннего». Развлекательная программа.
15.10 ПАРЛАМЕНТСКИЙ ЧАС
16.00 ВЕСТИ
16.20 ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ

19.55 Владимир Стеклов и Кристина Орбакайте в кинокомедии «Безумный день монтера»
21.00 Николай Расторгуев и Николай Фоменко в авантюрном боевике «Чек»
23.00 Программа Николая Сванидзе «Зеркало»

ТИВИКОМ

09.00 Прогноз погоды.
09.05 Телемаркет
09.20 Недвижимость
09.30 «Автоэкспресс»
10.00 Кукольное шоу «ТелеБом»

15.00 «Суперхоккей. Неделя НХЛ»
16.00 Т/с «Сыщики-любители экстра-класса»
17.00 Музыкальные поздравления
17.30 Мы и наш город
18.00 Фантастика «Звездные герои»

20.15 Телемаркет
20.30 Т/с «На краю Вселенной»
21.20 Недвижимость
21.25 «Видео гид»
21.30 «Скрытой камерой»
22.05 Однажды вечером. Развлекательное шоу с Дмитрием Нагиевым и Сергеем Ростом

АРИГУС

09.00 НОВОСТИ ДНЯ
09.15 Детский сеанс: х/ф «Дети капитана Гранта»
10.40 Св-шоу
11.40 Дорожный патруль
12.00 Х/ф «Сибирь»
13.30 Дорожный патруль
13.45 Star Старт

ОТБ

09.00 М/с «ДЖИММИ-СУПЕРЧЕР-ВЯК»
09.30 М/с «НАЗАД В БУДУЩЕЕ»
10.00 М/ф «ЗОЛОТАЯ АНТИЛОПА»
10.30 «УЛИЦА СЕЗАМ»
11.00 М/с «БЕТХОВЕН»
11.30 «МИР 220»

13.50 «Полундра». Семейная игра.
14.25 «Женский взгляд» Оксаны Пушкикиной
15.05 «Депрессия». Психологический пресс-шоу за неделю
15.30 «В нашу гавань заходили корабли». Программа Э.Успенского. Праздничный выпуск.
17.00 «Сегодня»
17.25 «Без рецепта»
18.00 «Дог-шоу «Я и моя собака»
18.35 М/ф «Пластиковая ворона»
18.45 Эдди Мерфи в детективе Мартина Бреста «Полицейский из Беверли Хиллз» (США)

РАДИО

7.12 - Программа «Мэндэ амар, минн Буряад орон» - «Утро Бурятии»
7.55 - 8.10 - Передача «Ученые Бурятии»
12.10 - 13.00 - Музыкальная волна радио Бурятия: Передача из цикла «Песней зазвучавшие стихи» с участием поэтессы Г.Раднаевой; народная артистка РБ Д.Дугданова

21.00 «Сегодня»
21.30 Телеигра «О, счастливыч!»
22.15 Премьера НТВ. Криминальная комедия «Тонкая штука»
00.00 «Сегодня»
00.50 Биби Андерсон и Энтони Перкинс в фильме «Женщина + женщина» (Нидерланды)
02.30 Т/с «За гранью возможного». «Нас разделяет целый мир» (США)

РАДИО

7.12 - Программа «Мэндэ амар, минн Буряад орон» - «Утро Бурятии»
7.55 - 8.10 - Передача «Ученые Бурятии»
12.10 - 13.00 - Музыкальная волна радио Бурятия: Передача из цикла «Песней зазвучавшие стихи» с участием поэтессы Г.Раднаевой; народная артистка РБ Д.Дугданова

11 воскресенье

ОРТ

07.00 Телеканал «Доброе утро»
10.00 Новости
10.25 Т/с «Воздушные замки»
11.25 Поле чудес
12.25 Т/с «Все путешествия команды Кусто». «Наследие Кортеса»
13.00 Ночные новости
13.25 Телеканал «Добрый день»
14.10 Изольда Извицкая в фильме «Неповторимая весна»
15.45 История одного шедевра. А Рублев. Иконы «Звенигородский чин»
16.00 Новости
16.20 Страна чудес. «Сынovia Большой Медведицы»
17.45 Веселые истории в журнале «Ералаш»
17.55 Т/с «Воздушные замки»
19.00 Вечерние новости
19.15 Здесь и сейчас
19.30 Лучшее один раз увидеть комедию «Окно в Париж»
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время
22.55 Памела Андерсон в детективе «Умри со мной»

РОССИЯ

08.00, 09.00, 10.00, 11.00 ВЕСТИ.
08.15 Т/с «Мануэла»
08.50, 09.50 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ.
09.15 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ
09.25 «Телелутики». Программа для детей.
10.30 «Открытая таможня».
10.45 «Православный календарь».
10.50 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. «Сказка о жадности». Мультфильм
11.15 РУССКОЕ ЛОТО.
11.55 МОЯ СЕМЬЯ.
13.00 ВЕСТИ.
13.30 Т/с «Санта-Барбара»

14.30 Т/с «Селеста»
15.30 Новая «Старая квартира».
16.00 ВЕСТИ.
16.30 Ток-шоу «Что хочет женщина»
17.00 Т/с «Луиза Фернанда»
17.55 10 лет «Джентльмен-шоу».
18.25 Т/с «Простые истины».

19.00 «Прикосновение птицы осязающей». Памяти Аллы Цыбиковой
19.45 Опыт, проблемы, перспективы ГУО
20.00 Байгал
20.15 Рек-тайм - время Вашей рекламы!
20.30 Закон и порядок
20.45 «Уянгын шурэ». Музыкальная программа

РТР

22.00 ВЕСТИ.
22.30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ - МОСКВА.
22.50 Дрю Барримор и Крис Кристофферсон в остросюжетном фильме «Негде спрятаться» (США).
00.50 Семен Альтов. «Обовсем».
01.00 ВЕСТИ.
01.30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. «Мир сегодня».
01.40 ПОДРОБНОСТИ.
01.50 Андрей Соколов и Елена Яковлева в триллере «Шальная баба»

ТИВИКОМ

09.00 Прогноз погоды
10.00 Из жизни женщины
10.30 «Сегоднячко за неделю»
11.25 Магазин на диване
11.35 Т/с «На краю Вселенной»
13.30 Телемаркет
13.50 Недвижимость.
14.00 Телемагазин
14.30 Т/с «Черная бухта»
15.30 Мультфильмы

16.00 Т/с «Тайный мир Алекс Мак»
16.30 Т/с «Доктор Элинон Бромвелл»
17.30 Т/с «Прощай, XX век»
18.00 Т/с «Я люблю Люси»
18.30 Из жизни женщины
18.55 Прогноз погоды
19.00 Музыкальные поздравления
19.30 Т/с «Детектив Нэш Бриджес»
20.25 Прогноз погоды
20.30 «Семь строк»
20.40 Телемаркет
20.55 «Жизнь без риска»
21.00 Т/с «Держкие и красивые»
21.20 «Семь строк». Прогноз погоды
21.30 Мелодрама «На золотом пруду»
23.45 Прогноз погоды
23.50 Телемаркет
00.00 Ток-шоу «Страсти по Соловьеву»
00.30 Т/с «Папочка майор»
01.05 «Глобальные новости»

АРИГ УС

09.00 Детский сеанс: х/ф «Человек - амфибия»
10.30 Х-фактор
11.00 День за днем
11.45 Дорожный патруль. Сводка за неделю
12.00 День за днем
14.00 Новости
14.05 Я знаю все
15.05 Все в сад
15.25 Дорожный патруль
15.40 Вы-очевидец
16.40 Концерт Бритни Спирс
17.35 Благая весть
18.05 Музыкальный подарок
18.40 Формула успеха
19.00 ТК «Ариг Ус» представляет: «Клево»
19.20 Ширли Маклейн, Джек Николсон в фильме «Вечерняя звезда»
21.35 Скандалы недели
22.35 Формула успеха

22.55 Грета Скакки в фильме «Любовь и ярость»
00.50 Сводка за неделю

ОТБ

09.00 Т/с «БЕВЕРЛИ ХИЛЛЗ 90210»
10.00 МУЗЫКА НА СТС
10.30 Т/с «БЕВЕРЛИ ХИЛЛЗ 90210»
11.30 КИНО НА СТС. «НИЩИЙ БОГАТЫЙ ВЛЮБЛЕННЫЙ»
11.00 КБ «ЛЕГОНАВТ»
13.30 ПРОГРАММА МУЛЬТФИЛЬМОВ
14.00 Т/с «ЧАРЛЬЗ В ОТВЕТЕ»
14.30 МУЗЫКА НА СТС
15.00 Х/ф «СЕВЕРНАЯ СТОРОНА»
16.00 М/с «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
16.30 М/с «ТАСМАНСКИЙ ДЬЯВОЛ»
17.00 М/с «СКУБИ И СКАРПИ»
17.30 М/с «БЭТМЕН»
18.00 Т/с «РЫЦАРЬ ДОРОГ»
19.30 Т/с «ЧАСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ МАГNUM»
20.00 Т/с «ЧАРЛЬЗ В ОТВЕТЕ»
20.20 ТОВАРНЫЙ РЯД
20.30 КЛИП-ПРЕЗЕНТ
21.00 Т/с «STAR TREK - ЗВЕЗДНЫЙ ПУТЬ»
22.00 КИНО НА СТС: «МАСЛО ЛОРЕНЦО»
01.00 КИНО НА СТС «СЛЕДСТВИЕ УСТАНОВЛЕНО...»

НТВ

08.00 «Сегодня»
08.35 «ЧАС БЫКА»
08.40 «Впрок»
08.50 «Карданный вал»
09.00 «Сегодня»
09.20 «Криминал»
09.30 «Впрок»
09.40 «Тушите свет»
09.55 Пета Уилсон в боевике «Новые приключения Никиты» (Канада-США)
11.00 «Сегодня»

11.25 Т/с «Любовь и тайны Сансет Бич» (США)
13.00 «Сегодня»
13.25 «В нашу гавань заходили корабли». Программа Э.Успенского
15.00 «Сегодня»
15.25 «Свидетель века». Программа Владимира Кара-Мурзы
15.50 «Впрок»
16.00 «Старый телевизор»
17.00 «Сегодня»
17.30 «Третий тайм». Программа С.Шустера
18.30 «Карданный вал»
18.40 Т/с «Новые приключения Никиты» (Канада-США)
20.00 «Итоги»
21.10 «Куклы»
21.25 Т/с «Улицы разбитых фонарей». «Чарующие сны»
22.40 Чак Норрис в боевике «Око за око» (США)
00.50 Т/с «За гранью возможного». «Убежище» (США)

РАДИО

7.12 - Информация, объявления
7.20 - 8.00 - Программа «Слышу песни, сказки, легенды»
8.10 - 9.00 - Литературно-художественная программа «Алтаргана»
9.10 - 10.00 - Программа для школьников «Эдиришуул»: «ВИГ - раунд-2001г.» - у микрофона участники республиканского конкурса вокально-инструментальных групп профессиональных училищ и общеобразовательных школ; «Мэндээ!» - радиорок бурятского языка; «Покот дети».
12.00 - 13.00 - Программа для молодежи «Воскресный полдень»

МЕБЕЛЬ ОТ ПРОИЗВОДИТЕЛЯ
Набор мягкой мебели «Юниор»
Набор мягкой мебели «Ромашка»
Набор мягкой мебели «Алеша»
НИЗКИЕ ЦЕНЫ.
ГАРАНТИЯ. КАЧЕСТВО!
ДОСТАВКА.
Угловая мебель «Арио»
Набор мягкой мебели «Камей»
Кровати одинарные и двойные

Уроженцев с. Ортуй Агинского округа приглашаем на встречу в связи с Сагаалганом.
Справки по телефонам: 37-21-61, 33-08-06, 42-03-98.

БАРХАН-БУЛАТ ТИМУРОВИЧ
проводит консультации по поводу излечения больных и дальнейшей реабилитации, а также по поводу разрешения тяжелых жизненных проблем.
Тел.: 33-04-48.

ПРИГЛАШАЕТ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ РУССКИЙ ДРАМАТИЧЕСКИЙ ТЕАТР им. Н.А. БЕСТУЖЕВА
Уважаемые дамы и господа!
Государственный русский драматический театр им. Н.А. Бестужева поздравляет Вас с праздником Белого месяца и первым весенним праздником днем 8 - марта!
Дорогие джентльмены, подарите своим любимым женщинам несколько часов отдыха и праздничного настроения. Спектакли нашего театра - хороший заряд бодрости и приятного общения март 2000 года

ОАО «АВТО»
Лицензия №Б 062475 от 30.06.99г.
БОЛЬШОЙ ВЫБОР ВЕЛИКОЛЕПНЫХ НАПИТКОВ К ПРАЗДНИЧНОМУ СТОЛУ
БОЛЕЕ 50 ВИДОВ ПИВА
СОКОВ
МИНЕРАЛЬНОЙ ВОДЫ
Гибкая система скидок, бесплатная доставка по городу, отсрочка платежа
АДРЕС: ул. Ключевская, 4.
Тел.: 37-13-88.

ПРОДАЮ
Зем. участок в пос. Исток.
Тел.: 21-06-13 (раб.), 37-95-77 (дом).
3-комнатную квартиру улучшенной планировки, санузел раздельный, 1 этаж, балкон, кирпичный дом.
Обр.: ул.Павлова, 63-56, после 17 часов (торг).

КУПЛЮ
Сенокосилку производства Чехословакии, можно неисправную.
Обр.: п.Нурселение, ул.Халютинская, 31.

РАЗНОЕ
Экспертизы, представительства, консультации по уголовным делам о дорожно-транспортных происшествиях на стадии предварительного следствия и судебного разбирательства. (Св-во Ж-4705).
Тел.: 34-96-26, Срибному Владимиру Федосеевичу.

МЗ РБ, ГУЗ, реском профсоюзов медработников, коллектив ЛРЦ «Здоровье» выражают глубокое соболезнование зам. гл. врач Бадмаевой Д.А. по поводу безвременной кончины отца
БАДМАЕВА
Алексея Содномовича.

Злоупотребление алкоголем вредит здоровью!

ПОНЕДЕЛЬНИК

ОРТ

07.00 Телеканал «Доброе утро»
08.00 Новости
08.15 Т/с «Воздушные замки».

РОССИЯ

БГТРК

07.25 Утро Бурятии
08.00, 09.00, 10.00, 11.00 ВЕСТИ.

12.05 Т/с «Селеста»
13.00 ВЕСТИ.
13.30 Т/с «Санта-Барбара»

19.00 Детское время. Мультфильм
19.15 «Тамир»
19.35 Амар сайн, буряад хэлэн!

РТР

22.00 ВЕСТИ.
22.30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ - МОСКВА.

03.45 «И дольше века...». Документально-публицистическая программа Владимира Молчанова.

ТИВИКОМ

09.00 Т/с «Марисоль»
10.00 Из жизни женщины
10.30 «Сегоднячко» за неделю

АРИГ УС

07.00 Дорожный патруль Сводка за неделю
07.15 Ваша музыка. Премьер-министр

17.05 Скандалы недели
17.55 Победоносный голос верующего
18.25 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает

ОТБ

09.00 Т/с «БЕВЕРЛИ ХИЛЛЗ 90210».
10.00 МУЗЫКА НА СТС
10.20 ГОВАРНЫЙ РЯД

НТВ

08.00 «Сегодня»
08.20 «Впрок»
08.30 «Криминал»

11.00 «Сегодня»
11.25 Т/с «Любовь и тайны Сансет Бич» (США)

РАДИО

6.12 - Радиожурнал «Земля родная»
6.37 - Информация, объявления
6.45 - 6.55 - «Время выбора».

ОПТОВО-РОЗНИЧНЫЙ ЦЕНТР «БАЙКАЛ»
Цены действительны до 08.03.2001г.
Текст о товарах и контактах.

Зимний сезон на «Верхней Березовке»!
Пансионат «Верхняя Березовка» приглашает гостей и жителей республики отдохнуть и поправить свое здоровье.

Кафе «САРАН»
- банкеты
- юбилеи
- коллективный отдых
Мы будем рады видеть Вас!

6 ВТОРНИК

ОРТ

07.00 Телеканал «Доброе утро»
08.00 Новости
08.15 Т/с «Воздушные замки»

РОССИЯ

07.30 Утро Бурятии
08.00, 09.00, 10.00, 11.00 ВЕСТИ.

10.45 «Православный календарь».
10.50 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. «Дежурная часть».

19.00 Детское время. «Музыкальная жемчужинка» Учащиеся ДМШ №3

РТР

22.00 ВЕСТИ.
22.30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ - МОСКВА.

00.30 «Восьмое марта». Премьера документального сериала.

ТИВИКОМ

09.00 Прогноз погоды
09.05 Т/с «Марисоль»
10.00 Из жизни женщины

АРИГ УС

07.00 Новости дня
07.25 Погода

07.30 Восточный экспресс
07.45 Метеопрогноз
07.50 Т/с «Алло, алло»

ОТБ

17.00 М/с «СКУБИ ДУ»
17.30 М/с «БЭТМЕН»
18.00 Т/с «РЫЦАРЬ ДОРОГ»

НТВ

08.00 «Сегодня»
08.45 «ЧАС БЫКА»
08.50 «Карданный вал»

09.15 «Криминал»
09.30 «Впрок»
09.40 «Тушите свет»

РАДИО

6.12 - Программа «Утро Бурятии»
7.12 - Новости
7.20 - «Время выбора».

7 среда

ОРТ

07.00 Телеканал «Доброе утро»
10.00 Новости
10.15 Т/с «Воздушные замки»
11.15 Поле чудес
12.15 Т/с «Все путешествия команды Кусто».

РОССИЯ

07.35 Утро Бурятии
08.00, 09.00, 10.00, 11.00 ВЕСТИ.
08.15 Т/с «Мануэла».

Мультифильм.
10.45 «Православный календарь»
10.50 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ «Дежурная часть».

ЗГМРК НАС СМОТРИТ ВСЯ БУРЯТИЯ 33-33-13

19.00 Детское время. Мультифильм
19.20 Детское время. «Тудэб байнда»
19.35 Концерт оркестра народных инструментов БГТРК

РТР

22.00 ВЕСТИ.
22.30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ - МОСКВА.
22.50 Александр Абдулов, Любовь Полищук, Ольга Волкова и Геннадий Хазанов в фильме Эльдара Рязанова «Тихие омуты».

ТИВИКОМ

09.00 Прогноз погоды
09.05 Т/с «Марисоль»
10.00 Из жизни женщины
10.30 Т/с «Детектив Нэш Бриджес»

АРИГ УС

07.00 Новости дня
07.25 Погода
07.30 Восточный экспресс
07.45 Метеопрогноз
07.50 Т/с «Алло, алло»

17.30 Дорожный патруль
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 ТЦ «ТҮМЭР МОРИН» предлагает
18.20 Музыкальный подарок
19.20 ТК «Ариг Ус» представляет «То, что надо!»

ОТБ

09.00 Т/с «БЕВЕРЛИ ХИЛЛЗ 90210»
10.00 МУЗЫКА НА СТС
10.20 ТОВАРНЫЙ РЯД
10.30 Т/с «ПУТЕШЕСТВИЯ В ПАРАЛЛЕЛЬНЫЕ МИРЫ»

НТВ

08.00 «Сегодня»
08.35 «ЧАС БЫКА»
08.40 «Карданный вал»
08.50 Мультифильм

13.25 Жанна Прохоренко, Евгений Лебедев, Виталий Соломин, Зинаида Славина и Павел Луспекаев в фильме «Присоединился, которого никто не заметил»
15.00 «Сегодня»
15.25 «Среда». Экологическая программа «Старый телевизор»

РАДИО

6.12 - Программа «Утро Бурятии»
6.45 - 6.55 - «Время выбора». Кандидат в депутаты Народного Хурала Республики Бурятия Б.М.Шабиков
7.12 - Новости
7.20 - «Время выбора». Кандидат в депутаты Народного Хурала РБ А.Г.Варфоломеев

ЗАУДИНСКИЙ МЕЛЬКОМБИНАТ ЗАКУПАЕТ:
ЗЕРНО ПШЕНИЦЫ и РАЖИ ПРОДО-
ЗВОЛСТВЕННОЙ КОНДИЦИИ

Обращаться: РБ, г.Улан-Удэ, ул.Пищевая, 1 «А».
Тел.: 42-52-46, 42-49-86

АвтоЦентр "РАССО"
ПРИНИМАЕТ ЗАЯВКИ НА ПОСТАВКУ
МИКРОАВТОБУСОВ ИЗ ЮЖНОЙ КОРЕИ
ВЫГОДНЫЕ УСЛОВИЯ, ГАРАНТИЯ
Тел.: 34-72-58, 34-26-13

Кафе "САРАТ"
предлагает
Комплексные обеды
От 30 до 40 руб.
Вкусно и недорого
в уютной обстановке
ул.Ключевская, 39, ост. "ВСПУ", Тел.: 41-11-00

8 четверг

ОРТ

09.00 Новости
09.15 Ефим Березин и Юрий Тимошенко в комедии «Штепсель женил Тарапушку»
10.40 «Сралаш»: к 8-му марта
11.05 «Кто хочет стать миллионером?» Телеигра

РОССИЯ

09.00 Любовь Орлова, Николай Черкасов и Фаина Раневская в комедии «Весна»
10.45 «Пипа и Бик». Мультифильм.
10.50 Ирина Муравьева, Татьяна Васильева, Александр Абдулов, Леонид Куралев, Михаил Кокшенов, Лариса Удовиченко и Александр Ширвиндт в комедии «Самая обаятельная и привлекательная».

ЗГМРК НАС СМОТРИТ ВСЯ БУРЯТИЯ 33-33-13

16.20 Детское время
16.45 Видеоконцерт «Энхэрэл»
17.15 История в лицах. Софья Ананьевна Тыхеева
17.45 Рек-тайм - время Вашей рекламы!

РТР

19.55 ПРЕМЬЕРА «Бабы, вперед!». Концертная программа Елены Степаненко.
22.00 ВЕСТИ.
22.30 «Вчера, сегодня, завтра...». Концертная программа Филиппа Киркорова. Передача из Государственного Кремлевского дворца.

ТИВИКОМ

09.00 Прогноз погоды
09.05 Телемаркет. Недвижимость
09.30 М/ф «Украденное лицо»
10.00 М/ф «Соловей»
10.30 Т/с «Детектив Нэш Бриджес»

20.30 Музыкальные поздравления
21.10 Телемаркет
21.30 Теле-коктейль на троих
22.05 Т/с «Бандитский Петербург»
23.15 Первые лица
23.45 Глобальные новости
23.50 Комедия «Несколько любовных историй»

АРИГ УС

09.00 НОВОСТИ ДНЯ
09.25 Погода
09.30 Дорожный патруль
09.45 Наши любимые животные
10.15 Т/с «Женаты ... С детьми»
10.45 Музыкальная программа «День любви»

ОТБ

09.00 Т/с «БЕВЕРЛИ ХИЛЛЗ 90210»
10.00 МУЗЫКА НА СТС
10.20 ТОВАРНЫЙ РЯД
10.30 М/ф «КАПРИЗНАЯ ПРИНЦЕССА»
ДЕНЬ ЗЕНЫ НА СТС
11.00 «ГРЕХИ ПРОШЛОГО»
12.00 «МИР СНОВЕДЕНИЙ»
13.00 «КОЛЫБЕЛЬ НАДЕЖДЫ»
14.00 «ТИТАНЫ»
15.00 «ПРОМЕТЕЙ»
16.00 «SHERSHEZ LA FEMME» - «Ищите женщину», программа посвящена ректору ВСГА-КИ Раисе Ивановне Пшеничниковой

НТВ

09.00 Премьера НТВ. Рик Моранис и Том Арнолд в комедии «Большой Булли» (США)
10.45 Мультифильм «Бюро находок»
11.00 «Сегодня»
11.40 «Вдова русской революции: история Анны Лариной»
12.50 Мультифильм «Туман из Лондона»
13.00 «Сегодня»
13.20 Евгении Леонов, Алексей Грибов, Иван Дмитриев и Маргарита Назарова в комедии «Полосатый рейс»
15.10 М/ф «Дом для Кузки»
15.20 Юбилей. К 60-летию Андрея Миронова. Андрей Миронов, Татьяна Догилева и Елена

Соловей в комедии «Блондинка за углом»
17.00 «Сегодня»
17.25 «Интересное кино». Андрей Миронов: «О наслаждение скользить по краю...». Программа Б.Бермана и И.Жандарева
18.15 Профессия - репортер. Константин Тоцилин «Русский гореро»
18.30 Мир кино. Ванесса Паради и Жан Рено в остросюжетном фильме «Колдовская любовь» (Франция)
20.40 «Тушите свет». Праздничный выпуск
21.00 «Сегодня»
21.30 Премьера НТВ. Вера Глаголева, Максим Суханов, Александр Пороховщиков и Галина Польских в фильме «Женщина обижать не рекомендуется»
23.15 «Женский взгляд» Оксаны Пушкиной
00.00 «Сегодня»
00.45 Премьера НТВ. Шон Бин в сериале Кена Рассела «Любовник леди Чаттерлей». 4 серия, заключительная (Великобритания)
02.00 Футбол. Лига Чемпионов. «Галатасарай» (Турция) - «Милан» (Италия)

РАДИО

6.12 - 7:00 - Программа «Утро Бурятии»
7.12 - Новости, объявления
7.30 - «Здоровье в вашем доме»
7.40 - 8.00 - «Педагогическая надежда - 2001». Слово участникам Республиканского конкурса молодых преподавателей средних профессиональных учебных заведений республи-

«ОДОН» СЭТГҮҮЛ АМАРШАЛНА

Сагаан хараар амаршалалца "Одоной" авторууд хэд бэ гээд, Н.Г.Баданогой нэрэмжит Оронгийн дунда хургуулийн эрхэм өрх хүүдүүд басагад, мүн Улаан-Уданы 8-д хургуули-сэсэрлийн 4 «в» классандүрэн гэгшэ бэлтгэй хуралтад, Сагаан хараар «Одоной» ер лэн бэлтгүүд соо турагууд ехэ олон, мүн буряад, ород, англи хэлнд эрх найруулын шүлэгүүд, раэскагууд санха юм. Үргэн ехэ Буряад аймаг хото, нууринууднаа, мүн амар холын Үбэр-Монголой Шинэ хэлнэ амар мэндээ хургээн үрэн хоёрх эн хүүдэд «Одон» сэтгүүдэй редакци тон ехэ баяр хүргэнэ. Сагаан хараар!

Туяна САМБЯЛОВА, «Одон» сэтгүүдэй редактор.

Тусбуудэй «Одон» сэтгүүл гаража сагаан хараар Сагаан хараар Могой жэлдэр эрхэм өрх хүүдэд, хүндэтгэ түрэхидье, захатанин халуунаар амаршалаад, одоной 1-2 дугаараа бэлэ болгон гарна.

"Буряад үнэн" сонин тухай уншагшын ханамжа

БЭЛИГҮҮН ХАРАСАТАЙ, ТЭГЭЭЖ БОДОЛТОЙ

Анханһаа республикингаа гүрэн түрэн шугамые үргэн зоной дунда эрхэм өрх хүүдүүд ба болбогшын нангин уялгая дээрэ абажа «Буряад үнэн» газетэмнай мүнөө анхандаа гаража байна ха. «Бурятия» сэтгүүл нэгдэж, эршэ хүсээ улам ардуулха зорилго табяад байна. Энэ уншагшадташье зохид болохонь. Могой алиены захилтайб гэжэ харгалхайнгаа тухаар ходо түдгэгсэхэ арал гарагша нэн. Мүнөө ханаа амаршан нэгэ тээшэн үгөөд, шанартайхан юумэхэниие хүлэжэ хуугдаха сэг гү. Тэвэтэ уншаха гэшэ тусхай ажал ха даа. Тэрэниие нэгэ доро бүтээхэ юрэл абажа табижа байгаад лэ, тухайшуул илангаяа газар, гэртэй хайнгаа хажуугаар уншаһанаа аралгүй болбосоруулжа, уншаад могой ханалаа андалдажа, тархи оройдоо тусхай гуримээр эдээн болгожо үлдэг ёһые яжа орхихоб. Даа, газетынгээ аша туһа, шэнжэ хэлсээд үзэе. Энэ түрүүн газетынгээ хоёрхэлэндээрэ анхараа гурбаншье хэлэн дээрэ үлдэгдэг гурбанда тон таарамжатайда үлөө. Мүнөө үеын нәһатайшуулые - уншагшын абаад үзэе. Ехэнхидэ эдэмнай сэтгүүлэй тамгатай, эрдэмтэй, яряашье, бэшгэзшье хэлэ хоёр шудалһан, талаараа нилээн үлгирһэн, болон зон болошоно. Гадна өөрын шье сагта элдэб янзын хэрэг, ажал үлгэрлэн, тиихэдэ олон жэлэй туршада хэлэнэй эрилтэ доро ябажа, үндэһэн талаараа туйлашье һаа, дуугарха, хэлэ болоходоо, үнөөхил ород хэлэ хараха зэмсэг болгодог заншалаа аралгүй зон байха юм. Иигээд эрэхэдэ, үеын зон илангаяа ажал хэрэг тухай шахадаа, богонишог сомор ородоор үндэһэн статьянуудые бэдэрхэ байна. Энэ зоной абажа ябаһан дадал зоной яахын аргагүй хэдэр лэ зүйл болно даа. Тиихын хажуугаар үнөөхил зоной үндэһэн яһанаһаа ёһо арал даа, түүхэ даа, шажан мүргэл үлдэгдэб янзын буса юумэнүүд тухай арал үгын аргаар тодорхой гоёр үлгэрлэдэг буряад статьянууд тон анхандаа ханагдажа, сэдхэлдэ үлгэрлэдэг байха юм. Энэ үеын хэдэн арбаад жэлэй туршада үлдэгдэб хэлэ оройдоо ойлгосогүйгөөр зоной болон зон газетэ абаад, бэлынь зоной ородоор уншабал үлүү түргэншье, сэтгүүлшье гэжэ тоолодог байна. Энэ арал зоной ехэнхи хубинь зоной болон зон мэдэб, гэмтэй юумэнүүд байр элэрхэл юм бээ. Зүгөөр зоной үндэһэн юумэнүүд сооһоо

ажабайдалда ашаглахаар зүйлнүүдые бэдэрээшэ олошорно гэжэ тэмдэглэхээр. Үндэһэн хэлэнейн гэжэ түхэл маяг, ёһо гуримаар һонирхохо залуушуул олошорно Ушар юуб гэхэдэ, оншотойхон таатайхан юумэнүүдые түүжэ олоод, олзын хэрэгтэ гү, али янза бүрийн үйлдбэрийн хэрэгтэ, тиихэдэ соёлой талаар элдэб эсын конкурс һорондоо гэхэ мэтэ сагай эрхээр бии болоһон ажалнуудшье баримталха шалтагууд гаранал ха. Тэрээнгээ гадна арадайнгаа түүхээр һонирхохо, эрдэмэ улам дээшэлүүлхэ зондоо эхэ хэлэн дээрэ бэшгэдэһэн хуушан ном дэбтэрнүүд, газетэ, журналнуудые шэнжэлхэ, уншаха шухалын шухала ажалнууд гараад ерэнэ. Тээд уншажа шадахайгүй, ойлгохогүй дутуушуулда үнөөхил гэртэмнай орожо ердэг газетэмнай эгээл түрүүн туһалха шадалтай байна. Игэжэ байгаад лэ «Буряад үнэн» газетэмнай хоёр хэлээрэ зоной хэрэгтэ тон ехэ аша туһатай гэжэ нэгэн дуугаар тэмдэглэе. Анханһаа хойшо газетын дүүргэжэ ябадаг нангин үүргэнүүдэй зарим тэдые тоолое. Гүрэн соохи ажабайдал тухай мэдээсэл зоной дунда үргэнөөр тараахаа гадна, тэдэнэй дундахи харилсаа холбоон бэхжүүлэгдэнэ. Нүүлшын жэлнүүдтэ газетымнай хууданнуудые республикымнай солото хүнүүдэй магтаалнууд гоёдог боложо, тон хайн хайхан хэрэг ябуулагдана. Энэнтэй дашарамдуулан, амар олон журналист хүүбүүд, басагадай булад гурханууд мүлгидэнэ гэшэб! Хажуугаарнь «мэти» хоһон абяануудые шэдэлүүлэнгүй, мэргэн бодолоор түрэл хэлээ шэмэглэхэ саг тулажа ерээд лэ байна ха. Хурса гоё аман үгынгөө дээжэһээ хизааргүйгөөр хэрэглэжэ, зоёһон, бэшэһэн юумээ удхадань хүргэжэ, урматай зохид болгожо шададаг залуушуулан олошорно даа. Баһа арадаймнай дундаһаа бэлигүүн харасатай, гэгээн бодолтой эрдэмтэд, уран зоёболшод илгаржа, буряад зонойнгоо түүхэ тухай гүн ухаагаа бисалгажа, юрэнхы эрдэм мэдэсынгээ, ухаан бодолойнгоо үндэр хэмжээнэй хүгжэлтэ гэршэлэнгээ, хоёр хэлээрэ адли тэгшэ хандана гэшэ гэжэ ехэл талархан баясанабди. Тиихэдэ Буряад оройнгоо нютаг нютагаар ажаһуудаг бараг хайн бэшээшэд зоёболнуудайнгаа мурөөр хоорондоо танилсаад, тэдэнэйгээ хүсөөр бэе бэээ дэмжэжэ, түрэл газетынгээ хууданнуудта урма баяраа хубаалдан байг лэ! УЦЫБАНОВА, ажалан ветеран. Хори тосхон.

«А я молюсь, мой друг, о том, чтоб не иссякла вера в чудо»

Знакомьтесь: Галина Чеботарева - инженер-электрик по образованию, поэт - по призванию. Родилась в г. Улан-Удэ в 1940 году, закончила Томский политехнический институт. Галина Семеновна много лет трудилась на ЛВРЗ. Сейчас на заслуженном отдыхе. Её первая книга «Я могла бы доверить тебе» была тепло встречена читателями. Также её стихи были опубликованы в коллективных сборниках «Истоки», «Мы из страны Юность», «Соцветие», «Где рождается день». Сейчас вниманию читателей предлагаем стихи из новой книги «Свидание с собой». Поздравляем Вас с праздником Сагаалган, Галина Семеновна, много творчества Вам и чтобы никогда не иссякала вера в Чудо... Галина БАЗАРЖАПОВА.

Галина ЧЕБОТАРЕВА

Как бабочку, прикрыв ладошью, несу твой поцелуй на взыхнувшей щеке. Спешит за мною вездесущий ветер, - не отнял бы сокровище мое!

Где и когда, в пределах ли Отчизны? Как знать... «Привет!» - отвечу я, как в жизни.

Прости меня, что в суете свой взгляд усталый уронила в твои глаза и в них, на дне я две печальки открыла. С тех пор, исчезнув, замерев, иль растворившись, словно тайна, они, как трепетный напев, печальми моими стали. Любовью мой незрелый слог ты заставляла, как сердце, биться. Благодарю тебя, что смог моею болью причаститься. Со мной прощайся не сохни бедой - прими его, как милость. И, как высокий стих, прочти те стихи, которыми я силюсь. 19.05.82.

Постоянно забываю все, что со мной происходит, чтобы помнить то, чего еще не было. 21.06.93.

ЭЛЕГИЯ Снег на деревьях, на лицах и на твоих ресницах. На грустной твоей улылке и на любви нашей зыбкой. Он проникает мне в душу, ложится сугробом на сердце. И вновь распахнут я пирушу молчалив снежную дверцу.

Ах, этот сад, волшебник - сад! Как буднично много лет назад - я влюблена, и в том саду вновь взгляну в твои глаза, как только в чудный сад войду. Как зелены твои глаза... Они, совсем как этот сад, к себе манят, к себе зовут, они о многом говорят, безмерной нежности приот. Ах, этот сад, волшебник - сад! Что за слова мне шелестят его листва, его кусты? Его неповторимый лад меня пленит... иль снова ты? 23.07.93.

Боже мой, какое солнце! Ничего не вижу кроме - солнца полные глаза! Солнце с неба, и от снега, отражаясь, полыхает. И твои глаза - два солнца, два смеющихся солнца, согревающие взгляд.

Я завершаю свой последний круг, с метелью споря, радуясь рассветам... А ты люби меня, мой верный друг, и воспевай, не будучи поэтом. Пусть мой камин потухший вспыхнет вновь - не плещут угли в нем, - горят поленья. Пусть все переживет твоя любовь - разлуки страшный сон, часы сомнений. И вопреки законам бытия, вершащих круг границ неотвратимых, попробую с тобою выйти из из всех границ - невидимых и зримых. 12.06.82.

ПРИМЕТЫ ВРЕМЕНИ

1. Ничейный кот, ничейный пес, ничейный человек, - всех их объединил мороз, потом - везаный снег и этот бестолковый век, где ложь, и стыд, и грязь. Всех обездоленных сейчас укроет белый снег. 10.12.98.

Зима - к завершению, темнеют снега... Коварные льдинки находят ноги. Был краток полет, и посадка скоро. И смех не сумела сдержать детвора. А мне - не смешно, мне обидно до слез - уж лучше со снегом январский мороз, чем эти причуды в преддверье весны. Но больше не властвуют зимние сны, - мне небо плеснуло в глаза синевой. Как раньше могла не заметить его?!

2. Хлеба кирпичик, капуста кочан, муш же яйцо - одно лишь всего. Луком заткнут авоськи изъясн - не потеряшь бы дорогой чего. Главное - дома, допозд ков-как. Ван, уже видно крыльцо и окно. Хлеб перепахался - это пустяк, - бабушка старын - ему все равно. 1.09.99.

О ВРЕМЕНИ И О ПРОСТРАНСТВЕ

Только в такой тихий прозрачный вечер можно ускользнуть от времени ока. Смотреть в окно, пледом укутав плечи, на то, как следы на снегу оставляет сорока черной-белая. Ей шипочем течение, перетекание минут в часы и так далее. Но день на исходе, его слабеет свечение. Сорока взлетела на дерево и растаяла, оставив пространство со своими следами и меня в окне с продрогшим плечем. И вдруг все это наступается временем, которое пряталось здесь, за садами. 4.02.97.

3. В апреле снятся розовые сны - как будто все мы снова влюблены, и надо лбом не видно седины, и все живы... 22.04.97.

Страшно не это - слеза на подушке, сердцебиенье в предутренний час, да вознесенье над старой избушкой, - было б кому помолиться за нас... 29.04.98. Не лучше ль, уходя, сказать - «До встречи». Пусть ждут ее, забыв, что время лечит.

Цэрэн ГАЛАНОВ

ХУН ШУБУУН

(Үргэлжлэл. Эхнийн февралын 8-н дугаартай)

Түүдэгийн хажууд Булад гансаараа үзэхгүй байсан. Тэрэнд үдэр хэлээтэй басгааныг үгсээн. Тугаар хажуудан ороож танилсаха, хоорондоо гэгээн дууша басгааны гарнаан хооро татав, хэдэн хүбүүд абаад ябашаа. Ямаршыг хүбүүдэй абаашааныг тэр хаража үрдэгүй.

«Уридшалан хэлээтэй байсан юм аа? даа. Ехэл залуухан, зохидхон басгаан байна. Мүнөөнөө хүбүүдээр гүйлдэнэ гэжээ гү? Тэд намнаа хураха бэшэ даа. Одоол эндэ миний хамаан үгы», - гэж Булад зосоогоо ханаа абан алдаад, холохоно модон соо уяатай байсан Халуун шаргал тээшээ алхалба.

Нилээн ябаад байтараа, Булад гэгтэ хажуу тээшээ нэгэ жэгтэй, шэхэндэ харша абяа дуулаба.

- Юун болооб гэжэ ханаабши, шамнаашыг болохо басгадыг харагдахаар ябахан бэе юм, - гэжэ нэгэ бүдүүн хоолой хонхосог сооһоо дуугарба.

Урдаһаан бүтүү уйлаха, бүхы бээрээ тэршэлхэ абяан дуудлаба.

- Миний гарнаа хэзээдэше гарахаяа болёош, - гэжэ тэрэл бүдүүн хоолой үгсээ үргэлжэлүүлбэ. - Дуу дуулахадаа, найхан шанга хоолойтэй байнаш. Зүгөөр бэшин, хөхөншин бүрише шанга байна. Хэдэ болотор намтай тэмсэхэ аабши? Шиний үсэд хада, би үшөөшье үсэд байхаб. Энэһиһэ урагша сохорой дууша басгад бултадаа намда хургаданаан юм. Ши тэдэнһэ ондооб гэжэ бү хана. Ал тэрэ зүүн можын Батын Буладтай хэлээтэй байгаа гүш? Тэрэнэй хажуудан эрээ орохынь хараа хэмди. Тиниэ юмэн байхагүй. Бидэ тэрэнэйшн уураг тархинь наяр гаргахадан... Зай, хүнэй найнаар хэлээдэ, ойлохо хүн гүш, ал үгы гү?

- Угы! Би заяандаашыг шиний болохогүйб! Би боожо үхэхэб! - гэжэ һүүлшынгээ хүсөөр тэрэ басгаан хүхирбэ. Үшөө хашхаржа тэрэ үргидэгүй. Амьшын нэгэ хүнды юмэн бүгдэжэрибэ хэбэртэй, басгаан хэрхирээд, дуугай болошобо.

- Аһаа, үшөө хүхирэхэши! Би шамда энэ бээрээ үзүүлэхэб... «Хураха юмэндоо хургаха хэрэгтэй. Хунада юмэн оорөө байха юм! Иимэ үгэ дуулаа нэн гүш? Ойлгоо гүш юун тухай хэлэһиём?

- Ой-ой-её! Угы-ы!

Булад харанхы сооһоо нэгэ хэдэн хүрэхэдөө, хонхосог хажуудан ержэ, тэндэ басгаан дээрэ нандайлан хууһан нэгэ хүнэй шэлэ хүзүүнһэнь татажа бодоогоод, хэдэн алхам саашаа хүршээтэрн шаажархоба.

- Хүбүүд! Наашаагүйт! - гэжэ тэрэн хашхарба. Мүнөө Булад тэрэни таниба. Энэ баруун можын Хара Арсаланай мухар шударга Жамбал башба.

Газар дороһоо шэнги гэгтэ хэдэн тээшэнь дүрбэ-табан хүбүүд бин болоод гүлдэжэ ерээд. Эдэнэр бултадаа Жамбалай тэрэ басага эдэхье боосоо табяад, боролжин саана хоргодон, эндэ боложо байһан бүхы юмьшэ шагнажа хэбтэй байбад.

- О, энэмай Булад оорөө манай гарт ержэ оробо бэшэ аа?! -

- Харин нимэрхүү юмэн болохо гэбы гэжэ ханаа нэм. Дэмь Буладшн бөхөртэ энэ үдэгшнэй хажууда ороһон байхагүй, бэдэжэ хойноһоон эрэхэл булха гэжэ би танда тугаарай хэдэ хэлээ һииб.

- Үшөө манай басгаанда нааатайл. Энэши баруун можын, манай басгаан. Бидэнэрэй хайшаныг гэжэ байхада, шиний эндэ хамаан үгы.

- Баруун можын хүбүүдыг дилээб гэжэ ханаатай, аргагүй бархагар хүн ябанаһин! Зай, одоол туршалдаа! - гэлдэжэ, Булады хэдэн тээшэнь тэдэ хүбүүд тойроод, гарты шулуунуудыг баржа, хутагануудаа эрээрнэ ялаад гүүлэн, хуһууһаань нугалбад.

А. СЕМКОВСКАЯ ГАН

Булад гэдэгтэ сүхарижа, хонхосогыг гаража үрдибэ.

Араһаанын нэгэнинь добтолоһоо байна гэжэ тухайлахадаа, гэгтэ гэдэгтэ үдхэлжэрхихэдэн, нэгэни үбдэг дайралдажа, тэрэн соолод газарта хуушаба. Нюдрэнийн урдуур хутагын эрн ялагшаад, хэдэн хүн тэрэндэ аһашаба.

Тэдэнэрэй нигэжэ агаалдажа, бэе бэедэ хаалта хэжэ байха намбаандань, Булад үшөө нэгэ хүнэйнь улар шаагад гэдэгтэ хараһаар саашаа гүйбэ. Шэхэнэй хажуугаар хэдэн томо шулуунууд шууяатайгаар үнгэрбэ. Хойноһоон эрьюулан хүнүүдэй үсөөрһын мэдэхэдэ, тэрэ харанхыда гэгтэ хөөргөө эрьжэ, тэдэнэрэй урдаһаан ошобо. Жамбал гансаараа дахажа ябаба.

Тэрэнэй гартань энэ талада хаанаһаашыг олдохон ута һаднаг зантаһаа, гэгтэ хүлээгдэгүй түргөөр Буладтай тархн руу буулгажархихадань, толгойнь ханхшажа, газар дэлхэй нюдрэнийн урдуур эрьелдэжэ эхилбэ. Жамбал хутагана ялаад гүүлэб. «Би тугаар тэдэ хүбүүдэй хутагануудаа гаргахадань, намайе айлахаа ханаа гэжэ бодоо нэм. Тэрэмнай тиниэ бэшэ байшоо. Мүнөөмай зарим хүбүүд хутага гоёжо зүүхээ болёо юм байна. Зай, би халааб», - гэжэ Булад бодоб.

Тингээрээ тэрэ гэгтэ шэнэ эршэ абан, Жамбалай сами рууны һүүлшынгээ хүсөөр үдхэлжэрхибэ.

Тэрэн муухайгаар абяа гараад, мэдээ табин унашаба. Дахин хөөргөө бодожо ерэнгүй, элдэбээр хараал табин, газараар мухарйба.

«Энэ обоогой нааданда сула болодог урданай нашалдаан бэшэ, шал ондоо хара үһөөн. Жамбал бидэ хоёр наһанай дайсад болободни. Тэд би бэлээр үгтэхгүйб», - гэжэ Булад ханаба. Тэрэ халтал хожомдоо һаа, юунэй болохо байһынь, тухайлахадаа, ара норгаарн хүнгэн хүлэн бушаба.

Буладан хөөргөө эрьжэ, тугаар тэрэ басганай хэбтэй хонхосог хүржэ эрэхэдэн, тэрэ басганинь үгы байба. «Иргынше мэдэнгүй халашаб. Мүнөө хаанаһаа олохоби даа?» гэжэ тэрэ бодоб.

Буладан зосоонь гэгтэ хоһон хуурай болошобо. Тэрэ һаяа өөрынгөө шэнэ хубсанаанай ямар шэнжэтэй болошоод байһангээ өбөөрон хараба. Үдэр баригданда пан абан торгон дэгэлын эгээр эрээ үргэлжэ шууража, доошоо һанжанхан, хоёр хамсыг таһаржа, үгы болоһон байба.

«Үшөө хармай дэгэлээ эндэ хаяхая ханаа хэмби. Угы, торгон дэгэл хэзэ үмдэжэ хураһан аа, тингэбэ гэжэшиб?» - гэжэ аман соогоо Булад шангаар дуугараад, онги ната хүршээһон шангайнгаа дэгэл тайлажа, холо шэджэрхөөд, хармай тэригээ үмдэжэ, мориндоо мордоод, үүрэй сайжа, зүүн урдаһаа наһанай гаража ядан, хахад

тингэрин гэрэлтээд байһан хизаар руу Халуун шаргалайнгаа дүрбэн хүлын шүүрүүлэн гүйлгэжэ, улаан толон соонь худхаран, нодэни хараһаа үгы болошобо.

Һүүлдэнь Булад тэрэ басганай Амгалан гэжэ нэрэтэй, гэгтэхиэнийн Сэгзэн Хуһан гэжэ газарта зунадаг байһынь мэдээ һэн. Хэдэн дахин Амгалантай уулзаһаншыг байгаа...

Һүнн орой болоһон хойно Булад мориндоо мордожо, хадаһаа бууба. Харанхы огторгойдо одо мүшэ үзэгдэжэ, хада дээрэ үхэрэй эбэртэл дээшэ хятагар шэнэ һара ялайна. Хүндыэ манан унажа, һүн шэнги сайрана. Доро шэбэр соо уһан шааяжа, долгыншын шулуу сохино.

- Бурхан хараг даа! - гэжэ Булад зальбаран мүргөөд, саашаа ябаба. Нархан модотой хадн хушуу хүндэлэн гаража, эгэ эрье руу уруудан, горхо гатажа, мориндойгоо гэхэдэлээр саашалба. Үдхэн манан газараар тунана, огторгойдо мүшэ ониб-аниб гэлдэнэ. Манан соогуур ябахад, һэб гэмэ һонорхон, бэе хүнгэн байба.

Булад мүшэдөөр багсажа, ябахэ Амгалангайда ержэ үзөөгүй байгаа. Үдэр һайса адагланан шугын мүнөө тэд ондоогоор харагдажа, алхам бүхэндэ занга гү, али модоной саанаһаа буу шааһан хүнүүд угтажа байһандал үзэгдэб.

Хотон алай үнэр абан Халуун шаргал мориниень эхэ һэргэ боложо, хүлын хүнгэдэн, толгойгоо дээрэ үргэжэ, хонг шэхээ һурмылган ишэ тиншээ хараашалжа, агаар унхидана.

Булад мориндоо эхэтэ пайдана. Тэрэ ондоо үнэр абаа һаа, гансата үргөөдхихэ һэн. Шопо, баабгийн үнэр абахадһаа, тиниэ бэлэй. Харин Амгалангай гэгтэхинэй газра буу шуу асһан моринтой хүнүүдэй байгаа һаань, һэр-мэр гэжэ байха һэн гэжэ Булад мориндойгоо аяг аашыг адаглан ябаба. Тэд ондоо болоһон тэмдэг олобогүй. Хэдэн дахин мориндоо буужа, газарта шэхээ няжа, амилхашыг болоод шагнаархаһаныг, арадан үлһэн горхоной шууяһаан бэшэ ондоо абяа дуулабагүй.

Буладан ара норгандаа үргэлһэн сахюур бууны мүрын дараан. Тэрэндэһэн орондоо нэгэ буудаха дари үлэхэй. Һара тухай ой соо ябахадһаа, тэрэ хэдэн гүрөөнэ буудажа, хоолойгоо тэжээһэн байгаа. Гэгтэхэ мордоходонь, эжныг бөжө үгэһэн булгуйр ишэг гугалынь булажа абаад, орондонь абгынь хаяжа үгэһэн жалжэгы хүршээһон хахархай бүд гугалынь зосоо түриндэ агнуурда гарахадаа абадаг эсэгийн хутага модон хүй соо хэдэнхэй, эшнэ элээр харагдана.

Булад тэрэ алай газар хүржэ ербэ. Гэхүүр дороһоон нэгэ томо нохой абяагүйгөөр гүйжэ гараба. Энэниг хүлээжэ байһан Булад морин

дээрһээ ута ташуураараа нохой хоншоорой урдуур шангаар ташаалгажархоба. Тэрэн гансата ганшин, һүүлээ хабшаад, гэрэй саагуур үгы болошобо.

Булад сэргээ толгонгүй, ханаагай тарада гаража, мориндоо буугаад, нэгэ бүхшэг һаднаһаа ногтын жолоогоо тоонгодон уяба. Ара норганһаа сахюу буугаа абажа, оһороорнэ эмээл дээгүүрээ бүгтэргэбэ.

Тингээд гэгтэ дүтэлхыноо урла тээ амыа хурян, нэгэ газартаа зогсоод ойро тойронхи байдалыг үшөө дахин шагнаархажа үзэбэ.

Зунай нимо бүүдэгер хүнийн үнэгэнэй харанхын үдэ хамга амитай юмэн барадаа бүхэ шөртө абтадаг. Имангаһонор һэргэ шөн ажабайдалаи энэ үдэхн гаһаршгүй һуданаһан сохисыг хадужа абаха эргэртэй.

Хорёо соо хонд турьяна. Ногоондоо садажа, тинилдэгшэ гэдэхтэй үхэрнүүд хорёогой газаруур эндэ тэндэ тобойлдон сайража, хибдэхээ хибэн нирагланад. Нилээдгүй эндэхэ зайтайһыг һаа, тугаар гаталан гараһан горхонойн уһан нэгэ жэгдээр, тон элээр шааяна.

Булад модон гэрэйн зүүн хажууда няалгаатай байһан набтагар налшагар сарайн хажууда ербэ. Эндэ Амгалан нёдондо зундаа унтадаг байгаа юм. Буладай зүрхэнэй сохидол айхабтар шангадаба. Сарайн үүдэ аргааханаар татаад үзэхэдэн, тэрэн зосооһоо шэбхэтэй байба. Тэндэ хүн сохон бин гэжэ мэдэхэдэ, Буладай зосоо нэгэ бага хүнгэн болобо.

Тэрэ хармай дэгэлэйнгээ үбэрһө нарихан шабын түмэр гаргажа, сарайн үүдэнэй забһараар хээд, дээшнэ үргэжэрхихэдэн, шэбхэн тос гэдэ тайлдашаба. Сарай соо нүхэн мэтэ харанхы. Булад харанхыда нодээ даждажа, үшн удаан үүдэндэ зогсооб. Нилээдгүй сагай үнгэрһэн хойно тэрэ сарай сооһи эд бараа бэе бэһэнэһн илгаруулжа эхилбэ. Сарайн тэгэндэ долоон тамгын тогоонтой томо шэрэм тулга байна. Тулгын зүүн хажууда үндэр гөсхөгөр модон торхонууд жорьлдэжэ, тэндэхэ гашаланхай гашуун үнэр гутана.

Сарайн тэгэндэ байһан тулга соо шаһанан саған сайража, дээрнэ түшүүлгэтэй томо шаһанган зантагар толгой барайна. Булад түрүүн аарсанай энэ шаһанган толгойе хараад, хүнэй толгойтой адилдажа, шаһанса доошоо хараад һуула гэжэ ханаад, арайл гэдэгтэ гүйжэ гаршан алдаба. Саашаа тэрэнэй харахадань, баруун хойто буанда нэгэ бишыхан жабдан дээрэ юмэн обойходол гэб.

Буладай тэрэндэ дүтэлэн эрэхэдэн нэгэ хүн ханаа амараар угтажа хэбтэбэ. Тэрэнэй амилханыг дууданагүй. Булад Амгаланг гансата таниба. Үдхэн хара ута үһөнниг дрын орондо толгой дороо нугалан хэһэн тэригэйн эгээр дээгүүр хайша хэрэгээр таршанхай байба.

Мүнөө Амгалан зүүндэ энэбхилээд, уралаа хүдэлгөөд абаба. Амгалангай зүүндэ хэн тухай ханажа, энэбхилхынь мэдэхгүй байһандаа. Буладай зосоонь атаа жүтөөнэй һүүлар түрөөд, араарн хүйтэ даагаадахба.

«Тэд хэдэ болотор унтаатай басгаан дээрэ толгойхоби даа, тэрэниг мүнөө хара даража байна шотой. Иргэлхэл болооб», - гэжэ Булад өөртөө хэлэһыг, хүнжэлһөөн татаһаа ехтэ зүрхэлжэ ядаба. Амгалан гэгтэ ехээр соножо, анжа болохо байгаа. Мүн хэдэн һара уулаагүй аад, нигэжэ зайгуул хүн шөнгөөр һүн дунда эдэнэйд эрэхэ ямаршыг эрхэ тэрэндэ үгы һэн. Амгалан Буладай хэлээтэй ябадаг басганиньше, һамганиньше бэшэ юрын а танилын һэн. «Эхэ эсэгдэ хэлэжэ, энэ басгангай гэгтэхиндэ хад табиты», - гэжэ юм байна гэжэ Булад мүнөө шэбхэб. Һүүлдэһн өөрынгөө хэн байһаниг, мүнөө ямар сага

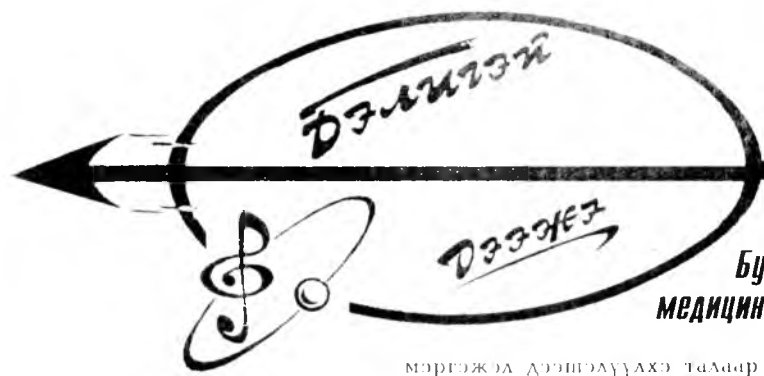

хөхний... гансат... саагуур...
 тэр Амгаланнаа мэдэрхэдээ, зосоонь...
 тэр Амгаланнаа холо болобо. Үдэр...
 үед Амгалан толгойгоо үргэжэ...
 та юундэ ябахаяа ханабат? Би...
 таниалби, та Булад ха юмта. Би...
 хэбтэбилби, гэжэ тэрэ хэлэбэ...
 Булад зүг татан, байрадаа байшаба...
 орошохоор эшхэбтэр болобо...
 таатай басага хаража зогсоод...
 гадагша гээшэшни, айдаа хулгайгаар...
 ондоо долоон доро ха юм...
 Үргэж эвчлэбэ. Би танин хөхөөрө...
 Амгалан. Булад хөөргөө басаганай...
 хуудань бусаба...
 Амгаланай жабдан дээрээ наашаа...
 гэдэхэдэнь, хүнжэл соохоонь халуун...
 сорьелон, Булад гэнтэ хабжаганап,
 соохоо хүлэршэбэ...
 Зүүдэлжэ хэбтэбэлби. Хахад...
 бүгдэлэн нэгэ томо баатартай...
 ганаб. Нарыг юуцдэ халхална гээшэб...
 харын туянааа намайе саа дарана аа...
 гэжэ айна гэшээ гү гэжэ ханаха хүм...
 баатарни гэгтэ недондо зун намайе...
 Баяндай Жамбалнаа абархан та...
 лошонот. Тээд тание үншэньше...
 эндэ ябаггүй. Мартаа бэшэ юм гү...
 ханаха хүм. Зай, Булад, һониндо...
 үргэжэ. Мүнөө хаанаа ябанат? - гэбэ...
 Амгалан.
 - һонинше намда юун байхаб даа, -
 гэбэ Булад, - гэрһээ гараһаар нара тухай...
 үгэжэй ой тайгаар зайжа зуража...
 ганаб. Энэ үедэ нэгэ амиды хүнтэй...
 үерлэдөггүйб. Харин таниа энэ үгүүр...
 билин бин юм аа гү гэжэ һүниши уга...
 ханаб. Булад. Хүлисэ, Амгалан. Би...
 майе ехээр аилгагүй гү?
 - Угы. Би бүри түрүүнээ һөрүүн...
 гэбэ һэм. Мореороо ерэжэ, хашаагай...
 дадаа буугаад, наашаа ерэжэ, сарани...
 дадаа зогсохотнай, би һэмэрэн...
 орошоо бодожо, үдэнгэи хоһонаар...
 гадаадаа, тэрлэгээртай тание гэжэ...
 үгэйлааб. Харанхыда шодон дадаа...
 гадаадаа, үдэр байһан шэнги элээр...
 хараха юм.
 - Жамса ахашни мүнөө хаанаб? -
 гэбэ Булад асууба. Тэрэндэ энэ түрүүн...
 үргэжэ үетэй хүбүүн хана байһы...
 үргэжэнь аргагүй шухала баба.
 - Бага шамдал ондо гараһаар нараһаа...
 үгэ болоо.
 - Нэгэ тыше ертөггүй гү?
 - Нэгэ ерээ һэн. Тураһанхай, ...
 үргэжэһэй, хубсаһаниши онги набта...
 үргэжэһэй. Тингээд тэрэ бөөрээ ябаа...
 Харин эдэ үдэрүүдгэ хөгөнше...
 агаар жэгшүүритэй юумэнүүд болоо...
 үргэжэ зүрхэ жүдэмни амаараа гараһан...
 даа. Нэгэ үедэ үхшоошые наа, дээрэ...
 ха гэжэ ханааб.
 - Юун болоо гэшэб, Амгалан?
 үргэжэһэн хөөрыш. Зүгөөр зүрхэ...
 үргэжэһэн ингэжэ дан ехээр жүдэлжэ...
 болоогүй. Хүн шамайе дахин баһахаяа...
 гү? Хэлэ намда, хэн бэ? - гэжэ...
 булад байра дээрээ хуулабэ.
 Амгалан абяагүйгөөр нэгэ бага һунцад...
 хунжэлэйнгоо арһанай шэгнэгээр...
 уураа аршажа, ханаа алдаба.
 - Биһини мүнөө хадамтай болооб,
 гэбэ тэрэ.
 - Юу хэлэ гэшэбни! Хэн гэшэб?
 - Хара Арсаланай мүннха Жамбал.
 - Үнөөхи недондо шамда аһахаяа...
 аһанан Жамбал гү?
 - Тиимэ.
 - Одоо ямар ухаа заяанда ороногүй?
 үргэжэ хэлэ гэшэбни? - гэжэ Булад...
 үргэжэһэн баряад, доошоо хаража,
 үргэжэһэн хажуудаа хуушаба.
 - Тээсгэн Арсалан үбгэн манайда...
 үргэжэ, бурхандамнай хадаг табяа, - гэжэ...
 үргэжэ заханаань хөөржэ эхилэб. - Би...
 үргэжэһэн мүннха Жамбалда...
 үргэжэһэн ошохогүйб гэжэ...
 үргэжэһэн таһа арсааб. Тээд тэдэнгэр...
 үргэжэһэн үгэ дуулахаб даа. Үшоошые...
 үргэжэһэн шууа гаргаа наа, гаргаха байгааб.
 үргэжэһэн юумэндэ баригдааб.

- Юундэ гэшэб? Ши намһаа ноуингүй...
 хуу хэлэ.
 - Харин шамда үргэжэндээ хэлэнэ...
 гэшэб. Ондоо шөгөтэйше амиганда...
 хэлэгүйб. Эхэ эсэгэмнише мэдэнгүй,
 - гэжэ Амгалан дээрһээ абан дахин ханаа...
 алдаба.
 Тэрэнгэ уга үгэгэй толгойдо һүүшын...
 хэдэн хоногой туршада үе наһандань...
 үзэгдөөгүй ороо бодолнууд ерэжэ,
 шидхэбэри хүлэжэ байгаа. Тээд эдэ...
 бодолнуудаараа тэрэ хэнтэйше...
 хубалдахаяа мүнөө болотор ойлгоогүй...
 һэн. Харин хүнтэй хэлсэ хубалдаагүй...
 наа, гансаараа гүлмэрдэжэ, үегүйдэжэ,
 хуу бусайдуулжа хаяхаб гэжэ мэдэжэ...
 байба.
 Энэ талаар Амгалан Буладай мүнөө...
 ороод эрһэндэнь зосоогоо тон...
 баярлаба.
 - Би шамайе оройдээ ойлгоногүйб.
 Юун үшөө ноусаяа хэлэнш? - гэжэ...
 Булад Амгаланай хоолойн мүнөө ондоо...
 болоһоние тухайлан асууба.
 - Эхилээд хадаа шамда хэлэхүүб.
 Харин ши ондоо шөгөтэй амиганда...
 хэлэхгүйб гэжэ үгээ үгэ, Булад, - гэбэ...
 Амгалан.
 Эшэнь Булада ямар нэгэн...
 захиралта шөгөөр дуулаба.
 Тэрэндэ недондо зун Шалсаанын...
 ороогой түүдөөшын нааданай һүүлдэ...
 Амгаланай болоһон ушар ханагаад,
 мүнөө энэ уулзалгаяа эршээлдээ...
 үзэхэдэнь, хоёр ондоо хүнтэй болоһон...
 шэнги илгээһэн байба.
 Булад мүнөө Амгаланай захирал...
 татажа хэлһэн үгэдэ гайхан татабаше:
 - Би ондоо хүндэ шини үгэ...
 хэлэхгүйб, - гэжэ үгээ үгэбэ.
 - Тингээд наа, шагна, - гэжэ Амгалан...
 хоолойгоо бүри аргаахан болгожэ,
 Буладай мүнөө бэе тээшээ татажа,
 жабдан дээрээ хажуудаа һуулгаад,
 шэхиень халуун амяараа үргэжүүлэн,
 саашань хоорбэй. - Наяахан эрбэ гаран...
 буугай шуугай ородууд нэгэ буряад...
 хүнише асаржа, энэ манай дал соо хагаа...
 Тэрэ хүнтэй ноур аманинь хүхэ бала...
 һүрэлһэн, хуу шуһан, хубсаһа...
 хунарын хохаршанхай, хүл гарынш...
 аргамжаар хүлгэдэнхэй байгаа. Би...
 түрүүн хараад, айһан гэшэмни. Тэрэ...
 хүнише үхэхэн гэжэ ханааб.
 Үгөөдэршын Баяндай баян эндэ бин...
 боложэ, нэгэ наагар хахалтай ород...
 хүнтэй хамта тэрэ хүнише манай энэ...
 баруун гэртэ оруулжа, мүшхэжэ...
 мүрдэжэ ороо. Улаантан гүш,
 таһуулан гүш гэжэ һурана хэбэртэй.
 Тэрэ хүн юушые хэлэжэ үгөөгүй.
 Наймаашанби гэжэ. Тинхэдэнь минган...
 түхэриг мүнэрижэ, гэртээ бэшэ бэшэ...
 гээд дахин сааһадань абаашажа хаагаад,
 һүн болоһон хойно тэрэ хүнише алаха...
 гэжэ эдэнэршин шидээ. Би угтааша...
 болоод хэбтэһэн аад, хуу дуулажархеоб.
 Тэрэ хүнише хайрлаһандаа, ноусаар...
 хашаа соо орожо, хутага үгөөд,
 аргамжаһаань мулталааб. Тэрэ хүни...
 тэрлэжэ ябашоо. Баяндай баян, тэрэ...
 ородууд намайе тингээ гэжэ мэдээ наа,
 гансаа алаха нааб даа. Тээд талаамни...
 болоходоо, хашаагай хажууда...
 харуулаһаан табһан хоёр хүнише...
 тэрэ хүнтэйгөө һүни үгы байхадань,
 өһөдөө айһандаа тэрлэшоо. Тинхэдэнь...
 тэдэнэршин үнөөхи хүн хоёр...
 хасагыемнай үгэдөө оруулжа, гурбуулаа...
 тэрлэбэ, большевик байгаа гэжэ байжа...
 мухайгаар хашхарадаад, хэдэн тээшээ...
 хэдэн хоногто бэдэржэ гүйлгэдөө.
 Зүгөөр мүнөө болотор тэдэнэрэй хэн...
 нэгыень барһыень дуулаагүйб.
 Баригдаашыегүй байжа болоо. Мүн...
 барядашые, шорон түрмэдэ хаажэ, алажа...
 хюдажа, амин голдонь хүрэжэ...
 байһанше магад.
 - Угы, ши Амгалан, яагаа зүрхэстэй...
 хүмши? Тингээд байһаар өөрөө...
 алуулаһан ха юм даа, - гэжэ Булад...
 Амгаланай хоороо анхаралтайгаар...
 шагнад хэлэб.
 - Тингэшые ааб даа. Тээд болоһон...
 юумэн болоо.

- Тэрэ тэрлүүлһэн хүниеш...
 большевик гэнэ гү?
 - Тингэжэ мүшхэгшэд хэлээ.
 - Өөрын харыха яһада ямар хүн...
 бэ?
 - Ямар гэжэ юун байхаб, юрын лэ...
 буряад хүн. Ноур аманинь хүхэ бала...
 сохюулаһанхай, гансал дуугархадаа, ехэ...
 һонор дуугарха юм.
 - Ямар тинмэ һонор? Ондоогоор гү?
 - Буряадаар яһала дуугарна. Зүгөөр...
 манай эндэхөөр бэшэ. Заримдаа юушые...
 гэхыень ойлгохын аргагүй, - гэжэ...
 Ванданай хэлһэн үгэнүүдые нажаажэ,
 Амгалан шагнаар энэбэ.
 - Жэгтэй байна, - гэжэ Булад...
 элжээндээ бодолгодо хатажа эхилэб.
 - Баяндай ноён гэшэмнай аргагүй...
 муухай, хүнтэй арһые амидыгаар...
 хүндылэх хүн ха юм. Тэрэшин тэдэ...
 ородуудтай сугтаа байгаа хадаа нэгэн...
 напалтай байгаа гэшэ. Эдэһини мание...
 сагаантанай сэргэтэ алба хэхиемнай...
 барыжа үгэхэе оролдшо. Тэрэ Баяндайн...
 хүбүүн Доржо гэшээш бүри хумхаатай...
 хүн. Хориш хушуунай милициин ноёнби...
 гээд, буряад хүбүүдые, илангаяа үгэгтэй...
 зонин хүбүүдые бажуугаад лэ, буугай...
 һонон доро элжэжэ хүсэлтэй. Биһые энэ...
 Баяндайн Доржо мэтэ зонин тэрлэжэ,
 һара тухай гэртэ ороһгүй, зольбо хүн...
 болоод ябанаб. Тэрэ большевик,
 улаантан гүшэн хүншин юумэ хэлэггүй...
 гү? Энэ иингэхэдэ, ямаршые шотагта...
 буряад хүбүүдые хамажа, хашажа,
 албанда абана гэшэ гү, али манай эндэ...
 нимэ гү? Намда тэрэ хүнтэй уулзаа наа,
 танилсаа наа, тон лэ шухала, хэрэгтэй...
 байгаа.
 - Би мүнөө тэрэ хүнтэй амиды...
 элүүрыншые мэдэнгүйб, - гэжэ Амгалан...
 гэгтэ дахин анхабтараар муудажэ,
 хоолойнь тон бүдэхир болошооб. Булад...
 Амгаланше улажа байна гэжэ тухайлаба.
 - Би тэрэ хүндэ Жамса аха тухангаа...
 хэлээб.
 - Тинхэдэһини юун гэбэ?
 - Сагаан сэргэтэ ошохогүйдөө, тон...
 зүб юумэ хэнэ. Би тэрэингэйш уулзаха...
 байгааб. Бидэ наядэ сагаантание, баяд...
 ноёдые буатыень дарахабди гэжэ.
 - Тинхэдэһини юун гэбэши?
 - Тээд Жамсын, таанарай хаанашые...
 байһыень мэдэгүй аад, юун гэхэбни.
 - Зүб даа... Энэшини тон һонин хүн...
 байна. Дээрһээ зориута ерһэн хүн...
 байжа болоо.
 - Мэдэнгүйб.
 - Хайшаа ошоһыень баһа мэдэнгүйн...
 гүш?
 - Би тэрэниешини абын үбһэ...
 саһадаг хуушан отогто ондо гэжэ заажа...
 үгөө һэм. Тингээд һүүлдэнь эхэ эсэгшээ...
 ноусаар эдихэ юумэ абаад, тэрэ отогто...
 ошонони, үнөөхи хүмни үгы байгаа.
 - Хайшаа ябашоо гэшэб? Али отогоо...
 олоогүй гү?
 - Мэдэнгүйб. Зуурандань үнөөхи...
 сагаантание барыжа, алаһан байжа...
 болоо. Үдэр һүнигүи уула хада үгсэжэ,
 бүхы хүнды хууланүүдые шэншэлэжэ...
 байжа гүйлгэдөө, буу шуу табяа ха юм.
 Тэрэ отогто хүнүүд яһала ябаһан, хуу...
 онгиргожо хаяһан байгаа. Гэгтэ тэрэ...
 хүнише тэндэшые барыһан байжа болохо.
 Би тэндэ ошо гэжэ хэлэхэдэ, тон буруу...
 заабари үгһэн байгаа гэжэ хананаб, -
 гэжэ Амгалан дээрһээ абан ханаа алдаа,
 дахин уйлажа оробо.
 - Амгалан, шинини гэм эндэ үгы.
 Дэмдэ бээс бү саазалыш. Хүлөөрөө...
 гараһан хүнише хүдөөлүүдэггүй юм гэжэ...
 урданай сэгэн үгэ бин агша гүбэ. Тэрэ...
 хүншини бэлэн барагаар юумэндэ...
 диилдэжэ дарагдашыегүй амиган байжа...
 болоо, - гэжэ Булад Амгаланай мүнөө...
 үнэн зүрхэньөө уйдан тунилан байхыень...
 харахадаа, зосоогоо баһа хүмэрин байба.
 - Тэрэ мүннха Жамбалай абын шамда...
 хадаг табһанание ямар муухай юм.
 Амгалан, ши намайе мүнөө һайнаар...
 шагна. Биһини үгэгтэйшые хүнтэй хүбүүн...
 һэн гэлэйб. Тингэбэшые шамайе тоһогой...
 гараар барюулахагүйб, тоһоо шоройдо...
 зууруулахагүйб. Недондо шамайе зунай...
 нааданда энэ түрүүн хараһанһаа хойшо

зүрхэ сэдхэлһин байраһаа хуулажэ,
 шамһаа бэшэ ондоо хүн тухан бодожэ...
 шадахаяа болэоб. Амгалан, ши мүннхи...
 һамган боло. Тингээд мүнөө һүницдөө...
 эндэхээ үгы болоо. Мүннхи гэгтэхин...
 Жэбхэхэһэнэй станциин гэгдэ байдаг зон.
 Монгол орон руу зөөе гэжэ абамни...
 хододоо хэлэдэг юм. Би мүнөө шидэбэб.
 Эндэхээшые һаянай олон зон зөөгөө ха...
 юм. Ингээд бүришые олоороо зөөхэ...
 байха. Нютагтамнай мүнөө амар заяан...
 үгы болоо. Шамда эндэ үлэжэ огто...
 болохогүй. Тэрэ мүннхха Жамбал...
 халахаяа болибо гэшэ. Мүн тэрэ...
 тэрлүүлһэн хүн тухайшини зон дуулаа,
 унхидэ наа, үрһинһоошни модондо...
 үлэжэжэрихэ. Ямаршые хайра абарал...
 тэдэһини хүлээхөгүйш.
 Булад хамагаа мүнөө хуу хэлээд,
 Амгаланай ороной урда хоёр хүл дээрээ...
 һэхэрэн һуужа, үргэн томо алыгаараа...
 үнжэжэн сагаан ноурыень эльбэбэ.
 Баабтайн урдаһаа гансаараа бододог...
 хүдэр томо Буладай бэе мүнөө урьха...
 зангада баригдаһан хулаганаан мэтэ...
 болоод, орохо гараха хүхөө оложо ядан...
 байба.
 - Хүндэ Булад, - гэжэ Амгалан...
 шодыншингөө нуулимса аршажа, тон...
 хуурай болгоод хэлэб: - Недондо шини...
 намайе абарһые би заяандашые...
 мартахөгүйб. Ши эхэ һайхан сэдхэлтэй,
 һайн хүнши. Тээд би мүнөө эндэхээ...
 хаанашые ошохогүйб.
 - Тинхэдээ Жамбалай һамган...
 болохо гэжэ гү?
 - Угы, болохогүйб.
 - Хүсоор шамайе барыжа үгэхэ...
 - Тинмэ хүсэн одхохони.
 - Тинхэдээ Баяндайн Доржын...
 хүнтэй болохон. Улаантание тэрлэ...
 үлүүрыншые мэдэнгүйб. Шамайе...
 тэрлүүлэх гэжэ мэдэгүйшые наа, хороо...
 шамаар таглаа.
 - Би мүнөө Баяндайн Доржоһоошые...
 аһагүйб. Тэрэ холоһоо ябаһан хүнтэй...
 амиды үрһыень мэдээл наам, намда...
 ондоо юушые хэрэггүй. Үхэхэдэмнише...
 болохо.
 - Тинхэдээ тэрэ хүн дахин ерэхэ гэжэ...
 найдана гүш?
 - Булад, би юушые мэдэнгүйб. Зүгөөр...
 эндэхээ ябаха эрхэгүйб. Тэрэ хүн намайе...
 баһа ябая, эндээ үлэжэһини аһынагтай...
 һэн. Би арсаа һэм. Зүгөөр мүнөө...
 зариманда ябахашые яһан байгаабиб...
 гэжэ хананаб. Тэрэ хүн олон хүхэдгэйб...
 гэ һэн.
 - Тээд мүнөө намтай ябаял, - гэжэ...
 Буладай доосоо дахин найдал түрөбэ.
 - Угы, - гэжэ Амгалан өрид арсаба. -
 Монгол орон би ошохогүйб. Тэрэ хүн...
 гэгтэ ерэжэ болохо.
 - Хэн гэжэ тэрэ хүншини нэрэтэй юм?
 - Оройдоо мэдэнгүйб. Үнгрэхэдөө,
 мүнөө хараашые наа, таниха, үгыгөө...
 ойлгоногүйб. Тингэбэшые хүлэжэ...
 зэргэтэйб.
 - Тэрэ хүндөө мүннхха Жамбал...
 тухай хэлээ һэн гүш?
 - Угы, хэлэггүй байһандаа, баһал...
 хаалаһанба. Ондоо хүндэ юундэ уйдхараа...
 харуулахабиб гэжэ ханааб.
 - Ойлгоһон шамайе, Амгалан, - гэжэ...
 Булад дахин хүл дээрээ бодобо. -
 Ши өөрөө одоошые һайн сэдхэлтэй...
 байнаш. Тэрэ ябуул хүнише хайрлаһан.
 Энэшини зүб гэшээ. Гэгтэ тамын...
 зоболондо сохюулаад, шархтаад,
 тураһалжа үхэхэ болоод, ерэжэшые...
 болохо аалам, тинхэдэнь үгы байгаа...
 нааш, юун бололтой гэшэб?... Зай, би...
 ябааб. Бурхан хаража, һайн һайхан...
 байгыш даа. Би шамда муу ханагагүйб,
 ханахашыегүйб. Магад, хожом...
 уулзахашыегүйдөө болохобди.
 - Тингэжэ бү хэлэ, - гэжэ Амгалан...
 Буладай урдаһаа үндыбэ. - Хүлөөрөө...
 гараһан хүнтэй хахасадаггүй юм гэжэ ши...
 өөрөө тугаар һайн хэлэнэ һэмнаш.
 Булад сарайн үгдэндэ ошоод,
 абяагүйгөөр һүүльнихнээ гэдэргээ...
 эрбэбэ. Тээд Амгалан ондоо юушые...
 хэлэбгүй. Булад аргаахан үгдээ арадаа...
 хааба.
 (Үргэжэлэшыень хожом гараха).

Дүжэрэг

Буряадай элитэ ехэ эрдэмтэ - Информатизацийн уласхоорондын академин академик, медицинн эрдэмэй доктор, профессор Эльберт Гомбожапович БАЗАРОНОЙ 70 наһанай ойд

БАЯН НАМТАРАЙНЬ ЭХИН

А.ХАНА УУЛАНАА зүүн-Аурагшаа холо бэшэ оршодог Адагаангай хоёр үндэрэй һүүдэ заяатай шабартай Шандалада тоонтотой, Оргодой Бодонгууд угтай Базарай Гомбожабай бүлэ нютаг нугадаа хүндлэйт, хургуули худартай айл байһан гэшээ. 1931 ондо, түмэр сагаагшан хонин жэлэй һая гараад байханда, Эльберт (Элбэг) хубүүхэй түби дэлхэйдэ мүнхэлэн түрэхэдэни, энэ бүлэдэ угаа ехэ баяр болоо һааб даа. Тэгэ Элбэг хубүүхэнэй тоонт нютагынь Эхэ оройномнай ниислэл Москва хотодо юм. Ушарын гэрбэл, эсэгын Гомбожаб Базарон энэ үедэ Москвадахи И.В.Сталинай нэрэмжэтэ Дурна зүгэй ажалһадай коммунист унверситетэдэ (КУТВ) һуража байба.

мэргэжэл дэлхэйдүүхэ талаар туһа хүргэдэг байгаа. Эрдэм мэргэжэлдэ дээшлүүлэхэ зорилготойгоор А.Базарон 1960-1966 онуудта Москвагай П.А.Герценэй нэрэмжэтэ онкологийн институтдай ординатура болон аспирантурада һураба. Эндэ һуража, мэргэжэлдэ дээшлүүлэхэ үедөө хорон хабдар үбшэндэ дайрагдаһан олон хүндэ операци хөжэ аргалхадаа, тэрэ дээдэ гарай врач-хирург болоһон байха юм. Хүндэ үбшэнтэндэ хэдэн час соо операци хөжэдээ, хирург эсэхэ сусахы мэдэхгүй, эльбэ нимгэнтэй, энэрхы сэдхэлтэй байха ёһотой. Ушарын хадга аргалуулжа эдгэрхэб гэхэн мэдэрэл

Бүхы дэлхэй дээрэ мэдэжэ эрдэмтэ - Информатизацийн уласхоорондын академин бодото гэшүүн, медицинн эрдэмэй доктор, профессор Эльберт Гомбожапович Базарон 70 наһанайнгаа дабаан дээрэ гараба. Тэрэнэй намтарай хууданууд тухай, суута эрдэмтын шэнжэлхы ажал ябуулга тухай, хэһэн хэрэгүүд тухайн хөөрхэмни.

гшүүнээр һунгадаа хэн, 1990 ондо Америкын уласхоорондын Биографическа институт болоо Кембриджск) Биографическа түб Буряад оройной суута эрдэмтэ буряад арадай алдарта хубүүтэ Эльберт Гомбожапович Базарон ойной ашата табьяа үндэрини сэгнэжэ, «Жэлэн хүн» гэһэн диилом барюулаад, Ехэ алаша медаль зүүлэхэ тухай шийдэ хэбэри гаргаа бэлэй. Энэнь СЭУ гэһэн элитэ мэдэжэ хуунуудтай барюулагдаһан дүрбэдхи медаль байһан юм. 1996 ондо Америкын Биографическа түб Э.Г.Базаронине «Дэлхэй элитэ» ехэ 500 эрдэмтдэй энциклопедияда оруулһан байгаа. Эрдэм ухаае хүтжөөлгэдэ

ОДО ЗАЯАНТНАЙ ҮРГЭЖЭ ЯБАГ ЛЭ!

үбшэнтэндэ заабол түрүүлхын тула врач-хирург эрхидээ эмтэй, долобортоо домтой байханаа гадна, сэдхэлэйнгээ ульһаар жэгнэжэ, уян энэлэхэн гараарха, зулгы дулаахан үгөөрөө, налгай зохид хандасаараа, урш һайхан харасаараа эмшлүүлжэ байгшада хүсэл зориг түрүүлдэг, эгигэл найдал олгодог гэшээ. Нюргаар набтаршаг, хүдэр шамбай, газарлиг бэстэй,

хүдэлхөөр 1968 ондо уригдаа хэн. Эгигэл жэлдэ Буряадай Нийтин эрдэмэй институтда Дурна зүгэй эмшлээлгын эшэ үндэрэ шэнжээлгын хэлтэсэй эмхидхэгдэн байгуулагдаханда, Эльберт Гомбожапович химиин-фармакологийн лабораторие даагшаар томилогдоһон байгаа. 1972 ондо энэ хэлтэсэй тус институтһаа болоулагдажа, Биологийн институтдай дэргэдэ Түбэд

рова, В.Э.Назаров-Рыдылон, С.М.Николаев, К.В.Рахшан болон сугтаа хүдэлхэн бусадтай хамта Э.Г.Базарон олон ном бэшжэ, гаргуулаһан юм. Санха үбшэнине аргалха талаар Э.Г.Базароний «Лангтахи и их лечение» гэжэ номын 1976 ондо Улаан-Үдэдэ хэблэгдэн гараа хэн Далай-Ламын зууршалага дурьдахалаар энэ номын энэхэг ороондо анган хэлэн дээрэ барлагдаа бэлэй. Эльберт Гомбожаповичай «Түбэд медицинн очеркүүд» гэжэ ном 1984 ондо хэблэгдээд, һүүлээрнь Улаан-Үдэдэ үшөө хоёр дахин нэмээгдэжэ барлагдаһан, 1990 ондо польско хэлэн дээрэ гараһан байгаа. Тэрэнэй эрдэмэй зохёлнууд Москвада, Грецидэ, Венгридэ, Польшодо, Монакада хэблэгдэн юм. Эльберт Гомбожаповичай эрдэмэй хүдэлмэри олоной һонирхол татадаг. Дэлхэй эрдэм ухаанда ехэ хубитаяа оруулаһанайнгаа түлөө Э.Г.Базарон СССР-эй ВДНХ-гай хүрэл медальда, эрдэмэй конкурснуудай шангуудта хүртэһэн байгаа.

хубитаяа оруулаһанайнгаа түлөө Э.Г.Базарондо «Буряадай АССР-эй эрдэмтэ табьяата ажал ябуулагша», «Агын Буряадай автономито округой хүндэтэ эрдэмтэ» гэхэн үндэр нэрэ эргэтүүд олгоһонхой.

Эсэгын дээдэ хургуулияа амжалтатйгаар дүүргээд, 1934-1937 онуудта Монгол рабфагай директорээр хүдэлбэ. Тийн хамалган хаалгын, хардалга мүрдэлгын сэмүүн сагай тохеоодохоодо, Гомбожаб Базаронич тушаагдажа, дүрбэн жэл соо түрмэ шорондо һуухадаа, хүндэ үбшэндэ дайрагдажа, дайнай эхэндэ сүлөөдэ гараашье һаань, үбшэниин улам гүржэжэ, 1943 ондо 41-тэй боложо ябатараа, һаһа бараа хэн. Тийхэдэни Гомбожаб Базароничай наһанай нүхэр - Буряадай педтехникум дүүргэһэн Балһама Саудаковна хэды бэрхэшээл түбэгүүдэй ушарашье һаань, гаталан дабаад, элдэб ажал хэжэ, гурбан үхибүүдэйнгээ гарыень ганзагада, хүдыень түрөөдэ хүргэжэ, бултиень дээдэ хургуулитай болгоһон юм.

Ухибүүн үнжэги наһанайн Шандалидаа үнгэржэ, Эльберт (нютагайхидаинь, түрэлхидаинь Альберт гэжэ нэрлэдэг) түрүүлэн нютагайнгаа эхин шатын, удаань вольфрам болон сагаан туулга олзборлодог байһан Зүүн-Үндэрэй уурхайн хүдэлмэришлэди хууринай долоон жэлэй хургуулида һураһан намтартай. Сасуутандаал адли, тэрэ 13-14 наһатайдаа колхозингоо урда хараха ажалһанайн болоод ябаа. Үетэн нүхэдтэе хамта тэрэ хүдөө ажахын элдэб ажал хэдэг һааб даа.

мүхэрэн сагаан шарайтай эмшэн А.Базарондо эдэ бүхы шанар шэнжэнууд бултадаа бии. Хургуулида, институтда һураха, армиде алба хэжэ үедөө тэрэ спортын элдэб зүйлнүүдые, тодорхойлбол, гимнастика, хүнгэн атлетикэ, гинь үргэлгэ, велосипедээр урилдалга гэхэ мэтыг эрхийлэн байха. Эдэ бүгэдэ саашанхи ажал ябуулагдань туһалһан юм гээд тэмдэглэлтэй.

1966 ондо Москвагай онкологийн институтда Альберт Базарон «Уушханай хорон хабдар үбшэниге аргалага» («Гематома легких») гэхэн темээр диссертаци амжалтатйгаар хамгаалажа, медицинн эрдэмэй кандидатдай нэрэ зэргэдэ хүртөө хэн. Һүүлээрнь Улаан-Үдэ эржэ, республикын онкологическа диспансертэ хүдэлхэдөө, дээдэ мэргэжэлэй хирург-онкологон зиндаада хүртэһэн байгаа. Гэбэшье хорон хабдар үбшэнүүдые эмшлээлгын мүнөөнэй онол аргануудай үрэ дүнгүүд тэрэнэй сэдхэл ханаабагүт.

Тийгэжэ хэдэн хубүүд басагад тэрэл жэлдэ Эрхүүгэй медицинскэ институтда һурахаяа ороод, оюутад болобо. Нуралсаһан жэлнүүд үнгэржэ байгаа. Гурбадахи курс дүүргээд байтарын, Альберт Цыдендамба хоёрые арминин албанд татажа, Саратовай медицинститудан сэргэй медицинскэ факультетэдэ эльбэгэ. Тэрэнэй 1955 ондо амжалтатйгаар дүүргээд, Альбертын Забайкалийн сэргэй округто, Цыдендамбаһын Сахалинда албая үргэлжэлүүлэн, дээдэ хургуулида олоһон эрдэмтэдэсөө батдахаяа, дүршэл шадабарья дэлхэйдүүхэ хэн.

1966 ондо Москвагай онкологийн институтда Альберт Базарон «Уушханай хорон хабдар үбшэниге аргалага» («Гематома легких») гэхэн темээр диссертаци амжалтатйгаар хамгаалажа, медицинн эрдэмэй кандидатдай нэрэ зэргэдэ хүртөө хэн. Һүүлээрнь Улаан-Үдэ эржэ, республикын онкологическа диспансертэ хүдэлхэдөө, дээдэ мэргэжэлэй хирург-онкологон зиндаада хүртэһэн байгаа. Гэбэшье хорон хабдар үбшэнүүдые эмшлээлгын мүнөөнэй онол аргануудай үрэ дүнгүүд тэрэнэй сэдхэл ханаабагүт.

Эмшлээлгын таһаг болгогдожо хубилгагдахадань, А.Базарон ахалаһа эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшын тушаалда табигдаһан юм. Тэгэ энэ ажални тон шэнэ шгэлэлтэй байгаа. Түбэд эмшлээлгын эртэ урдын гир бэшгүүдые уншажа ойлгохын тула хуушан монгол, түбэд хэлнүүдые бээ даагаад шудалга баатай болобоб. Ехэ номтой ламбагайнарар, түбэд эмшэд Жабай Жунды, Дамдинай Дашнима, Ямпилай Лодой, мун Зүүн зүгэй оронууде шэнжэлдэг манай мэдэжэ эрдэмтэд П.Б.Баданжабов, Р.Е.Пубаев, Б.Б.Бадарев энэ талаар намда сэгнээгүй ехэ туһа хүргөө хэн, - гэжэ Эльберт Гомбожапович байртайгаар мэдүүлэ.

1949 ондо Агын дунда хургуули дүүргэхэдэ, Эльберт Базарон, Цыдендамба Эрдынеев болон үшөө хэдэн басагад Эрхүүгэй медицинскэ институтда орохиө шиидээ хэн. Һая арба гаража ябаһан наһандаа эсэгын гээдэжэ үншэрхэдөө, тэрэ эмшлээлгнэ боложо, хүнгэн наһа удадхаха гэхэн нагын хүсэл эрмэлзээдэ абтаһан бичхаданье магадгүй.

Тийгэжэ хэдэн хубүүд басагад тэрэл жэлдэ Эрхүүгэй медицинскэ институтда һурахаяа ороод, оюутад болобо. Нуралсаһан жэлнүүд үнгэржэ байгаа. Гурбадахи курс дүүргээд байтарын, Альберт Цыдендамба хоёрые арминин албанд татажа, Саратовай медицинститудан сэргэй медицинскэ факультетэдэ эльбэгэ. Тэрэнэй 1955 ондо амжалтатйгаар дүүргээд, Альбертын Забайкалийн сэргэй округто, Цыдендамбаһын Сахалинда албая үргэлжэлүүлэн, дээдэ хургуулида олоһон эрдэмтэдэсөө батдахаяа, дүршэл шадабарья дэлхэйдүүхэ хэн.

Тийгэжэ А.Г.Базарон оройной академическэ эрдэм ухаанда шэнэ шгэлэл бии болгожо, түбэд эмшлээлгын иуосанууде тайлбариха, тэрэнэй аргамн шанар шэнжэнууде шэнжэлхэ ажал хэрэг эмхидхэгшлэди шгэлэнинь болоно бииу. Мүнөө энэ таһагта 50 гаран мэргэжэлтэд - химиүүд, ботанигууд, врачнууд, фармацевтүүд, биофизикууд хүдэлдэг. Һушаад жэлдэ Буряадай Эрдэмэй түбтэ хүдэлхэдөө, энгхэн-түбэд эмшлээлгын иуосанууде тайлбариха талаар Эльберт Гомбожапович үргэн ехэ шэнжэлгэнүүдые хэһэн байна. Энэ үе соо тэрэ 120 гаран эрдэмэй зохёол, 12 монографин бэшжэ, хэблүүлэн гаргуулаа. Б.Б.Бадарев, Д.Б.Данишев, Т.А.Асеева, А.А.Хунданов, С.М.Бато-

1949 ондо Агын дунда хургуули дүүргэхэдэ, Эльберт Базарон, Цыдендамба Эрдынеев болон үшөө хэдэн басагад Эрхүүгэй медицинскэ институтда орохиө шиидээ хэн. Һая арба гаража ябаһан наһандаа эсэгын гээдэжэ үншэрхэдөө, тэрэ эмшлээлгнэ боложо, хүнгэн наһа удадхаха гэхэн нагын хүсэл эрмэлзээдэ абтаһан бичхаданье магадгүй.

Эрдэмтэй ОРЬЁЛ ӨӨДЭ СОВЕТ ОРОНОЙ Министр-нуудай Советэй дэргэдхи Эрдэм, техникын талаар гүрнэй комитетэй шиндхэбэринуудтэй зохилдуулан, «Түбэд эмшлээлгын аргамн шанар шэнжэнууд» гэхэн үргэн ехэ, ороо нарин темэ гүнзэгтгөөр шэнжэлжэ, бодотоор хэрэглэхэ зорилготойгоор Эльберт Базарон СССР-эй Эрдэмэй академинн Сибиринн таһагай Буряадай филиалда

Эрдэмтэй ОРЬЁЛ ӨӨДЭ СОВЕТ ОРОНОЙ Министр-нуудай Советэй дэргэдхи Эрдэм, техникын талаар гүрнэй комитетэй шиндхэбэринуудтэй зохилдуулан, «Түбэд эмшлээлгын аргамн шанар шэнжэнууд» гэхэн үргэн ехэ, ороо нарин темэ гүнзэгтгөөр шэнжэлжэ, бодотоор хэрэглэхэ зорилготойгоор Эльберт Базарон СССР-эй Эрдэмэй академинн Сибиринн таһагай Буряадай филиалда

Эрдэмтэй ОРЬЁЛ ӨӨДЭ СОВЕТ ОРОНОЙ Министр-нуудай Советэй дэргэдхи Эрдэм, техникын талаар гүрнэй комитетэй шиндхэбэринуудтэй зохилдуулан, «Түбэд эмшлээлгын аргамн шанар шэнжэнууд» гэхэн үргэн ехэ, ороо нарин темэ гүнзэгтгөөр шэнжэлжэ, бодотоор хэрэглэхэ зорилготойгоор Эльберт Базарон СССР-эй Эрдэмэй академинн Сибиринн таһагай Буряадай филиалда

Эрдэмтэй ОРЬЁЛ ӨӨДЭ СОВЕТ ОРОНОЙ Министр-нуудай Советэй дэргэдхи Эрдэм, техникын талаар гүрнэй комитетэй шиндхэбэринуудтэй зохилдуулан, «Түбэд эмшлээлгын аргамн шанар шэнжэнууд» гэхэн үргэн ехэ, ороо нарин темэ гүнзэгтгөөр шэнжэлжэ, бодотоор хэрэглэхэ зорилготойгоор Эльберт Базарон СССР-эй Эрдэмэй академинн Сибиринн таһагай Буряадай филиалда

Эрдэмтэй ОРЬЁЛ ӨӨДЭ СОВЕТ ОРОНОЙ Министр-нуудай Советэй дэргэдхи Эрдэм, техникын талаар гүрнэй комитетэй шиндхэбэринуудтэй зохилдуулан, «Түбэд эмшлээлгын аргамн шанар шэнжэнууд» гэхэн үргэн ехэ, ороо нарин темэ гүнзэгтгөөр шэнжэлжэ, бодотоор хэрэглэхэ зорилготойгоор Эльберт Базарон СССР-эй Эрдэмэй академинн Сибиринн таһагай Буряадай филиалда

Эрдэмтэй ОРЬЁЛ ӨӨДЭ СОВЕТ ОРОНОЙ Министр-нуудай Советэй дэргэдхи Эрдэм, техникын талаар гүрнэй комитетэй шиндхэбэринуудтэй зохилдуулан, «Түбэд эмшлээлгын аргамн шанар шэнжэнууд» гэхэн үргэн ехэ, ороо нарин темэ гүнзэгтгөөр шэнжэлжэ, бодотоор хэрэглэхэ зорилготойгоор Эльберт Базарон СССР-эй Эрдэмэй академинн Сибиринн таһагай Буряадай филиалда

Эрдэмтэй ОРЬЁЛ ӨӨДЭ СОВЕТ ОРОНОЙ Министр-нуудай Советэй дэргэдхи Эрдэм, техникын талаар гүрнэй комитетэй шиндхэбэринуудтэй зохилдуулан, «Түбэд эмшлээлгын аргамн шанар шэнжэнууд» гэхэн үргэн ехэ, ороо нарин темэ гүнзэгтгөөр шэнжэлжэ, бодотоор хэрэглэхэ зорилготойгоор Эльберт Базарон СССР-эй Эрдэмэй академинн Сибиринн таһагай Буряадай филиалда

Эрдэмтэй ОРЬЁЛ ӨӨДЭ СОВЕТ ОРОНОЙ Министр-нуудай Советэй дэргэдхи Эрдэм, техникын талаар гүрнэй комитетэй шиндхэбэринуудтэй зохилдуулан, «Түбэд эмшлээлгын аргамн шанар шэнжэнууд» гэхэн үргэн ехэ, ороо нарин темэ гүнзэгтгөөр шэнжэлжэ, бодотоор хэрэглэхэ зорилготойгоор Эльберт Базарон СССР-эй Эрдэмэй академинн Сибиринн таһагай Буряадай филиалда

Эрдэмтэй ОРЬЁЛ ӨӨДЭ СОВЕТ ОРОНОЙ Министр-нуудай Советэй дэргэдхи Эрдэм, техникын талаар гүрнэй комитетэй шиндхэбэринуудтэй зохилдуулан, «Түбэд эмшлээлгын аргамн шанар шэнжэнууд» гэхэн үргэн ехэ, ороо нарин темэ гүнзэгтгөөр шэнжэлжэ, бодотоор хэрэглэхэ зорилготойгоор Эльберт Базарон СССР-эй Эрдэмэй академинн Сибиринн таһагай Буряадай филиалда

Эрдэмтэй ОРЬЁЛ ӨӨДЭ СОВЕТ ОРОНОЙ Министр-нуудай Советэй дэргэдхи Эрдэм, техникын талаар гүрнэй комитетэй шиндхэбэринуудтэй зохилдуулан, «Түбэд эмшлээлгын аргамн шанар шэнжэнууд» гэхэн үргэн ехэ, ороо нарин темэ гүнзэгтгөөр шэнжэлжэ, бодотоор хэрэглэхэ зорилготойгоор Эльберт Базарон СССР-эй Эрдэмэй академинн Сибиринн таһагай Буряадай филиалда

АЖАЛУУДАЛАЙ НАБАГША - МАЛНАА

Монголшууд эртнэ урда сагнаа малаа маллажа, мяха тоносо мэдгэж, арһа шэрэ эдгэж, амидаржа ерһэн шүүхэтэй. Малаа хушуун мал соо хонин гэши хамгай ехэ ашаг хүртөөдөг. Хонин юм. Хонинтой мяхан хүнэй бэсэгэ эм гэдэг. Нарай хүүгэдтэй малаа тэнхэдэг байһанһинь гэмы бэсэгэ. Хонинтой зунгагыше малаа хохооо гадна, хүнэй бэсэгэ аша туһатай. Нарайлахадаа, малаа хушуун хониной хоргооһон дээрэ хүнгэрдэг бэлэй. Хохар гэши малаа үбшэн эмгэг хүргэдэггүй. Хусын хохороо гэрэ хаялахада, малаа хонин орохогүй. Гуталаа хэбшүүлхэдэ, хибһэн эдгэггүй. Хусын хонин хүндэ үбшэн бэлээр хүргэдэггүй байһан гэхэ. Нигэжэ хонин хушуун эрхилжэ, лэзы гэр соо амидарһан хүн ута наһа наһадар хониной арһыс урдандаа сагаан эдгэгээрэ бүг шэнги малаа элдэжэ, хубсаһа оедог байгаа. Зунай сагна үнэгүй малаахан үмдэ, һарьмай дүгэл үмдэхэдэ, һэрюухэн байһан гэдэг. Малаа, намарай уларимда сэгжэ дүгэл, хурьган дүгэл, хүрбэдхэ дүгэл, хубэн гү, али нооһоор хүнэй тэрлиг ээргыс үмдэжэ, үбэлэй малаа эдгэ нэхи үзүүр дүгэл, ямаан цаха, нэши үмдэгдэг байһан. Малаа хониной нооһоор бүхи гэрэ бүрэгдэ, ооһор томожо, тэмээнэй малаа ооһор байгаа. Адуунайгаа фалһэ, һүүгээр ооһор, бүшиг малаа ооһог, үхэр малаа шүрөөһор арһан хубсаһа оедог хэн.

Энээн дээрһэн харахада, мал гэши бурядагай амидаржа гол малаа хүхэсэл байгаага дая. Мүнөөшье малгүйгөөр яажа малаа хушуун байдаг?

МАЛАЙ ТАМГА

Монгол туургатай тамга хэжэ, малаа алдахаһаа малаа оодонь хандуулжа, зүб талын ташаан гү, али гуяда малайнгаа толгойн зүг харуулжа дараарайгты. Жэһээлхэдэ, саран тамгын үзүүрыс малай толгойн зүг харуулжа дараа. Номон тамгатай айл оодолхонь түргэн. Туурай тамгатай айл ядуурхагүй, зоосон тамгатай айл эд мүнэгэ элдэг гэрһэн бэлэг дэмбэрэлтэй үгэ байдаг.

1. Зэндэмэни тамга. Хонин хонин ерэхэ гэрһэн удхатай. Малаа дээрэ - нэгдэхинь. Малаа энэл гуримаараа. **2. Занганя.** Бүгүү утаһанһыс малай. Улзы хутаг оршохо гэрһэн тамгай. **3. Саран тамга.** Малаа хонин һара мэтэ һаруул малаа гэрһэн удхатай. **4. Хас тамга.** Чингисэй үсын һүлдэ малаа. Нара зүб, нара буруу малаа гэжэ байдаг. Чингис хаанай малаа моринойнгоо шээхэдэ, малаа моринойнгоо бүүргэ тоншоодог малаа байгаа. Хас тамгага малаа гэрһэн удхатай галай малаа тэмдэг гэжэ үздэг хэн ха. Малаа шэс хамгаалха һүлдэ малаа гэрһэн удхатай. **5. Суурга мэтэ бата тамга.** Үрэгдэл хорогдолгүй малаа бэлэг тэмдэг. **6. Загаһан тамга.** Загаһан мэтэ жаргалтай, малаа хонинтой болохо тухай үрэгдэл малаа моринойнгоо шээхэдэ. Мүн шодоо анидаггүй малаа мэтэ гүрэн түрэмнай малаа моринойнгоо шээхэдэ. **7. Тоор тамга.** Жэмэс малаа гэрһэн удхатай. **8. Түүлхэ тамга.** Буян малаа гэрһэн удхатай. Тамга гэшыс дараараа малаа бэлэг болохогүй. Ехэдхэ, малаа хэбшүүлхэдэ гэжэ унар байдаг. Малаа хушуун үзүүлхэ хэрэгтэй.

Батажаргалын Сэрсэгмаагай «Заяанаймнай заншал» гэрһэн номһоо.

«САГААН МОРИНДО» САГААЛГАНААР МОРИЛЫТ!

Элеватор дээрэ оршодог дэлгүүртэ хитаг болон монгол наймаалагыдагай эд бараан хямга сэнгүүгээр наймаалагыдагай дээрһэнэ ишэ республикын хүдөө шотагуудай, мүн хотын ажалуушагай зүргэ таһалдагайгүй. Хүн зондо мэдэжэ болоһон энэ дэлгүүрэй директор, олзын хэрэг эрхилэгшэ Л.А.Асалхановай хүтэлбэри дор эндэ шэнэ барилга эрхилэгдэжэ байнхай. Худалгаа наймаанай, хэрэг ябуулгын байшангуудһаа, хүн зондой зочиг буудалһаа бүрдгэрһэн ехэ түб болохо хараатай.

Хотын ахамдаг архитектор байһан П.Зильберманай бүтээһэн проектээр барилга хэргэнэ. Тэрһэнэй түрүүшын ээлжээн болохо 104 хууриатай худалгаа наймаанай «Сагаан морин» гэрһэн ехэ таршагтай эдгэ хоолой, эг хэрэгсэлэй дэлгүүрэй шэнэ байшан февралын 24-дэ ашаглалгада тушаагдаба. Сагаалганай үгэр эндэ ерһэн зондо эдгэ хоолой зүйлиүүд хямга сэнгүүгээр дурагдахаһан байна.

Намар тээшэ энгэрхи барилгын хоёрдох ээлжээн болохо хүн зондой юһэн дабхар зочиг буудал ашаглалгада тушааха түсэбтэйгөөр ажал ябуулагдажа байна. Тус барилгада хамта дээрэ 300 барилгашаг хабаруулагдана.

Республикын бюджетһээ энэ барилгада нэгэшье түхэрэг номологдоногүй. Олзын хэрэг эрхилэгшэ Л.А.Асалхановай хүсэ шадалаар бодхоогдожо байна гэжэ онсолхо хэрэгтэй. Хотын захиргаанай һан жасага горитой олзо оршо оруулагд болохонь лабтай.

Һаян ерээдүүгэ энэ проектын барилга бэлгүүлдэгдэгдэ, «Буряш» гэрһэн ниислэл хотын зочиг буудал, буряад драмын театрай байшан шэнги хотын шэмэг болохонь дамжаггүй.

Эльвира ДАМБАЕВА.

АРАДАЙНГАА НЭРЫЕ ҮРГЭХЭ

2001 ондо Бүгэдэ Буряадуудай үндгэрһэн эблэл (ВАРК) ямар зорилгонуудтай гэсшэб?

Буряад арадай үндгэрһэн соёл, искусствын хүгжэлтэдэ хабартай хэмжээ ябууланууд соо Сагаалган, Сурхарбаан-2001 гэрһэн һайндэрнүүд гол һуури эзлэхэ. Сурхарбаанда Буряад ороноимнай бүхи үндгэрһэн яһатан хабардажа, Баян Баатар хаанине (Чингис хаан) XXI зуун жэлдэ угталгын гуримай ёһо бэлүүлхэ.

Намартаа үндэс түрэлтэ Далай ламыс угталгын, мүн Дунхор ваанан мургэһэн ёһо, шотаг шотагуудта ооһонууд эмхидхэгдэхэ. Тинхэдэ I Петр хаанда хорин буряадуудай оһоһон ойн баярай хэмжээ ябууланууд үргэлжэлүүлэгдэхэ.

Буряадуудай үндгэрһэн-соёлон автономн (НКА) байгуулаха талаар ажал ябуулагдаха. «Байгал» журналта хамта «Зуун жэлэй эрхим хүн» тухай номер барлагдаха.

Квартал бүхэндэ БГТРК-тай хамта «Дүрбэн бэрхэ» гэрһэн конкурсууд үндгэрэгдэхэ. Бүгэдэ буряадуудай III сьездэ бэлдэхэлэй хүдэлмэрийн ябуулагдаха үедэ тусхай выставкэнүүд Монголодо, Буряад орондо эмхидхэгдэхэ.

«Буряадай соёл: гол шухала асуудалнууд болон ерээдүйн үг зорилгонууд» гэрһэн семинар, «Эрхүүгэй буряадууд XX зуун жэлдэ» гэрһэн эрдэмтэй-практическа конференци үндгэрэгдэхөөр хараагдахтай.

Арадай урлал хүгжөөхэ, үндгэрһэн арадай хубсаһа оёхо, Агын Согшон дасан, Тамчин дасан шэнэлэн хэлбэрхэ ажал ябуулагдаха.

«Гуламта» гэрһэн газетин хоёр номер барлагдаха. Б.Д.Баяртуевай «Буряад-монголнуудай литературын хубилаалгын замай эхин» гэрһэн монографин хэлбэгдэхэ.

С.Б.Будаев, Э.П.Базарон, Б.Б.Лхасаранова гэгшэдэй бэһэнэн буряад хэлэнэй үгшэбик, Н.Очирон, А.Шагдаров гэгшэдэй бэһэнэн «Орд-буряад словарь», мүн «Дугаров Д.Н.Д. ба шабинар» гэрһэн альбом барлуулагдаха түсэбтэй.

Дээдын заяатай, хонын хараатай ВАРК-ын бүхи гэгшүүдыс, ажалшадис, нэл түрүүн Президент Д.Н.Д.Дугаров, вице-президентүүд Б.Д.Баяртуев (Буряад орон), Р.Ц.Цырендоржиев (Ага), Г.Н.Богданов (Усть-Орда) байгуулагдаһаарнь 10 жэлэйн ойгоор амаршалан, үшөө ехэ амжалта, һайн һайханисе хүсэе!

Бэлгима ОРБОДОЕВА.

ШЭХЭГҮЙЛ НАА, «БОСС»...

«Гүрһэнһөө кредит абарһан зондой саг соонь банкда мүнгэсэ бүсаагаагүй һаань, хоёр шэхиһын олохо» гэрһэн дээдэ засаган захирамта анх бүхэһини сошохо олоо. Буряад драмын театрай тайлан дээрэ табигдһан «Хонин шэхэн үнэгэи» гэрһэн шог зугаа нааданай үдһин гол үнэгүүд энэ сонсохолһоо эхилэ.

Гэр ваирьнаа бүрин бүтэн байхын тула, саашадаа һайн ажалшадархын гүлөө аба эжлэнгэ гү, алиһе һаа басаран, хурьгын шог гү, али нэгэһэй шэхэ тушааха саг зүжэгтэй героннуудта тохөөдөнө. Оорын дураар хонин шэхэ хаясаба гэһэнб. Юрнхидөө, хүн бүхэн хонин шэхэндэ үритил гэгшэбди. Хэды шэнгэй - онсо июуса... Зүгөөр энэ шог зүжэгтэй мүрөөр хэлэбэл, хүнэй шэхэгүй ябаа һаань, барандаа нигэжэ ойлгохо болоһонди: «Баян хадаа, шэхэгүй, тинһэнэ - «босс».

Энэ һонирхолтой шог нааданай үдһис ехэ шуужатай рекламашье үгы байһан аад, февралын 14-д хоёрдохон бурдрамын тайлан дээрэ табигдахадаа, зал соо дүүрэн зонини сугауулаа. «Миллион», «Пистолет Будаев», «Газар хүдэлөөн», «Хонин шэхэн үнэгэи» гэрһэн богонихон зүжэгүүд харагшадта ехэ һайшаалдаа, тэдһөр үгэн үрхэнһөө эгээлдээ. Мэдээжэ артист Олег Бабуев түрүүһи бурдрамын актернууд уран гооёр наадажа, халуун алыга ташалганда хүртөө. Нааданай түгэсхэлдэ харагшадтай дунда лотерей наадагдажа, 4 хүндэ торг, жэмэсэй архи бэлгүүд баржуулагдаба. Концерттын һүүлдэ лотерей наададаг заншал хүрһэн Монгол гүрһэндэ ехэ дэлгэрэхтэй. Энээн тухай Монголой мэдээжэ спортсмен байһан, мүнөө дээрэ оорын үүсхэлээр энэ үдһис эмхидхэн М.Нэргүй хөөрбэ. Дүрбэн жэл Буряад орондо ажаһууахада, энэ нимэрхүү шог, наадан үсөөн харуулагдаа гэжэ анхараа һэм. Тингэжэ Монголой шог нааданай театрай Батзаяа Лхагасурэн нүхэдэһингөө туһаламжаар Буряад орондо нимэ үдһис үндгэрхэ гэжэ шийдэб. Буряад драмын театрай директор Д.Н.Сультимов, артистнар дурадалһем дэмжэжэ, энэ үдһисдэ бэлдэжэ эхилһэн байна. В.Кондратьев, Ц.Цыдендоржиев, С.Хажитов гэгшэд Монголодо буряадшалаа.

Ечигма ЦЫБЕНОВА.

САСУУЛАН МЭДЭХЭЭР

Амиды мэндэ ябаханаа ехэ жаргал үгы гэлсэдэг. Мэндэ ябахан хүндэ эдгэ хоолһоо, үмдэхэ хубсаһанһаа эхилдэг, бүхи юумэн хэрэгтэй. Хүсэдөөр ажаһууа гэгшэ баһал ажалшадаржа байһан хүнэй хүсэл мүн. Энэ хүсэлнай хэр бэлүүлэгдэнэ гэгшэб гэжэ мэдэхинь тула, нэгэ хүнэй ажаһуудалыс хангаха эдгэ хоол 1989 ба үндгэрһэн жэлэй ажалай саллингаар хэр хангагдадаг байгааб гэдэ сасуулан хараа. Хэрбэсэ нэгэ хүн шэнгэдхэн хубилаалгын урда тээ дунда зэргээр 120 түхэриг, харин үндгэрһэн жэлдэ дунда зэргээр 1500 түхэриг олодог байгаа гэрһэн тоо баримтануудта үндгэрһэнбэл, хуушаараа абарһанда орходоо шэнэ салин дээрэ мүнөө үсын хүндэ ажаһуууһан хүнээр хүндэ гэжэ тобиһоомор.

Арбан жэлэй урда тээ бүхи саллингаар 12 мүнөөр гүрһэнэй магазинһаа 1000 кг хартаабха худалдан абадаг һаа, мүнөө 4 түх. 375 кг абаха аргатай. Гэхэшэһэн урданайһаар 18 мүнэгтэ 660 гаран бүүлхэ абаха һаа, мүнөө 2 дахин багыс худалдажа абаха боломжотой. Зүгөөр һайн зүйлиһн гэхэдэ, шэнгэдхэн хубилаалгын эхилһэн сагнаа худалдаа наймаанда янза бүрини эд бараан, эдгэ хоол элбэгжэ, олоһон мүнөөрөө тааруулаад худалдан абаха арга боломжо үргэдхэгдөө гэжэ онсолмоор.

Эльвира ДАМБАЕВА.

Элбэг МАНЗАРОВ

ЖУУНЧИЛ ЗУГАА

Нэгдүгээр хүрэн харгада уухаар
Шамган ехэ зугаалдах зугаа оин,
Гэгд кафе дахуулжа оробо. Хоёр кружка
инээ абаад, намангаа столдо уриба. Ямар
тунгсхэ нюуса зугаа зугаалдахаяа ванна
юм гэгд ганхан хууцао. Нүхэрни
минингээ урдаһаа хаража, хаража
хоороогоо эхилдэл даа.

Зай, тингээд тинхэ, тингээд гээд
тингшэхэ, тингэшье һаа тингээ, тингээдүн
тинхэ, тинг тингээд, тингэшье һаань
тинхэ, тингээд тингээдүн тинг тинг тинхэ,
тинг гэгд тингээ, тингэшье һаань тингээ,
тингээд тээд тингээ, тингээр тингээр
тингшэхэ, тингээд тинхэ, тингээдүн,
тингэшье һаань тинхэ, тингээд тингээ
тингшэ, тингээд даа, тингшэ, - гэжэ
кружкатай тингээд абажа шудхажал
мэдээ.

Би оорингөө кружка тингээд абажа
юрянхээр

- Тингээ даа, - гэбэ.

Угы, инь шимши юун гэшын ондоо
болоонод байнааши! Үндгөө дорожа
һууна гэһимни, үгд далин үгэ, үрмжэ
хара эһан харагдангшй!

Үндгөө дорожа һуухаш байгаа!
даа, эшмни. Улгшдао, үгдээ түүжэ
дгижрхөө. Хажуугарни хашаг
халууниш хараилдааг һуунаха юм
о шээ! Хауран үндгээдн хашраһан,
һаана бээ даа, баарһади...

Онгоогодн даа шамая, үмхи
тархини! Пенсээ хүлэ хүлээгээр,
шамая эдэһүүлэхэ эш мартаһон.
Өөрөө ходоһон яданаһон даа, ай бурхан!

Элбэг МАНЗАРОВ,
Доржи Гармаевай зураг.

БАДМА БААБАЙМНАЙ БУУЖА
ЕРЭБЭЛ, ХҮЛЭЭН АБЫЛ!

Үргэн Буряадаймнай хүндэтэ
унишгаг! Танайнгаа һонорто
«Багма баабайнда баяртай,
зугаатай даа» гэгэн
шэнэ хуудаһа нээ-
хэмий – «Буряа-
гануудые хуу-
ганаһа галаһа
ирааг үзэ-
бэлтнай»,
«Сатирын
хуудаһан»,
"Даляуу
Рабан",
Данхар
Галдан", «Гур-
галдайн гурбан
сэсэн», «Шаалай
Шаанай хоёр», «Халахай»,
«Будамшуу», «Сэсэн Сэнгэ»
булангууд шэмэглэхэн байха.

Сагаагшан Могой жэлэй
түрүүшн үдэрнүүдтэ "Буряаг
үнэн" – "Дүхэрэгтэ" айлшалжа
бууһан Багма баабайн һони-
нуудые бүхэл хуудаһаар ши-
тэлхэмнай. Энэ үеһөө эхилээд,
һарадаа нэгэ-хоёр удаа тан-
даа хоймортотнай буужа,

һонин зугаа хооролдоо дэлгэжэ,
баясуулжа байһаб гэжэ. Багма
баабайе агаглахадатнай,
залуубтар шарайтай ааг,
аша зээнэр олонтой,
мүнгөөршье яга-
мангүй хүн ха. Ойл-
госотой ха юм
даа. Мүнөөнэй
үеһн компью-
терна сетһээ,
интернетһээ
мэдээсэл абажа,
дэлхэйн һони-
нуудтай холбоо-
той байхадаа, оюун
уханай талаар үр-
гэн мэдээстэй, олзо-
той, баришатайшье
байнгүй яаһаб. Дэлгүүрэй сагта
дэлхэи түбээр дүүрэн сэдь-
хэлтэй, дэлгэр баян хэшэгтэй
ябыт гэжэ баабаймнай үрээлээ
табина бултаданмай.

Хүндэтэ манай унишгаг!
Шог ёрто хоороонүүгдээ
гадна шэхэнэй шэмэг, нүдэнэй
хужар боломоор һонинууда
бэшэжэ, Багма баабайгаа
баярлуулжа байгым даа гэжэ
уряалаа.

ЯБАГАН ЗУГАА

ТАМА ГЭЭШЭНЬ ЮУБ?

Дана баабан ехэ хүндээр үбшлэдэ,
аргалха аргашье үгэ хэбэртэй. энэ
наһандаа мургшгоор ябагдаггүй, ерхэ
гүрэдөө саһал гамада һууха болоо һаа,
ундарган байна. Хүгшэдн заабаряр
ами табитараа, маани мэгээн уншаба.
Ами табитара, ондоо гүбн ошоходонь,
урда ябадалынь шалаба. Буян нүгэл
хоерынь тэнгэшгээ. Мааниини аша
туһа энэл ха юм гэжэ ехэл баярлаба.

Тинхэдүнь томилоншонь хэлээбэ гэхэ:
"Тамада гү, али бурханай орондо һууха
танай дуран". "Тэдэншкетнай нүдөөрөө
хараханда болохо гэгшэ гү?" - Болохо даа.
Бурханай орондо ошоходонь,
нүдэнүүдээ анишаһан хүгшэд, үбгэд
хүрдэ эриюулжэ, эрхнээ татажа, маани

мэгээн уншажал һуунад ха. Тамын
орондой үгдэ нээн гэхэдүнь, тэндэнь архи
гамхин, дутуу хубсалһан эхэнгэрүүд
зоргоороод байдаг хэбэртэй байба.

Олон юумэ бодоншьегүй хэлээбэ:
«Оюн бурханай орон гэгэбта, минин
һууха газар энэл байна», - гэбэ.
Томилоншоодо ержэ, һайн дураараа
тамын орон шэлээбэ гэжэ саарһан
дээрнн гараа табихатайн ади, хоёр
шүдхэрнүүд һугадаад, газарта хүргэнгүй
бусалжа байһан дабирхайтай тогоондо
абаһа жархива. Тинхэдүнь мэгдэһэн
баабаймнай асууба: "Үгы, юугээ намда
харуулаа нэмта, энэ яажа байна
гэгшэбта?"

- Бү гайха, тэндэнни манай улаан
булан (уголок) ха юм.

ТОМО ХАМАРТАЙ ОРОД

Энэ ушар хадаа янгинама хүйтэн
январь һара соо болоһон юм. Үглөөгүйр
нэгэ нютагай буудал дээрэ хоёр залуухан
бурыад басагад зогсожо байбад. Энэ хоёр
хадаа автобус хүлээһэн хэбэртэй.

Тээд автобусын ерэжэ байһан сагтаа
ерэбэгүй. Хүлээжэ ядаһан, даарашаһан
басагад хаа-яахан хажуугаарнь гараһан
машинануудта гараа үргэнэ.

Мүн тингэжэ байтарнь, леспромхозой
хорсөө сооһоо модо ашаһан машина
гаража ерээб.

Басагадай хажууда дүтэлжэ ерэхэдүнь,
нэгэнинь гараа үргэжэ зогсообо.

Кабинин үүдэ нээжэ, тэндэ һууһан
дунданаһатайшаг ородшоферые хаража,
нэгэ басаганинь: «До поселка возьми», -
гэбэ. «Садитесь», - гээд, шофер саашаа
аргааһанаар ябаба.

Эхэл даараһан басагад абяагүйхэн
болоод дулаасажа, тэрэ шофер тээшээ
харан-харан һуунад.

Нэгэ хэдэ болоод, хоёр басагадай
нэгэнинь:

"Нүү, Ханда харыш, энэ ороднай яагаа

томо хамартай юм", - гэбэ. Нүгөөдүнь:
«Урдаһаань хараханда аймшагтай», - гэжэ
харюу үгэбэ.

Шоферынь юушье хэлэнгүй тамхяа
татажа, урагшаа харан һууба.
«Ойлгоногүй хэбэртэй», - гэжэ шийдэһэн
басагад тэрэ ородоо бүришье муушалжа
оробод.

- Дулма харал даа, гартань алтан
бэлхлиг, энэшни үшөө һамгатай юм, - гэжэ
Ханда Дулмадаа хэлээб.

Тиэхэдүнь Дулмань: "Ямар эхэнэр эды
томо хамартай, аймшагтай хүндэ хадамда
гаража, таалалдажа һууха юм, би
хэзээдэшье энээнтэй таалалдахагүй", -
гэбэ.

Тиигэжэ хэлэхэдүнь, шоферынь
машиная байлгажа, тамхяа аһаагаад,
"Зай, басагад, хүржэ ерээбди, буугты!" -
гэжэ буряадаар хэлээд, саашаа ябашоо
һэн.

Поселог ошохо гэжэ һанаһан басагад
амаа ангайлдан, саашаа ябаһан машиные
харан, ой соо үни зогсожо байбад.

Багма ИВАНОВ.

ҮНЭН БОЛОҢОН УШАРНУУД

"ДА, У ТЕБЯ НА ЛИЦЕ
НАПИСАНО"...

Нэгтэ Кировэй гудамжаар алхалжа
ябарни, гастрономой үүдэндэ зон
сугларжа байба. Архи асарһан байгаа,
хүн бүхэндэ хоёр шэл архи наймаалгаар
байгаа. Удангүй магаһын нээгдэжэ, зон
һубарилдаһаар магаһын оробод. Зүгөөр
бэлэн мөрөөр архи абаха дураатайшуу
ошн боложо, шуужаншье дүжэршээ. Энэ
үгэдэ нэгэ залуу буряад хүбүүн дүтэлээг,
буряадаар (тэрэ үгэдэ залуушуйн
буряадаар зугаалдаггүй байгаа) асахан
асууба: "Хэдэ шэл абаһабта?" Нэгэ
шэлэй мүнгээтэй һэн бээб, хоёрдохи шэл
абалсаһаяа зүбшөөб, тингэхэдэм нэгэ
хэды арбануудтай (улаан
шарбуулануудтай) табануудые 140 түх
гээд, доохонур харбайба. Зогсожо
байхадда һанаһа: "Энэ хүбүүн э түх,
бусажэ эрхээ гэгшэ гү, али зогсоһонойм
түлөө бэлэглэхэ ха гү?" - гэжэ.

Уданшьегүй тэрэ хүбүүмни дүтэлээг
хэлээб даа: "Хүлисэгтэй, урдуур нэгэ
хунтэй хэлээбэ, мунгьем бусааһагт".
Табануудыень тооложо байһаа
аялгүрхөөд, өорингөө арбануудые
тоолоод үгэжэрхивэ. Наймаашанда
хүржэ, гартна барнаг байһан мүнгээ
үгэхэдэм, хэлээб даа: "Эндэшни
ороңдоол 100 түх, ха юм, өөрөө
тоолоһты". Тоолоходом, нээгээл 100 түх,
байба. Нэмэжэ нэгэ шэлээ абааг, «Үнэн
руу дугшаа һэм. Тэрэнээ уужа байхадаа,
ушаралта ябадалаа хөөрөөб, тинхэдэм
Далай Шаргарович хэлээ агша һэн:

- Да, у тебя на лице написано, что
ты дурак!

Байһан соонь хэлэхэн юумэндэ юун
гэжэ гомдохобиш даа, тэрэ хүбүүн олоһон
нам шонги дураагуудые мэхэлжэ,
«бизнес» хэлэн байха (коммерсантын
харгыда гараа ёһотой).

ХҮНХЭРЫЕ МЭДЭХЭГҮЙ ААД...

Долоодохи номерой трамвайда сула
алтан болоһон хүгшэнэй хажууда һууба.
Энэ тэрэ юумэ зугаалжа һууһаараа, тэрэм
асууба: «Хаанахибиш?» Хүндээрэй
гэхэдэм, хөөржэ эхилээ: "Өөрөө
Шшиковкого үмсын гэртэйб, нүхэртээ
һуунаби. Энэ үйлсэдэ басагандаа
квартира бүтээһэн хүм, мүнөө хүбүүндэ
квартира бүтээгээд, ама халамгай
ябанаб даа. Хүнхэр гэгшэн хаана юм?"

Алын райондой гүн гэхэдэм, «Хаанаһаа
тэрэ Хүнхэрые мэдэхэ ааг, бодолгүйгөөр
шашаба гэгшээб» - гэжэ байжа
гэмэрһээр, удаахуи останковкого
бууһоо һэм.

Тэрэ үгэдэ гүргэи байра абаха гэгшэ
бэлэн хэрэг бэйшэ һэн ааб даа.

"УДИРАЛОВ ГЭЭШЭБ..."

Ононой райондо Забиралов гэжэ
фамильтай ГАИ-гай инспектор хүдэлдэг
һэн. Тэрэ үгэдэ гаишинууд үсөөнишье,
өөсэ ухааншьегүйнүүд бэлэй.
Машинануудые тогтооходоо, инспектор
ГАИ Забиралов гэгшэб гэхэдүнь, зарим
һүбэлгэн ухаантай зариманшуул Удиралов
гэгшэб гээд тэрбээршээгдэг байгаа.
Удааншье болонгуй зариманшуул
баригдагаг һэн бээ. Нэрлээ хэлээд, юундэ
тихэдэ тэрбээр хэмши гэхэдүнь, би
таншье тоомоо таһарна гэжэ һанасад,
баһал тоомоо таһарна һонди гэжэ
хүлисэл гуйдаг заншалтайнууд һэн ха.

Б-М. ЗЫДРАБЫН.

ОЙЛГОМЖОЛТОЙ ЭРЭ

Нэгтэ шал һогтуу хүн гэгтэ орожо ерээд,
орон дээрэ уншаһа. Олиггүй сүхалаа
хүрлэһэн һамганинь, стол дээрхэнь
мухарюулга абажа: «Үшоо архи ууха гүш,
ууха гүш!» - гэжэ хэды даһин даһин эрингээ
тархи руунь сохио.

- Үшоо архи ууха гүш, ууха гүш! - гэжэ
байһад, һамганингаа сохиходонь, одоошье
мэдэ ороһон үгэһиниш. «Ууха, аялаа», -
гэбэ ха.

Зоригто САДАЕВ.

Эрдэн Дугаров

НЭМЭЛЭГЭЙ МҮРНҮҮД

Хаагалһаар тэрэ хирээ
Хошоһоо пиндн...

Туулган хара үүдэд
... һахинда үүдэд...

Тэрэ гахан танай,
Энэ гахай...

Ханда хүүхэдэйгөө бороодо ханда,
Хандын хэрэгтэй болоһоо...

Үднн халуун буура,
Үбгэн халууджа...

Хажуу тэнгэ: 5 - арһа эдэхэдэ
хүрэгүдэг мөндөгөр модохонууд, 7 - модон
шотон томо хутага(аһан үгэ), 9 - хашаа,
хоһонаг гэхэ мэтэн гол 13 - түхэрэн нүхэ,
дөрхөхэ эмсэг, 14 - морин тармуурын онһон
түхэрэгшэ, 17 - шүүгэ, 18 - мүнгэн хөгт
(аман зохиолдо), 22 - нүхэртэй түхэрэн ута
гүмэр, нүү, 23 - Гогноогой гол дайдые
саража яоһан (гаа), 27 - модо тунхихэ
эмсэг, 29 - шөөхо үзүүртэй, маһантай
гошигор түгэр, 30 - модон.

Дээрһүдооһоо: 1 - барилагдах эрхэ үдэ
приор, 2 - томо аһа, 3 - мууһа хооһондо,
соомго соомохо эмсэг, 4 - аһаантай үбшэ,
даруулжа үдэг модон, 6 - юумэнш түхэд,
мөдөл, 8 - һам шонги һадринг, һара шонги
түхэрэгшэ (гаа), 10 - саһа арилгаха үргэн
модон хурт, 11 - үлэман яна, 12 - эдүү
юуманүүдые дабгажа нэгдэхэ бөгөнхон
гүмэр хадаһан, 15 - салар (син), 16 - газар
уһаалгын ханао, 19 - утанай оһонгой эр
мүрөө аһамта, 20 - «Аһан түхюур хоёр
хүлэгшэ» (гаа), 21 - хашаа хорсогой оаһана,
24 - юумэ сэхгэр зураха, хэмжэхэ хүрэгшэ,
25 - шүүуур (син), 26 - үбшэ хуралгын
эмсэг, 28 - оһон (син).

Б.ГОМБОЕВ зохио.

КАКИМ БУДЕТ

ГОД ЗМЕИ

ГОД ЗМЕИ 1905, 1917, 1929, 1941, 1953, 1965, 1977, 1989 годы.

Созерцайте, флиртуйте, отдыхайте... Это год для любви и адультеров. Если вы этого хотите, пришла время действовать: никто не заметит.

Год мудрости на политической и дипломатической аренах. Решение всех проблем.

Благоприятный год для великих открытий, для мыслителей, мечтателей и философов: люди будут прислушиваться к ним и поощрять их!

Если ваш ребенок родился в год Змеи, то, чем жарче был день его рождения, тем счастливее будет его жизнь.

КРЫСА - Плохой год для бизнеса. Пусть все идет своим чередом. Используйте время для того, чтобы писать. (Все Крысы могут это, если попробуют, и в любом случае это благоприятный год для мыслителей).

БЫК - Берегитесь семейных и домашних проблем. Не позволяйте дурным чувствам овладеть вами. Не будьте грубыми. В год Змеи Быку лучше не вступать в брак.

ТИГР - Время отправиться в путешествие за открытиями, для нахождения забытых племен и прогрессивных городов. Больше всего остерегайтесь несчастности.

ЗЯЦ - Хороший год. Один думает, другой философствует, третий, возможно, пишет, а все домашние неурядицы остаются за дверью.

ДРАКОН - Все идет к лучшему. Под присмотром Змеи Дракон может продолжать блистать и сиять во всю свою силу.

ЗМЕЯ - Это, конечно, ее год: можно все попробовать и все сделать без малейшего риска. Потрясающие приключения в любви.

ЛОШАДЬ - Еще раз все может быть отвергнуто ради любви. Это было бы большой ошибкой, поскольку все любовные приключения в год Змеи недолговечны.

КОЗА - Все развлечения этого года - для Козы, есть множество интересных и забавных вещей, которые можно сделать... Но будет и множество слез и скандалов!

ОБЕЗЬЯНА - Такое существо, как Обезьяна, без сомнения, найдет свою нишу. Она еще раз сделает себя необходимой.

ПЕТУХ - Показывает большой интерес к тому, что происходит, но у него могут быть и семейные проблемы, которые нужно решить дома.

СОБАКА - Год мыслителей, философов и открытий - и Собака, естественно, среди них. Она не будет несчастной!

СВИНЬЯ - Счастлива в делах, но несчастлива в любви. Год Змеи, к сожалению, принесет с собой много проблем в романтических связях.

абабал, хэрэг боложо үгэхгүй, нэрэ соо абаа наа, муу хошилонтой, гэр балгаана барилбал, 100 үдэр соо түймэртэ шатаха гэжэ эртын багшанарай зурхайда айлдагтай.

Энэ үдэр хүнэй үнэнь аахынь тэвшэ хээр.

Гарагай 4-дэ шөнын 13 (мартын 7). Энэ

люулаха, агнаха, замда гаргах, (Гэг одоной заһад хүүдээ), юумэ худалдаха, худалдажа абаха, дайсанай муу үйлэ болтоулаха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр үрлэ тариха, нүүхэ, субарга болон мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бодхоохо, шэрдэг бүрихэ, хэрэлдэхэ, хоорондоо дансад болохо, мори худалдаха, худалдажа абаха, үхигүү хүлдэ оруулаха,

найруулаха, дарсаг үлгэхэ, хубсаһа эсхэхэ, һаһа баригшын хэрэг үнэлдэхэ, бэри буулгаха, мал үүсэхэ, хоши хүндэ үгэхэ мэтын үйлэнүүдэ сэргэй.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа наа, үлэһтэй түгэс һайн байха.

Гарагай 7-до хуушанай 16 (мартын 10).

Хара бишэн, 8 сагаан мэнгэн, уһанда һуудалтан үдэр. Бурханда мүргэхэ, бурхан, сахюуса, тэнгэри, лусууд тахиха, үзэгтэ һураха, зурхай шуудаха, буян үйлдэхэ, сан табиha, далаха абаха, хэһэг уриха, һаһа утадхагын ном уншуулаха, абаһанаа бусааха, эд бараа худалдаха, худалдажа абаха, андалдаа хэхэ, хани нүүхэдн аһа туһада түшэхэ, аришаанаар бөө ариюудхаха, уранай ажал эрхилхэ мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэ зуура дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые арамнаһаха, засаг буяалажа, хеморолдохо, тэмсэхэ, нүүхэ, үрлэ, сөөг тариха, замда гараха, һуога, хуага малтаха, хубсаһа эсхэхэ, бөхө, үмдэхэ, гоооло тууудынь хэхэ, ехэ уһа гатааха, агнаха, дошхон газар номгодохо, хүншүү хөрбөһо гаргаха, бэлэг үгэхэ, бэлбөһн хүнэй бузартай ушарха мэтын үйлэнүүдые тэбшэхээр. Һаһа бараһан хүн тухай, бэри тухай дасанһа асууха.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа наа, үлэһн хүрэхэ.

Гарагай 1-дэ хуушанай 17 (мартын 11).

Харагшан таһаа, 7 улаан мэнгэн, хада уулада һуудалтан үдэр. Бурханда мүргэхэ, бурхан, тэнгэри тахиха, хүн абаха, аришаан, эм найруулаха, дасан (дуган), субарга бариха, арамнаһаха, үлэһ буяннй үйлэ үйлдэхэ, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, шэһэ орон шотагта түбхинэхэ, номлол хэхэ, тэрэһини шагнаха, һаһа утадхагын ном уншуулаха, шэрдэг бүрихэ мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Бэри буулгаха, хадаг табиha, хурим түрэ хэхэ, хубсаһа, малгай эсхэхэ, хуага малтаха, хүншүү хөрбөһо гаргаха, шуһа ханаха, төөнхэхэ, үгэлэг үгэхэ, гуйраншадта юумэ һарбанха, ехэ хэрэг эхилхэ, мал үүсэхэ, мал эмнихэ мэтын үйлэнүүдтэ муу.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа наа, шэг шараһн үнэ зүһе муудаха.

XVII ЖАРАНАЙ САГААГШАН ТҮМЭР МОГОЙ ЖЭЛ

ХАБАРАЙ ЭХИН САГААН БАР ҺАРА

Бүрэд литэ	10	11	13	14	15	16	17
Мөһын литэ	5	6	7	8	9	10	11
Гараг	Дабба	Чягмар	Һагда	Лүрдэ	баасан	Бичба	Нима
Мэрэ	Һара	Мэрс	Меркури	Юпитер	Солдон	Сатурн	Наран
Үдэр	понед	вторник	среда	четверг	пятница	суббото	воскр
Үнгэ	улааншан	шара	шаргаһан	сагаан	сагааншан	хара	харагшан
Үдэр	туулай	муу	могой	морин	хонин	бишэн	таһаа
Мэнгэ	4 ногоон	5 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан
Һуудал	хүн	гал	шорон	түмэр	огторгон	уһан	зула

һарада 12-ой үдэр үгы, забһарлаба.

Шарагшан могой, 2 хара мэнгэн, шорондо һуудалтан үдэр. Бар һарада могой үдэр туудахадаа, тэрсүүд, тон харша, муу гэгдэдэг. Тингһээ нимэ үдэр амбаа һайн хэрэг эрхилхэ огто болохогүй, муу хошилонтой байха гэдэг. Ичангаа шэһэ гэр барижа, тэрэһини голложо болохогүй, эзэдын һаһаха, һандарха номтой бэри буулгаха наа, нүүхэрһоо һалажа ошохо гэмтэй, дасан (дуган) барилбал, аһаа хубарагууд тогтохогүй, замда гараа наа, хуаганшад, дээрэмшэд ушарха, үрлэ таряа тарихада, юуһини ургахагүй, хатажа хосорхо, нэрэ аадар одоһон хүн доринтохо гэдэг, мал адууһа суглуулаха, орондоо тогтохогүй; хонин далаһа абабал, хонин эрхэгүй.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа наа, үлэһн хүрэхэ.

Гарагай 3-да шөнын 11 (мартын 6).

Харагуу, 3 хүхэ мэнгэн, һада һуудалтан үдэр.

Һарада луу үдэр һада, амбаа үйлэдэ тон модон хохи гэгдэдэг.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа наа, үлэһн хүрэхэ.

Гарагай 5-да шөнын 14 (мартын 8).

Сагаан морин, 1 сагаан мэнгэн, түмэртэ һуудалтан үдэр. Лусууд буудалтан үдэр. Бурханда мүргэхэ, забһарха, тэнгэри, лусууд тахиха, аришаанар угааха, модо отолхо, тангарина бо-

бага хүүгэдые гэрһээ холо эльгэхэ, хүүгэдые сэргэтэ үлдэхэ мэтын үйлэнүүд хориюудтай. Бэри тухай, һаһа бараһан хүн тухай дасанһа асууха.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа наа, түгэс жаргал ушарха.

Гарагай 6-да шөнын 15 (мартын 9). Дүһсэн үдэр. Дасануудта Сагаан һарын хураһнууд тугэхэ.

Сагааншан хонин, 9 улаан мэнгэн, огторгондо һуудалтан үдэр. Бурханда мүргэхэ, бурхан, сахюуса тахиха, оисалга хэхэ, далаһа абаха, хэһэг дуудаха, хараал дараха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтэхэ, тэдһини арамнаһаха, гэрн һуури табиha, гэр барижа, бүлэһнгоо амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, үзэгтэ һураха, бурханай ном уншаха, аришаанар бөө ариюудхаха, тарга бэрихэ, айраг халааха, түрэхидн хоорондо холбоо охижүүлхэ, буян үйлдэхэ, уранай ажал эрхилхэ, гүрэм уншуулаха, эльб сараха, ехэ хүнине бараалхаха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Харин үри эзэһинэ бусааха, хүнэй шуһа ханаха, төөнхэхэ, үһшэ аргажа эхилхэ, нүүхэ, туһаһа даажа абаха, эм

Арадай ажахын мэдээжэ хүтэлбэрилэгшэ Лыгден Цыренович ЦЫРЕНОВЭЙ 90 жэлэй ой

СЭХЭ СЭБЭРЭЭР ЯБА ҺАН ЮМ

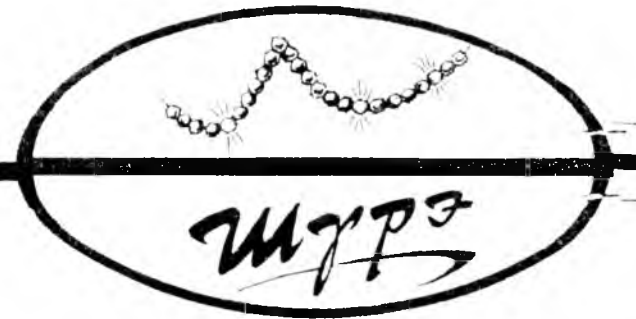
хэлтэй байһан тула үетэн сооһоо онсо шалгаржа, хамтын ажалай хаба эхэтэй бодотоор гэршэлһэн нотагаймнай түрүү хүнүүдэй нэгэн болодог. Би өөрөө Лыгден Цыреновичтэй нэгэ нутагайб. Аха нүхэрэйнгөө хааншые амжалтатайгаар хүдэлжэ ябахадань, хододоо баясан, өөрынгөө ажалые эрхимээр ябуулхые оролдоһонби. Лыгден Цыренович бэрхэ эмхидхэлшэ байхаһаа гадна, хүдэлмэришэн хүнэй сэдхэхэл бодолье һайн ойлгодог, тэдэнэй һанал бодольеһн али болохоор дэмжэжэ, хүсэл шадалыень нэмээдэг онсохон шэнжэтэй холын хараатай хүтэлбэрилэгшэ ябаһан юм даа.

Лыгден Цыренович үйлэбэриин ороо олон асуудалнуудые тон бүтээмжтэйгээр шийдэхэ-хэхэ гадна, ажалша зонийнгоо талье хаража, тэдэнэй оруулан дурадхалнуудта онсо һаналаа табидаг, мун тэдэнзінгээ һуудал байдалые болбосон

түхэлтэй болгохо талаар ехэ юумэ хэһэн хүн. Үнгэрһэн үе сагаа, ахатанайнгаа гаталһан замые мүнөө элдэбээр хэлэдэг болонхой. Би энэ ябадалые буруушааха байнаб. Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ үзэгдөөгүй шэнэ байдалые бодотоор бэелүүлгэдэ али олон алдуу эндүүнүүдые хэгдэһэн юм бэээ. Тээд хамагые муушалха гээшэмнай тон бодолгүй ябадал болонол даа. Хамтын хэрэгэй түлөө хамсыгаа шуун орожо, хүдэлмэришэн хүнэй һуудал байдалые һайжаруулха дэмбэрэлтэй хэрэгтэ хүсэл бодолоо, талаан бэлигээ сум зориулжа, ялас гэмэ амжалтануудые туйлаһан аха нүхэдэингөө габьяае дорһоо ургажа ябаһан залуу үетэндөө хөөржэ үгэхэ гээшэ манай нагнин уялга болон гэхэ байнаб.

Арадай ажахын мэдээжэ хүтэлбэрилэгшэ Лыгден Цыренович 1911 ондо Мухар-Шэбэрэй аймагай Боом тосхондо үгытэй малша айлай бүлэдэ түрэхэ, хара багаһаа хүшэр ажалай амтые үзэһэн тула эды олон бэрхэшэһнүүдые али болохоор хүнгэдхэһын тула бүүхэ наһан соогоо оролдожо, энэ талаар олон юумэ бодото дээрэнэ бэелүүлһэн габьяатай. Хамагые бэрхээр удардажа, хүдөө ажахые хүл дээрэнэ гаргалсаһан хүнүүдэй тоодо Лыгден Цыренович орохол еһоороо ороно. Лыгден Цыреновичэй Суулгын совхозые удардаха үеэр гараша, малша зонийн урагшатай ажалаараа республика соогоо суурхагша бэлэй. Лыгден Цыренович энэ ажахые хүсэн түгэс болоторнэ үргэһэн суутай юм. Аха нүхэрнай бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ байхаһаа гадна, залуу мэргэжэлтэдые хүтэлбэрилхы олол аргануудта һурган еһотой багшан боложо алдаршаһан юм. Тэдэнэй олон һурагшад хожомоо мэдээжэ хүтэлбэрилэгшэд болотороо ургажа, хүн зоной магтаалда мүнөөшье хүртэжэ ябадаг.

Балдама ДОРЖИЕВА, Социалист Ажалай Герой, ажалай ветеран.

ЯРУУНЫНХИД САГААЛБА

Февралын 27-го Х.Намсарасвай нэрэмжит буряад драмын академическэ театра Улаан-Удэ ажайуудар Яруунын хүн зоний нэгдэлэхид Сагаан нараяа үндэр хэмжээнд угтаба. Яруунын нэгдэлэй шүүрүүлэйш Н.Н.Найданов орон ноютагаа суурхуулжа, нэрэ солотой болоһон зонойгоо нэрье дургаа, бэлгүүдые барюулаа. Хани Барисанай ордентой болоһон Ц.Д.Ж.Жалсанов, Хүндгэлэй ордентой В.А.Гарнуев, ветеринарай эрдэмэй доктор болоһон Ч.М.Санганов, Россия Федерацияни хүдоо ажайын хүдэмэрилэгшын нэрэ зэргэстэй болоһон Л.Д.Цыбакажанова, А.В.Сазонов (шаа барахан), Ч.Ц.Банзатов, Россия Федерацияни габыата ветеринарай врач Ю.С.Цыденов, РБ-эй габыата артист, Гүрэнэй шаңгай лауреат Ц.Д.Д.Балжанов болоон бусад мэдрэжэ ноютагархидгаа нэрлээ. Мун шүрэл республикынгаа хүндэтэ нэрэ зэргэстэй болоһон бэлгитэй зондоо баярые хүргөө.

Ярууна ноютагархидай баярай концертэд дуушад, артистнууд Д.Д.Бочиктоев, С.Бунеева, Н.Сильшимова, Э.Дылыкова, бусад хүхэд хабарадаба. Эбтэй эстэйгээр сагаалан ярууныхидай үүсхэлээр залуушуулай дискотека, конкурсууд эмхидхэгдэб. Нарһатанаа ерэнэн делегацияе Яруунын захиргааны толгойлогшо Б.Г.Жигжитов угаридаа.

ШОГ ЁГТОГО УДЭШЭ

Х.Намсарасвай нэрэмжит буряад драмын академическэ театр соо мартын 6-да үдэшэ үнгэргэгдэхэ юм. «ХЭНИНЬ ШЭХЭЭЭ ҮГЭХЭ ЮМ ААБ?» гэжэ нэрлэгдэһэн, шогтой хүхюун энэ үдэшэ дээрэ Россия габыата артистнууд О.Бабурев, Ц.Цырендоржиев, республикын габыата артистка Д.Дамдинова, артистнууд Б.Дамбаев, Д.Гылыкова, С.Любеев гэгшэд бэлгээ харуулаха. Харгалгадай дунда шаңгуудай конкурс болохо. Иимэ телефоноор ханцаха аргатай: 22-25-37.

Бэлигма ОРБОДОВА.

ЭМШЭД СУГААЛБА

Хотын захиргаанда эхүүрье хамгаалган элбанай ажалнаа сугларжа, жэлэнтэ дүнгүүдые төмөрхөө. Эмшэдэйн түүхүүдэн түрүү мэргэжэлтэд дүү дундануудан хэлсэн, шигдхэн нэгдүүлэгдэхэ програмуудые харада аван сугалаба. Улаан-Удэ хотын мэр Геннадий Аршиновий Андаев сугларалтадай асуудалуудта харюусажа, 2001 оной тусбуудтай танилсуулаа. Үнгэрһэн жэлүүд буралсалан нэгдэлэ зориулагдаг байһан хаа, инэе гараһан эхүүрье хамгаалган түүхүүдэ, мэргэжэлтэд сүм зориулагдаха. Эд бараагаар, эдэб эмшэдэйн хэргээд, ашарадуудаар хангаха мүнгэ сагин номихэ гэгшэ асуудалууд шиндхэгдэхэ. Мүнөө жэл хөрсөд квартира олоон боложо, туһалдаха тусбууд. Эмшэдэйн түүхүүдэ эмшэд, мэдэстнаар дутадаг болоһон үшүнэй Энэ асуудалар Ш.Г.Г. Эрхүү ошожо, хэлсэ баталха хэрлэгтэй. Эдүүр инэе ажайуудын програмуудые нэгдүүлэхэ шухала

Ц.НАЦАЛОВА.

СЭБЭР БАЙЛАХЫН ТУЛА

Байгал далай хамгаала талаар өхэ гегшын ажал хялдан гегшэ Гингжэ үнгэрһэн 2000 ондо тус хэргэдэ 60 млн. түхэрин мунги гаргалалтадаһан байна. Россия байгалийн ноосондууд мунгигерствын Шлын Эрхүүнэй, Буряадан, Усть-Ордын регионанан хароонуудта болоон Байкалкомводто тарагдана. Энэ мунгилдэ Байгал далайн эрье эсбэргэдэ, унанын анализ хоодо хялжэ байгаа, сэрүдэлгэн хэргэснүүд абагдана. Энэин тухай Байкалкомводон түрүүлгшэ Валерий Мехотов мэдүүлээ.

2001 ондо Байгал далайе хамгаалган эдэб боджодуудын, инвестиционон програмуудуудан бүүхэ дээрэ 90 млн. гаран түхэрин мунгэн гаргалалтадаһар хараалагдана.

БУРГУУЛИНУУДА-ТУУЛААМЖА

Буряад Республикын Правительство буралсалан талаар инэе программа бодууджэ эхило. Тус программын еһоор буралсалан 5 предметуудар кабинетид бүрин сугалуубари 1 млн. 200 түхэринтэ болохо гээд, Буряад Республикын Правительство вице-премьер Евгений Ханхалаев хэлсэн Манай республика хэдаа (интерк) федеральна округ соогоо гээд түрүүн тус программа бодууджэ эхило гэгшэ.

Борис БАЛДАНОВ.

САГАН УЛАРНИ

1-ноодой республика дотор бүрхэг. Зарим ноютагуудар саһан орохо. Бахһинан хүснэй секундын 7-12 метрэг хүрэхэ. Үдэртөө 0 (-5) градус хүйтэй. Байгал шадаран, хойто ноютагуудта 6-11 градус хүйтэй болохо байна.

Мартын 2-то баһал бордоһонотой. Зүүн урдаһаа секундын 7-12 метр хүсэтингоор хаалһаа, үдэн хүүдэ баһин баруун-хойто зүгтэ гараха. Нүнцдөө хойто аймгуудар 28-33 градус, бэйлэ тээ 10-15 градус хүйтэй байна. Үдэртөө 6-11 градус хүйтэй байна.

Мартын 3-да зарим ноютагуудта саһан орохо. Секундын 5-10 метр хүсэтингоор хаалһаа, нүнцдөө 13-15 градус хүйтэй. Үдэртөө 2-4 градус хүйтэй байхаар багсаагдана.

Хайрата хуууни БЯРАМНИ

наһа бараһан ушараар Сэлэнгын аймган дотоодон хэргүүдэн талһан худалмэрилэгшэ З.К. Эрдынесовтэ, нэгэмэл түхэлэй «Захааминан нив» бүлэмэй Туситно зөрскэй талһангай худалмэрилэгшэ Д.В.Дуамасвад нагаса гэжин, гүрэхидын, дүтинь хүнүүд гүнзгэй шаһала гашуудалаа мэдүүлэ. Ивалда тосхойн «Мир» тудамжийн 20-дохин гөрһээ мартын 2-то хүдмэлүү гэгдэхэ.

Баһинан ажалай ветеран Сэсэгма Бальжиронна ШИРАШИМБУЕВАГАЙ

наһа бараһан ушараар сугтаа буралһан нүүхэдын гэр бүлдэнь, дүтинь, хүнүүдтэ гүнзгэй шаһала гашуудалаа мэдүүлэ. Улаан-Удэ хотын Солнечная үлэстэн 23-дахин гөрһэй 60-дахин байраһаа мартын 2-то 12 саһаа хүдмөлүү гэгдэхэ.

(Начало на стр. 1,2).

СВЕТ ВЕЧНОЙ ЗВЕЗДЫ

Я убедилась, что, уважая человеческую индивидуальность, она как никто другой, осознавала хрупкость национальных отношений. Окруженная успехом, любовью родных и близких, она, как все умные люди, была лишена высокомерия, но держалась с редким достоинством. В их семье часто звучал смех. Неподражаемым было ее остроумие и Доржика, юмор ей очень помог. Вспоминаю, как, по ее примеру ощутила легкость на душе от смеха и подъем настроения. Жизнерадостность была ее неотъемлемой чертой. В самые трудные минуты она поддерживала меня, всялая новые силы, оставаясь верной подругой. Верность в дружбе, в любви еще более подчеркивала ее высокие, нравственные качества. Помнится случай... Одна из моих командировок совпала с открытием нового здания ГАБТД им. Х.Намсараева (Ардан Лопсонович в то время работал редактором Бурятского книжного издательства). Премьерой стала постановка спектакля «Новолуние» по пьесе Ардана Лопсоновича. Образованная этим событием, я решила объективно побывать на спектакле. Но, к моему огорчению, билетов в кассе не было. Тогда я поехала к Ангарахвям с уверенностью, что теперь уж непременно буду в театре. Однако еще больше огорчилась, т.к. Лариса Гармаевна была одна, а Ардан Лопсонович, оказывается, заболел и находится в больнице. Во мне еще теплилась надежда, что мы вдвоем сможем съездить в театр. Словоно угадал мои мысли, Лариса, улыбаясь, сказала: «Театр отменяется. Я собираюсь в больницу, а ты?» И я, конечно, вместо театра поехала с ней в больницу. На ее месте, мне кажется, другая могла спокойно отправиться на премьеру, и с удовольствием принимать всяческие похвалы в адрес своего мужа. Лариса Гармаевна делала с мужем и радости, и горести. С заразительной искренностью радовалась общему успеху: новым сборникам стихов и произведений, литобъединцев им. М.Саргатака, новым талантам. В 1998 г., в связи с празднованием 75-летия Тункинского района, в редакции газеты «Буряад үнэн», под руководством Ардана Лопсоновича шла подготовка к изданию книги «Тунка: история и современность». Вдвоем с Георгием Долгоровичем Юбухаевым, откомандированными с района, мы ощутили на себе заботливое отношение Ларисы Гармаевны, ее искреннее желание помочь нам в устройстве быта. Как прежде, она приветливо звала в гости за стол и на почете. Нам приходилось работать с дружным коллективом редакции газеты до поздней ночи. И она не раз проводила нас, интересуясь ходом работы, подсказывала, ободряла, шутила. Она посоветовала мне поместить в книгу, кроме запланированной статьи «Чистая страница истории» две других статьи: «О православии в Тунке» и «Несущие светоч знаний» (об образовании, над материалами которых, как она знала, я давно работала). С ней мы отбирали наиболее ценные исторические фотографии, делали выписки из исторической хроники, производили корректуру отдельных статей. А когда вышла книга, она безмерно радовалась со всеми, кто принял участие в ее издании.

Летом 2000 года Лариса Гармаевна была в последний раз в родной Тунке. Дорогу из Улан-Удэ она переносила тяжело. Они часто останавливались, и приехали поздней ночью. Она настояла захватить ко мне, не желая тревожить родственников с детьми. Всея семьей они хотели отдохнуть на минеральных источниках Жемчуга.

В пансионате Национального парка не было свободных мест, и дожидаясь, они остались у меня. А у меня была в разгаре экскурсионный сезон, и я целыми днями не бывала дома, приезжала лишь поздно вечером. Квартира была полностью в распоряжении «новых хозяев - арендаторов», как они шутили. И никто не стеснялся, не беспокоил, и никто почти не знал об их приезде. Для самочувствия Ларисы Гармаевны это было просто необходимо. И я была рада своим гостям.

Рядом были Бато и Доржик, встретившись со своими кыренскими школьными друзьями, в один из вечеров они попросились на дискотеку. Лариса Гармаевна хотела им отказать, мотивируя тем, что они возвращаются поздно, причинив мне беспокойство. К тому же, добавила она, нужно помочь убрать со стола посуду. Однако я уговорила ее разрешить дискотеку. А мальчишки с радостью заверили, что посуду они вымоют после дискотеки. Мы же, после ужина, переговоров и просмотра телепередач, готовились ко сну. Несмотря на протест Ларисы Гармаевны, я вылезла за посуду. И тут вернулись Бато и Доржик, сразу же подключились к работе, которую быстро закончили. Пробыв они на дискотеке недолго, тревога за маму заставила их вернуться раньше положенного времени. Так было всегда. В этом они видели свой сыновний долг.

11 января, в 6 часов утра (в день похорон Ларисы Гармаевны) Бато и Доржик встретили меня в Улан-Удэ, на железнодорожном вокзале. Я влезала плакать, чтобы не расстраивать их. Мы поехали вначале к матери Ларисы Гармаевны, Дымрыи Сарыновне, которая была в неушедшем горе. Встретила меня со слезами и со словами, больно отозвавшимся в моем сердце: «Лариса тебя очень ждала, хотела поговорить». Она напомнила о моем последнем приезде в Улан-Удэ, не зашло перед Новым годом, когда я, попрощав бабушку Дымрыи, хотела съездить к Ларисе в Гурзульбу, а она отговорила меня: «Лучше напиши письмо, в следующем раз съездишь и встретишься с ней». Но следующего раза не было. И приехала я на встречу к ней, чтобы проводить в последний путь... Почему я не поехала тогда?! - эта неутолимая боль терзает меня, не давая покоя...

После похорон, прощаясь со мной, Доржик тоже сказал: «Мама тогда нас очень ждала, она столько раз читала и перечитывала ваше письмо... Разве я могла подумать, что всего через несколько недель ее сердце перестанет биться. Я не верила в это. Не верила в это и сама Лариса. Она хотела жить... Теперь ее нет с нами, но тот удивительный свет, который она несла людям, будет вечно освещать и согревать души всех, кто знал и любил ее. Воспетая «Тункинской одой» будет сиять вечным светом.

Любовь ЕРМАКОВА.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Ахамад редактор А.ЦАН АРХАЕВ
 Редактор Г.Х.ДАШЕЕВА
 РЕДАКЦИОННО КОМПЬЮТЕР: Б.М.Ж.БАЛДАНОВ (ахамад редакторай орлогшо),
 Б.В.ЦЫН ЦЫЦЫРЕНОВ (харюуса нага секретарь), Б.Ц.СЕМЕНОВ (РФ-гийн Гүрэнэй Дуурай), Е.К.ХАНХАЛАЕВ (Буряад Республикын Правительство),
 Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даажад:
 Н.Д.НАМСАРАЕВ, Д.Н.ХУБИНУЕВ, Л.Л.Н. ГЕРГЕНОВ, Т.В.САМБЯЛОВА,
 С.Б.УДАЕВ, Л.Ц.ЦАХАЕВ, Д.Ц.ЦАХАЕВ, В.Ц.ЦЫНЦАЕВ (хэбтэлийн директор).

Манай адрес:
 670000, Улаан-Удэ хото, Калганууны уйелсэ,
 23, "Буряад үнэн" газетын редакция,
 E-mail: unen@buriatia.ru

Газет хэбтэлийн 5 хуудалан хэмжээгүн Индекс 73877. Хамтын хайр 23600 Хэбтэлийн гүнаалталан сан 1700

"Республиканска типографи" гэгшэ АО-то газетэ 7100 хайр өр хэбтэгдэхэ. Директорын телефон: 21-40-45. Б-0165 дэж номертойгоор бүрдхэндэ айтхай. Заказ № 8275.

Редакцияны телефонууд: ахамад редакторай - 21-50-96 (факс), приемнын - 21-54-54, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-68-08, 21-64-36 харюуса нага секретарини - 21-50-52 секретарицэйн - 21-50-52, таһагууд экономикын болон политикын - 21-63-86 (даашшан), 21-34-05, сондон болон түүхын - 21-60-21, залуунуудын, оюугадын ажабалталан болон олонийнгууд хүдмэлорини - 21-54-93 (даашшан), 21-69-58, мэдээлэл болон спортын - 21-55-97, рекламни болон коммерческэ ажалай - 21-62-62, захидан - 21-67-81, хэбтэлийн - 21-55-97, 21-33-61, оператор-корректорнуудын - 21-61-35, фотокорреспондентнуудын - 21-33-61, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерини - 21-23-67, кассын - 21-57-63, вахтын - 21-60-91.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, ноютагай ирнүүдэй бэйлэ халайруулан ушарна авторнуудайн харюусалгатай. Редакцияни һанамжа авторайхитай ордон бэйлэ байжа магад. Редакцияда оронгой материалнууд авторнуудтай бусадгайгагүй, үгдхын талаар шэлжэлэгдэггүй.